

Střednědobá koncepce sbírkotvorné činnosti Národního muzea 2015–2021

NÁRODNÍ
MUZEUM

V Praze dne 29. června 2015

Zpracoval: doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D., náměstek pro centrální sbírkotvornou a výstavní činnost NM

OBSAH

Článek I. Sběrka Národního muzea	5
1 Preambule.....	5
2 Charakteristika a profil Sběrky Národního muzea	5
3 Inventarizace sbírky muzejní povahy.....	7
4 Cíle koncepce sbírkotvorné činnosti NM. Sběrka Národního muzea v roce 2021	8
Článek II. Materiálová část.....	11
5 Přírodovědecké muzeum	11
5.1 Charakteristika a profil sbírek	11
5.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti.....	11
5.3 Vnitřní priority pro získávání přírůstků a zhodnocení sbírky.....	11
5.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky	11
5.5 Kritéria pro vyřazování věcí ze sbírkové evidence	11
5.6 Přehled sbírek Přírodovědeckého muzea	12
5.6.1 Geologická sbírka	12
5.6.2 Mineralogická sbírka	13
5.6.3 Sběrka tektitů.....	14
5.6.4 Sběrka broušených drahých kamenů.....	15
5.6.5 Sběrka meteoritů	16
5.6.6 Petrografická sbírka	17
5.6.7 Paleontologická sbírka	18
5.6.8 Mykologická sbírka.....	19
5.6.9 Botanická sbírka.....	20
5.6.10 Entomologická sbírka.....	21
5.6.11 Zoologická sbírka	22
5.6.12 Antropologická sbírka	23
6 Historické muzeum	26
6.1 Charakteristika a profil sbírek	26
6.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti.....	26
6.3 Vnitřní priority při získávání přírůstků a zhodnocení sbírky.....	26
6.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky	27
6.5 Kritéria pro vyřazování věcí ze sbírkové evidence	27

6.6	Přehled sbírek Historického muzea.....	28
6.6.1	Archeologická sbírka	28
6.6.2	Sbírka klasické archeologie	29
6.6.3	Historická sbírka.....	31
6.6.4	Etnografická sbírka.....	32
6.6.5	Numismatická sbírka.....	35
6.6.6	Divadelní sbírka.....	36
6.6.7	Sbírka tělesné výchovy a sportu.....	38
6.6.8	Sbírka novodobých českých dějin	40
6.6.9	Sbírka Muzea dělnického hnutí.....	41
7	Knihovna Národního muzea	43
7.1	Legislativní východiska	43
7.2	Charakteristika a profil sbírek muzejní povahy v KNM	43
7.2.1	Knihy	43
7.2.2	Sbírka rukopisů a starých tisků.....	44
7.2.3	Sbírka časopisů.....	45
7.2.4	Sbírka dokladů k vývoji knižní kultury	45
7.3	Cíle a výsledky sbírkotvorné činnosti	47
7.4	Vnitřní priority při získávání přírůstků do sbírek.....	47
7.5	Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky	48
7.6	Kritéria vyřazování předmětů ze sbírkové evidence	49
8	Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur.....	50
8.1	Charakteristika a profil sbírek	50
8.2	Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti.....	50
8.3	Vnitřní priority při získávání přírůstků a zhodnocení sbírky.....	51
8.4	Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky	51
8.5	Kritéria pro vyřazování věcí ze sbírkové evidence	51
8.6	Přehled sbírek Náprstkova muzea.....	52
8.6.1	Sbírka pravěku a starověku Předního východu a Afriky.....	52
8.6.2	Sbírka mimoevropské numismatiky.....	53
8.6.3	Sbírka mimoevropské etnografie.....	54
8.6.4	Sbírka asijských kultur.....	57
8.6.5	Náprstkův inventář.....	61
8.6.6	Fotografická sbírka NpM I. a II.	62

9	České muzeum hudby	63
9.1	Charakteristika a profil sbírek	63
9.2	Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti	63
9.3	Vnitřní priority při získávání přírůstků a zhodnocení sbírky	64
9.4	Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky	64
9.5	Kritéria pro vyřazování předmětů ze sbírek	64
9.6	Přehled sbírek Českého muzea hudby	65
9.6.1	Hudebněhistorická sbírka	65
9.6.2	Sbírka hudebních nástrojů	68
9.6.3	Sbírka Muzea Bedřicha Smetany	69
9.6.4	Sbírka Muzea Antonína Dvořáka	70
9.6.5	Sbírka Centra pro dokumentaci populární hudby a nových medií	70

Příloha 1 – Sbírka Národního muzea – přehled podsbírek a jejich názvy

Příloha 2 – Stav Sbírky Národního muzea k 1. 1. 2015

Příloha 3 – Plán inventarizace Sbírky Národního muzea v letech 2015–2021

Článek I. Sbírka Národního muzea

1 Preambule

Sbírka Národního muzea je registrovanou sbírkou ve smyslu zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Jejím vlastníkem je Česká republika. Registrační číslo v Centrální evidenci sbírek je č. NMM/002-05-02/117002.

Sbírka Národního muzea čítá na 3,5 milionu inventárních čísel, což ve skutečnosti představuje více než 20 milionů sbírkových předmětů. Sbírka je členěna do 37 tzv. podsbírek (dále viz Příloha č. 1 a Příloha č. 2), o které pečuje 5 sbírkových odborů Národního muzea (Přírodovědecké muzeum, Historické muzeum, Knihovna Národního muzea, Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur a České muzeum hudby).

Účelem střednědobé koncepce sbírkotvorné činnosti Národního muzea je definovat priority v akviziční činnosti a odborné správě sbírky. Tuto střednědobou koncepci sbírkotvorné činnosti Národního muzea vydává v souladu se zřizovací listinou jako svoji směrnici č. 9/2015 generální ředitel Národního muzea dne 30. června 2015.

2 Charakteristika a profil Sbírky Národního muzea

Sbírka Národního muzea představuje jeden z nejcennějších sbírkových celků celého středoevropského prostoru a zcela jedinečný soubor v českém kontextu. Její charakter je bezpochyby dán historickým vývojem samotné instituce a odráží se v ní též dynamické politické změny posledního století. Ve srovnání s podobnými státními či národními institucemi představuje zejména spojení různého charakteru a oborů originálních souborů přírodovědeckých i historických sbírek jedinečný fenomén.

Při pohledu na **přírodovědecké sbírky** je třeba mít na paměti, že jejich kontinuita je prakticky nepřetržitá od samotného založení instituce v roce 1818 – vždyť to byly právě přírodovědně zaměřené šlechtické sbírky, které se dostaly do základu sbírek nově založeného Vlastenského muzea – a stejně logicky to byla právě mineralogická expozice, jež jako první otevřela expoziční prezentaci muzea po otevření nové budovy v roce 1891. Přírodovědecké sbírky představují cenný soubor hned z několika důvodů. Prvním z nich je systematický záběr všech zásadních oblastí přírodního prostředí, jež nás obklopuje. Vedle sebe tak nalezneme kontinuální sběry z oblasti botaniky, mykologie, zoologie, antropologie, mineralogie, entomologie či paleontologie, a to nejen v českém kontextu, ale i s důležitými přesahy do zahraničí. To je druhý klíčový moment charakteru této sbírky – přesah a komunikace se světovou badatelskou veřejností, ať již formou srovnávacích studií, či konkrétních badatelských projektů. Právě kontinuita, která je udržována do dnešních dnů stále aktivní sbírkotvornou činností – to vše ve spojení s vysokou vědeckou kvalitou této pramenné základny – činí ze sbírek Přírodovědeckého muzea Národního muzea jeden z nejsilnějších pilířů vědy v celé oblasti přírodního a kulturního dědictví České republiky. Překračování hranic symbolicky dokumentuje snad nejnámější exponát Národního muzea, kterým je kostra plejtváka myšoka, po mnoho generací vystavená v Historické budově Národního muzea.

Oproti tomu jsou **historické sbírky** mnohem více záležitostí dobových rozhodnutí, priorit, subjektivních názorů kurátorů či dramatických proměn politické reality, a to zejména v letech 1939–1989. Zcela logicky, stejně jako je tomu u přírodovědeckých sbírek, je základem sbírky materiál z 19. století – v tomto případě je ovšem jeho charakter méně systematický. Prvním pilířem jsou bezesporu sbírky věnované a sbírané šlechtickými zakladateli – z velké části orientované spíše na předměty uměleckého charakteru. Tím

druhým je pak obrovská sbírkotvorná vlna po Jubilejní a Národopisné výstavě v 90. letech 19. století a po otevření nové budovy Národního muzea na konci 19. století. Zásadní pro rozvoj sbírkotvorné činnosti je také přiřazení původně samostatných muzeí, jako např. muzea národopisného a později muzea sportu a tělesné výchovy. Tyto sbírky již přinášejí kromě uměleckého charakteru sbíraných předmětů také doklady z oblasti etnografie i politického, spolkového života. Ve své sbírce tak muzeum kombinuje do vzniku republiky sbírkotvorný záběr vlastenecké šlechty vedle buditelských obrozeneckých snah mapovat národní život. Navíc je třeba také vnímat zemský charakter muzea – jeho sbírka pokrývá z velké části oblast někdejšího českého království, ale sbírky moravského či slezského prostoru nejsou jeho prioritou a patří tak dnes k pilířům dalších dvou zemských muzeí v Brně a v Opavě. Dvacáté století proměnilo i charakter sbírky Národního muzea, které se začalo více věnovat politickému životu, a to jak předměty dokumentujícími první republiku, tak následné těžké období po roce 1939. Historické sbírky ovšem nebyly příliš postiženy komunistickou ideologií při formulování sbírkotvorné činnosti po roce 1948 (ta se projevila ve stranických muzeích, např. v Muzeu Klementa Gottwalda). To je i jeden z důvodů, proč se oddělení novodobých českých dějin (vzniklo v roce 1973, předtím krátce existovalo v letech 1961–1967) mohlo věnovat spíše dokumentaci každodennosti. Historické sbírky ovšem nepředstavují pouze pohled na politické dějiny, ale věnují se mnohem širší paletě dokladů lidské činnosti. Mimořádně cenná a systematicky doplňovaná je např. numismatická sbírka Národního muzea, stejně tak je pro muzeum cenný národopisný – etnografický fond. Muzeum bylo také dlouholetým klíčovým místem pro archeologické nálezy, a to jak z našeho území, tak speciální sbírkou klasické archeologie. Světově proslulým sbírkovým předmětem Národního muzea v tomto oboru je kamenná plastika hlavy keltského héra, pocházející přibližně z doby 200 l. před Kristem. Samostatnou kapitolou je pak Archiv Národního muzea, jehož unikátní sbírka pozůstalostí byla ohrožena politickými tlaky, a to jak v období nacistické okupace, tak následně, a to především proto, že jeho profilovým záběrem jsou především fondy politicky činných osobností, což logicky vyvolávalo v každé politicky jednostranné době své problémy. O tom, že sbírku Národního muzea lze významně obohacovat i aktuálně, svědčí po roce 1990 velké získané fondy exilového Československého dokumentačního střediska na jedné straně a Muzea dělnického hnutí na straně druhé. Česká historie je ve sbírkách Historického muzea Národního muzea reprezentovaná tak cennými sbírkovými předměty, jakými jsou např. uniforma prvního prezidenta Československa T. G. Masaryka či pohřební štít významného českého šlechtice Petra Voka.

Historii, byť ve specializované podobě, se věnuje i sbírkotvorný záběr **Českého muzea hudby**, nejmladší součástí Národního muzea, jehož sbírky byly z jedné strany postupně vyčleňovány z obecněji zaměřených sbírkových fondů Národního muzea a z druhé strany sjednocovány se sbírkami do té doby samostatně působících spolkových muzeí.

Jeho fondy jsou orientovány z velké části na dokumentaci vývoje hudebních nástrojů – a tato část sbírky je již tradičně také využívána jako atraktivní fond pro expozičně-výstavní činnost. Česká hudební tradice pak ovlivnila i sbírkotvornou činnost v oblasti dokumentace života a díla dvou velikánů české hudby – Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka. Dodnes se snaží muzeum doplňovat své sbírky související s těmito dvěma skladateli a jejich následovníky. Mezi nejcenější předměty Českého muzea hudby Národního muzea bezesporu patří např. kladívkový klavír, na který hrál za svého pražského pobytu W. A. Mozart, či autograf partitury Symfonie č. 9 Antonína Dvořáka „Z Nového světa“. V neposlední řadě je ale třeba zmínit bohaté a jedinečné fondy písemných notových i nenotových dokumentů a zvukových záznamů dokládajících vývoj hudby na našem území.

Součástí Národního muzea je také **Náprstkovo muzeum afrických, asijských a amerických kultur**, které se z původní samostatné instituce postupně stalo pevnou součástí Národního muzea. Ve svých sbírkách reprezentuje především sběratelské aktivity českých cestovatelských osobností, jako byl např. E. S. Vráz či všeobecně známý Emil Holub. Sbírkový fond je tak ovlivněn především charakterem zájmu a aktivit těchto

osobností, které své fondy následně předávaly do sbírek muzea. I z tohoto důvodu fond ilustruje i část aktivit českých egyptologů, ale zároveň i poslední výzkumy expedice Národního muzea v africkém Súdánu. Sbírkový Náprstkova muzea jsou velmi cenným badatelským materiálem, stejně tak velmi vděčným fondem pro vystavování. Pomyslné okno do světa bylo v minulém století budováno s velkou péčí. Je proto i na dalších generacích, aby dokázaly získat do sbírek tak cenné předměty, jako je soška egyptského ptáka ibise (pozdní až řecko-římská doba, 735 př. n. l. – 395 n. l.), či soška bódhisattvy soucitu, která je datována do období čínské dynastie Sung (960–1279).

Vedle klasických muzejních sbírek byla od počátku tradiční součástí muzea **Knihovna Národního muzea**, která i dnes představuje jednu z největších knihoven v České republice – a pokud jde o historické knižní fondy, jde po Národní knihovně o druhou největší knihovnu. Obsahuje mimořádně cenné rukopisy, prvotisky, staré tisky a další doklady o naší minulosti. Také Knihovna Národního muzea ve svých fondech skrývá jedinečné unikáty, jakými jsou např. Jenský kodex se známými vyobrazeními husitské doby, nejstarší rukopisnou verzi Kosmovy kroniky (tzv. Budyšínský rukopis) či horoskop Albrechta z Valdštejna.

Jak vidno, **Sbírka Národního muzea jako celek** zabírá jak oblast přírody kolem nás (i mimo hranice naší země), tak nenahraditelné doklady o dějinách tohoto prostoru, národa i státu. Objem kolem dvaceti milionů sbírkových předmětů přitom představuje mimořádné nároky na ochranu, péči a uchování tohoto přírodního a kulturního dědictví. Je to jedna z priorit Národního muzea, sbírku pečlivě uchovávat, ale i systematicky rozšiřovat, vědecky využívat a prezentovat. V tomto ohledu se objemem i charakterem fondů může Národní muzeum rovnat největším evropským muzejním institucím.

3 Inventarizace sbírky muzejní povahy

Inventarizace Sbírkového Národního muzea je prováděna na základě ustanovení zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhláškou MK ČR č. 275/2000 Sb. a dle ustanovení dalších prováděcích a metodických předpisů MK ČR. Postupy při inventarizaci upravují vnitřní předpisy Národního muzea, konkrétně Směrnice GR NM č. 15/2011 (Režim sbírky NM) a každoročně vydávaný příkaz generálního ředitele Národního muzea k provedení inventarizace sbírky.

Inventarizace sbírky dle zákona č. 122/2000 Sb. představuje kontrolu stavu evidence sbírkových předmětů a její porovnání s fyzickým stavem předmětu a jeho uložením. Z tohoto důvodu je inventarizace sbírek jedním z nejdůležitějších úkonů při správě národního kulturního dědictví; její význam tkví zejména v komplexnosti a plynulosti této práce.

Zmiňovanými interními předpisy je stanoven způsob a vykazování inventarizace sbírek tak, aby byl dodržen jak zákonem stanovený dvacetiletý inventarizační cyklus sbírky, který od nabytí účinnosti zákona č. 122/2000 Sb. v roce 2002 bude trvat do roku 2022, tak zároveň i minimální kvóta pro inventarizaci ve výši 5 % ročně pro celou sbírku Národního muzea. Kvóta každoroční inventarizace u jednotlivých sbírek je stanovována jako poměr dosud nezinventarizovaných předmětů a počtu let, které do konce inventarizačního období zbývají.

K 31. prosinci 2014 bylo inventarizováno 72,68 % sbírky, tzn. 2 501 169 sbírkových předmětů. Bohužel u některých sbírek s velkým množstvím exemplářů zejména v tzv. hromadné evidenci je postup inventarizace velice pomalý. Do roku 2022 zbývá v I. cyklu inventarizovat 944 201 sbírkových předmětů, tj. 27,44 % z celé Sbírkového Národního muzea.

Inventarizace byla v roce 2014 dokončena u následujících čtrnácti sbírek: u sbírky geologické, broušených drahých kamenů, meteoritů, tektitů, klasické archeologie, novodobých českých dějin, knih, rukopisů a starých tisků, časopisů, mimoevropské numismatiky, Náprstkova inventáře, sbírky pravěku a starověku Přední Asie a Afriky, sbírky hudebních nástrojů a Muzea Antonína Dvořáka.

V ideálním stavu pro zdárné dokončení v zákonem uloženém termínu je inventarizace dokončena u těchto patnácti sbírek: inventarizačního celku geologických sbírek (82,37 %), sbírky paleontologické (62,87 %), entomologické (60,32 %), zoologické (66,49 %), antropologické (71,89 %), archeologické (92,49 %), historické (66,89 %), etnografické (90,09 %), divadelní (86,77 %), sbírky tělesné výchovy a sportu (88,42 %), dokladů k vývoji knižní kultury (72,16 %), dále u inventarizačního celku mimoevropské etnografie a fotografických sbírek Náprstkova muzea (99,99 %), asijské sbírky (80,71 %), sbírky hudebněhistorické (92,12 %) a sbírky Muzea Bedřicha Smetany (86,08 %). U některých těchto sbírek se stav inventarizace již blíží 90 % a lze proto předpokládat její ukončení v nejbližších letech. Vzhledem k historicky dané složité situaci v oblasti evidence a uložení některých sbírek jsou prováděny generální revize, a to v současné době ve sbírkách mimoevropské etnografie, historické sbírce a sbírce novodobých českých dějin.

Ne zcela uspokojivý stav inventarizace z hlediska naplňování daných kvót zůstává u tří sbírek, a to sbírky botanické (57,55 %), mykologické (27,87 %) a numismatické (47,03 %). Daný stav je ovlivněn zejména velkým množstvím sbírkových předmětů ve sbírkové evidenci, a to i v tzv. evidenci hromadné. U nově založené sbírky Centra pro dokumentaci populární hudby ČMH bude inventarizace provedena zřejmě až v posledním roce cyklu, tedy v roce 2022. U další nově založené sbírky – sbírky Muzea dělnického hnutí – bude inventarizace probíhat jako následná kontrola převzetí a uložení předmětů od jejího dárce, a bude tedy zahájena v roce 2016.

Vzhledem k tomu, že u mnoha sbírek Národního muzea již byla inventarizace dokončena a u mnoha dalších lze dokončení inventarizace očekávat v nejbližších letech, rozhodl generální ředitel Národního muzea zahájit II. cyklus inventarizace dle zákona č. 122/2000 Sb. již v roce 2015. Dvacetiletá inventarizační lhůta u méně četných sbírek představuje totiž riziko pomalé nebo žádné kontroly jejich evidence a fyzického stavu. Proto byl vytvořen systém kategorizace sbírek do deseti-, patnácti- a dvacetileté lhůty inventarizace a u sbírek, jejichž inventarizace byla dokončena do roku 2014, byla jejich průběžná kontrola podle nového systému opět zahájena (dále viz Příloha č. 3).

4 Cíle koncepce sbírkotvorné činnosti NM

Sbírka Národního muzea v roce 2021

A. Udržet kontinuitu kontextových sběrů u sbírkových kolekcí Přírodovědeckého muzea.

Národní muzeum zajišťuje téměř po dvě století jedinečné kontinuální sběry přírodního dědictví. Prioritou je udržet kvalitu těchto sběrů, které představují nejen mimořádný dokumentační materiál, ale jsou do budoucna předpokladem jedinečných výzkumných projektů.

B. Systematizovat akviziční pozornost na komplexní soudobou dokumentaci u odpovídajících společenskovedních sbírek napříč Národním muzeem; vytvořit samostatnou strategii komplexní soudobé dokumentace v rámci NM.

Otázku soudobé dokumentace řešily a řeší předcházející i současné generace muzejních kurátorů různým způsobem – někdy v rovině direktivní sbírkotvorné politiky, jindy jako spontánní veřejné sběrové akce. Nová sbírkotvorná strategie s dynamikou aktuálnosti každodenního života občanů bude mít velký vliv na vytváření nových vazeb instituce se společností. Tato strategie přinese nové

možnosti konstrukce projektů v oblasti výzkumu a vývoje a nové možnosti interpretace sbírky promítnuté do našeho naléhavého úkolu, tvorby expozic po rekonstrukci Historické budovy, kde „velké“ dějiny 20. století v kontrastu ke každodennosti života obyvatel či kontext vývoje českého území v rámci evropského prostoru jsou jedněmi ze základních inovativních prvků vyprávění.

C. V oblasti akviziční činnosti nových médií definovat virtuální sbírkový objekt, vytvořit systém jeho evidence a ukládání.

V českém prostředí jde v oblasti kulturního dědictví o doposud neřešenou otázku, které se nelze do budoucna vyhybat, a pro Národní muzeum představuje metodickou výzvu, již by se mělo do roku 2021 zhostit.

D. Nově definovat statut sbírkového předmětu u přírodovědeckých sbírek v souladu s platnou legislativou, s cílem poskytnout odpovídající ochranu zejména významným exemplářům (taxonům) a zjednodušit nakládání s vzorky s především vědeckou vypovídací hodnotou u biologických oborů a paleontologie.

V rámci charakteru přírodovědeckých sbírek se jedná o velké objemy materiálů, které nemají vždy klasický sbírkový charakter, ale představují spíše podklady pro výzkum a další práci s materiálem. Zároveň je zde objektivní problém složitosti nakládání s tímto objemem materiálu při nutnosti naplnění stávající legislativy. Nově definovaný statut sbírkového předmětu by měl jednak jasně definovat základní uchovávanou skupinu materiálu, jednak umožnit flexibilnější práci s materiálem, který nese především vysokou vědeckou vypovídací hodnotu.

E. Nově definovat obsah sbírkotvorné činnosti u sbírek zaměřených na dokumentaci mimoevropských i evropských kultur.

Vzhledem k tomu, že se během posledních desetiletí radikálně proměnila situace v možnostech i formách sběru a dokumentace mimoevropských (i evropských) kultur, je nutnost redefinice sbírkotvorného přístupu přirozeným požadavkem pro další práci se sbírkou a její akviziční rozšiřování. V rámci celého Národního muzea bude kladen důraz také na posílení a profesionalizaci aktivního terénního výzkumu v oblasti archeologie, numismatiky a etnografie a rozvoj akviziční činnosti na jeho základě.

F. V souvislosti s budováním nových expozic zaměřit pozornost na nové přístupy k interpretaci sbírek.

Národní muzeum čeká v období této sbírkotvorné koncepce budování nových expozic v souvislosti s generální rekonstrukcí jeho Historické budovy. Doposud připravená témata a plány na nový obsah expozic kladou i před sbírku zásadní úkol nových přístupů k interpretaci sbírek, a to v mezioborovém průřezu.

G. Pokračovat v digitalizaci kulturního a informačního obsahu sbírek a jeho zpřístupňování prostřednictvím systémů s dálkovým přístupem, jako nástroje pro zpřístupňování a ochranu sbírky muzejní povahy.

Digitalizace kulturního dědictví je obrovskou šancí do budoucna, a to jak z hlediska prezentace, tak ochrany sbírek. Národní muzeum se chce stát vedoucí metodickou institucí v oblasti digitalizace sbírkových předmětů a plnit tak též celorepublikovou roli pomoci dalším muzejním institucím.

H. Zavést jednotný systém evidence sbírek NM.

Systém správy sbírky trpí dlouhodobě roztříštěností jednotlivých databázových a informačních systémů, což neumožňuje dostatečně kvalitní práci s informacemi o sbírce. Cílem je tudíž logicky systém centrální evidence sbírek, který zkvalitní proces ochrany, tezaurace, prezentačního i badatelského využití. Systém jednotné evidence sbírek NM musí využívat mezinárodní standardy popisu předmětů pro zajištění sdílení evidenčních záznamů na národní a mezinárodní úrovni.

I. Vytvořit systém evidence preparátorských, konzervátorských a restaurátorských zásahů u sbírkových předmětů a provázat jej s jednotným systémem evidencí sbírek NM.

Vzhledem k různorodosti sbírek a s tím spojené různorodosti konzervátorských a restaurátorských zásahů je pro další kvalitní práci se sbírkou klíčové připravit systém jednotné evidence zásahů, který umožní kvalitní výměnu informací, poskytne možnosti srovnávání a bude garancí přehledu o těchto zásazích.

J. Zkvalitnit podmínky pro uložení sbírkových předmětů, zejména co se týče sbírek Náprstkova muzea a Českého muzea hudby;

Samotným předpokladem pro práci se sbírkou je kvalitní uložení, které není doposud ve všech ohledech zejména v případech Náprstkova muzea a Českého muzea hudby zajištěno. Z tohoto důvodu je jednou z priorit zajištění standardních podmínek také pro tyto součásti sbírky Národního muzea. V případě Historického muzea půjde o dokončení transformace depozitářů z hlediska uložení sbírek podle typu materiálu. Tématem na poli péče o sbírky Národního muzea v nadcházejícím období je také jasné definování pozice správců depozitáře jako nedílné součásti zajištění péče o sbírky a zvyšování standardů konzervátorských a restaurátorských pracovišť NM.

K. Centralizovat ukládání a péči o tzv. „papírové“ sbírkové fondy a archiválie; vyjasnit a konsolidovat správu a evidenci tohoto materiálu v rámci čtyř různých legislativních režimů.

Podstatnou součástí společenskovedních sbírkových odborů Národního muzea jsou rozsáhlé kolekce knih, rukopisů, dokumentů apod., jejichž fyzickou podstatou je papír. Cílem v oblasti péče o tuto část Sbírký Národního muzea je jednotný přístup v oblasti preventivní konzervace, restaurování, ukládání, digitalizace a badatelského zpřístupňování. Zároveň je třeba konsolidovat léty danou praxi vícekolejnosti v oblasti legislativních přístupů k této části národního kulturního dědictví v rámci jedné instituce.

L. Odstranit podfinancování akviziční činnosti a péče o sbírku prostřednictvím nových možností vícezdrojového a grantového financování, rozvojem a propagací podpory mecenátu jednotlivců nebo korporací, a to jak přímými dary předmětů či finančních prostředků, tak podporou dobrovolnické činnosti.

Sbírkotvorná činnost je finančně základně zajišťována díky standardní i projektové podpoře státu prostřednictvím Ministerstva kultury ČR. Díky obecné situaci ve financování kultury je pro další rozvoj sbírky nutné aktivní vyhledávání a nalézání dalších doplňujících zdrojů. Forma mecenátu má v našem prostředí přerušenu přirozenou tradici, Národní muzeum ji však považuje za životaschopný koncept, který chce rozvíjet.

Článek II. Materiálová část

5 Přírodovědecké muzeum

5.1 Charakteristika a profil sbírek

Sbírkový Přírodovědeckého muzea jsou oborově profilovány a mají své logické vnitřní členění dané systematickým přístupem v přírodovědných oborech. Ve sbírkách jsou zastoupeny exempláře neživé i živé přírody, které pocházejí nejen z lokálních sběrů, ale i z mnohých zahraničních lokalit. Sbírková obsahuje několik tisíc typových položek, které významně zvyšují její vědeckou hodnotu a jsou předmětem zájmu badatelské veřejnosti. Sbírkový slouží jak k expozičním, tak k vědeckým účelům a jsou nezastupitelným dokladem o proměnách přírodního prostředí v prostoru i čase.

5.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Cílem sbírkotvorné činnosti Přírodovědeckého muzea je dotváření ucelených souborů sbírkových předmětů dokládajících vývoj prostředí jak na území ČR, tak v celosvětovém kontextu. Prioritou bude i získávání expozičně zajímavých exponátů, které budou využity při tvorbě nových expozic.

Zvýšení vypovídací schopnosti je očekáváno díky digitalizaci a zpřístupnění sbírek odborné veřejnosti online (především typového materiálu), a protože odborné/vědecké zpracování sbírek výrazně zvyšuje jejich vypovídací hodnotu, bude snaha i nadále získávat a udržovat kontakty s vědeckou obcí v ČR i zahraničí, aby mohly být rozsáhlé kolekce determinovány, výsledky publikovány a dále využívány. K tomu bude i v dalších letech využíván, mimo jiné, projekt Synthesys, který umožňuje financovat cesty odborným pracovníkům ze zahraničí a zajistit tak zpracování skupin, na které v ČR chybějí odborníci. Výsledky výzkumů budou publikovány – nejen v odborných, ale i v popularizačních publikacích.

Bude pokračovat i ukládání sbírek do nových obalových materiálů, což napomáhá k jejich lepší a snadnější dostupnosti v depozitářích a manipulaci pak nedochází k degradaci materiálu.

5.3 Vnitřní priority pro získávání přírůstků a zhodnocení sbírky

Základní prioritou získávání přírůstků budou vlastní terénní sběry pracovníků, a to sběry jak expozičně, tak i vědecky přínosného materiálu z různých lokalit z území České republiky i ze zahraničí. Mezi vnitřní priority patří i zajištění lidských zdrojů pro lepší zpřístupnění sbírkových exemplářů – tzn. preparaci, třídění, digitalizaci – a sbírka bude zhodnocována za pomoci revizí stávajících fondů.

5.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Přírodovědecké muzeum bude nadále usilovat o vyhledávání a získávání již existujících soukromých sbírek, a to formou výkupů nebo darů, a o získávání sbírek od odborníků z institucí nemajících vlastní zázemí pro sbírky, protože tyto již zpracované sběry mají vysokou dokumentační a vědeckou hodnotu. S rozšiřováním sbírek i jejich zhodnocením souvisí i do budoucna předpokládané získávání finančních prostředků, například formou odpovídajících projektů.

5.5 Kritéria pro vyřazování věcí ze sbírkové evidence

Deakcese sbírkových předmětů bude u přírodovědeckých sbírek v nadcházejícím období zaměřena zejména na předměty, které jsou nevratně poškozeny přirozeným vývojem (např. zvětvování) a jakýmkoli dalším zásahem nezachránitelné. Ve výrazně menší míře lze předpokládat deakcesi u předmětů v minulosti špatně determinovaných, bez vypovídací hodnoty a multiplikátů.

5.6 Přehled sbírek Přírodovědeckého muzea

5.6.1 Geologická sbírka

5.6.1.1 Charakteristika a profil sbírky

Geologická sbírka zahrnuje 3752 předmětů. První geologické ukázky byly vyčleněny v roce 1965 z petrografické sbírky. Na horninových vzorcích je dokumentována činnost vnitřních i vnějších geologických jevů. Velikost vzorků je poplatná jevu, který je horninou prezentován a pohybuje se od centimetrových ukázek (např. konkrce, cicváry...) až po vzorky v řádu několika desítek centimetrů. V geologické sbírce jsou obsaženy velmi zajímavé ukázky textur různých typů hornin (vyvřelých, metamorfovaných i sedimentárních), jejich přirozené odlučnosti a vnějších tvarů. Významné jsou ukázky geologické činnosti vody (oblázky, ohlasy), větru (hrance, voštiny), ledovce (souvky, bludné balvany), sopečné činnosti (láva, struska, sopečné pumy) atd. Najdeme zde různé vzorky z krasových oblastí (škrapy, krápníky), zajímavé ukázky hornin typických pro oblasti s pouštním klimatem i horniny z mírných pásem. V neposlední řadě sbírka obsahuje ukázky impaktních struktur (nárazový klín, suevit, impaktní struska), ukázky vnějších dobových projevů na horninách (čeřiny, bahenní praskliny), zajímavé ukázky zkamenělých dřev apod. Z geologické sbírky dále stojí za zmínku jmenovat dva čedičové sloupy z Kamenického Šenova (výšky 6 m), vystavené do roku 2011 v Historické budově Národního muzea, dva sloupy pískovce z vrchu Káčova u Mnichova Hradiště (výšky 1 m), na nichž je dokumentována dokonalá sloupcovitá odlučnost těchto hornin, a velký kalcitový krápník – stalagmit z jeskyně Domica ze Slovenska (150 cm vysoký).

Geologická sbírka byla vytvořena ze všech sbírek mineralogicko-petrologického oddělení sice jako poslední, ale je unikátní a velmi významná. První geologické ukázky byly vyčleněny z petrografické sbírky v roce 1965. Ke konci roku 2015 geologická sbírka zahrnuje 3752 evidenčních jednotek (3794 kusů). Doprovodná dokumentace, která je určena ke studijním účelům a případně k doplnění vlastní sbírky, obsahuje cca 145 kusů. Ve sbírce jsou předměty (téměř výhradně horninové vzorky), které dokumentují nejen různé geologické děje (jak vnitřní, tak vnější), ale i stavbu různých typů hornin s charakteristickou a zajímavou texturou. Sběrka dále obsahuje i velmi zajímavé ukázky impaktních struktur. Geologická sbírka je velmi dobrým základem pro vytvoření případné budoucí přírodovědné vývojové expozice. Ve stanoveném období s ohledem na rozsah nepředpokládáme vnitřní členění geologické sbírky do dílčích fondů nebo referátů.

5.6.1.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Zvýšená vypovídací schopnost sbírky je dána získáváním ukázek, které dosud nejsou v sbírce zastoupeny. Jde zejména o geologické ukázky prozatím neprezentovaných, nebo jen nedostatečně prezentovaných geologických dějů z pro naši zemi neznámých exotických míst (např. některé pouště, polopouště, hlubokomořské oblasti, činné vulkanické oblasti). Tyto obvykle recentní ukázky se dají korelovat s ukázkami z našeho území, které spadají do hlubší geologické minulosti a dokládají tak stav krajiny v dané době. Dále bude zaměřena pozornost na ukázky typické pro určité regiony (české i zahraniční), které dosud nejsou ve sbírce zastoupeny. V neposlední řadě jde o ukázky hornin, které prezentují určitý geologický fenomén (děj) daného geologického stáří, který lze porovnat s ději stejného charakteru z jiného geologického období, případně díky studiu těchto vzorků vysvětlit či předvídat děje recentní.

5.6.1.3 Vnitřní priority pro získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Vnitřní prioritou při získávání nových přírůstků je vypovídací schopnost získaných geologických ukázek tak, jak je již zmíněno v předchozím bodě. Díky nově získaným vzorkům lze např. porovnáním s již stávajícími geologickými ukázkami odvodit či získat nová fakta o různých geologických obdobích v různých oblastech, přiblížit charakter daných oblastí v geologické minulosti atd. Další významnou prioritou je estetický a vypovídací charakter geologické ukázky pro připravované expozice.

5.6.1.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Vnější prioritou při získávání přírůstků z České republiky, případně ze Slovenska je především vlastní sběr, případně dary. V případě získávání přírůstků – vzorků ze zahraničí bude sbírka doplňována především o dary jak od pracovníků z jiných oddělení, kteří v rámci svých pracovních cest zajímavé ukázky přivezou, tak od geologů nebo cestovatelů, kteří pro sbírku zajímavá místa navštívili.

5.6.2 Mineralogická sbírka

5.6.2.1 Charakteristika a profil sbírky

Vznik mineralogické sbírky Národního muzea je úzce spjat se založením Národního muzea v roce 1818 a osobnostmi okolo hraběte Kašpara Šternberka. Z počátečních 8500 kusů se do dnešních let sbírka rozrostla na více než 91 500 inventárních položek evidovaných ve druhém stupni evidence. Sběrka obsahuje ukázky minerálů, které byly součástí sbírek vytvořených již v 17. a 18. století. Takto staré vzorky se do sbírky Národního muzea dostaly s částí sbírky bývalé Pražské německé univerzity a se šlechtickými sbírkami, jež byly základem fondu Národního muzea při jeho založení. Většinu minerálů ovšem představují ukázky získané sběrem na lokalitách během 19. až 21. století. V tomto období byla sbírka doplňována dary, koupěmi, výměnami i přímými sběry muzejníků v lomech, dolech a na jiných místech v přírodě. Mineralogická sbírka byla poprvé vystavena v roce 1824. Od roku 1892 byla část sbírky vystavena v Historické budově Národního muzea, a to v původních výstavních skříních a vitrínách navržených architektem J. Schulzem, autorem Historické budovy Národního muzea.

Mineralogická sbírka náleží podle historického, vědeckého a expozičního hlediska k nejvýznamnějším a strategicky nejdůležitějším sbírkám Národního muzea; byla a je principiálně budována jako celosvětová systematická sbírka, se specifickým zaměřením na území České republiky, Slovenska a Evropy. V současné době sbírka obsahuje cca 1600 minerálních druhů v rozmanitém vývoji. Mineralogická sbírka je unikátním archivem přírodnin dokumentujícím často velmi pestré mineralogické poměry v dnes již většinou nepřístupných dolech, v bývalých lomech a na dalších místech v přírodě. Sběrka zahrnuje jak výrazně estetické ukázky minerálů vysoké hmotné ceny, tak vzorky ryze dokumentační, tj. méně běžné a vzácné minerální druhy, které mají především vědeckou hodnotu.

5.6.2.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Zvýšení vypovídací hodnoty sbírky je vedle zpracování nových přírůstků vázáno na podrobnou revizi sbírkového fondu pomocí instrumentálních laboratorních metod (přeurčení řady sbírkových předmětů včetně zjištění nových druhů pro jednotlivé lokality i světový mineralogický systém), digitalizaci sbírkových předmětů a v neposlední řadě i na řešení provenience sbírkových předmětů s neúplně nebo chybně uvedenými lokalitními údaji.

Základem muzejní sbírky byl dar Kašpara hraběte Šternberka z roku 1818 a dalších dárců. O její významné rozšíření se zasloužili zejména kustodi a kurátoři F. X. M. Zippe, J. Krejčí, K. Vrba, K. Tuček a další. Mineralogická sbírka byla a je principiálně budována jako celosvětová sbírka, se specifickým zaměřením na území České republiky, Slovenska a Evropy. V současné době sbírka obsahuje cca 1.500 minerálních druhů zastoupených cca 140 000 kusy (více než 92 000 evidenčních čísel) sbírkové evidence; dalších více než 60 000 kusů je součástí doprovodné dokumentace k sbírce. Doprovodná dokumentace zahrnuje zejména studijní materiál, který bude po ukončení výzkumů zčásti určen pro zařazení do sbírkové evidence.

5.6.2.3 Vnitřní priority pro získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Základní prioritou akviziční činnosti mineralogické sbírky je získávání dobře definovaných sbírkově a vědecky kvalitních ukázek minerálů, které dosud nejsou ve sbírce zastoupeny. Samozřejmě prioritou je

získávání typového materiálu, minerálních druhů dosud ve sbírce neobsažených a ukázek z nových nebo málo zastoupených lokalit.

5.6.2.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Nejvýznamnějším zdrojem nových přírůstků do mineralogické sbírky jsou v současné době terénní sběry pracovníků oddělení na lokalitách v tuzemsku i zahraničí, v menší míře i dary od spolupracujících odborníků jiných resortů a privátních sběratelů. Koupěmi jsou v závislosti na velmi omezených dostupných finančních zdrojích získávány jednotlivé ukázky vysoké kvality nebo nepříliš rozsáhlé soubory.

5.6.3 Sběrka tektitů

5.6.3.1 Charakteristika a profil sbírky

Základ sbírky tektitů Národního muzea byl položen v roce 1932 zakoupením 1700 vybraných kusů českých tektitů – vltavínů téměř ze všech tehdy známých nalezišť, a to od sběratele F. Hanuše z Prahy. Již v roce 1933 byla sbírka doplněna koupí kolekce moravských vltavínů od ředitele statku A. Hanische z Třebíče a později dalšími kolekcemi třebíčských sběratelů J. Fialy a J. Krejčího. Hned po těchto akvizicích založila (1933) tehdejší vedoucí mineralogicko-petrologického oddělení Ludmila Slavíková novou expozici tektitů. Zásluhou významného českého mineraloga Františka Slavíka byly v polovině 30. let 20. století získány výměnou i první zahraniční tektity – indočinity, filipinity, australity a jiné. Od poloviny 60. let 20. století byla sbírka výrazně rozšiřována koupěmi a dary především vltavínů, a to jak jednotlivých vybraných kusů, tak rozsáhlých kolekcí i celých sbírek. Sběrka tektitů Národního muzea dnes zahrnuje celkem 13.876 inventárních položek (23.327 kusů), z toho 12.195 položek vltavínů z Čech (20.590 ks), 1.253 položek vltavínů moravských (1.988 ks), dále tektity z Austrálie, Číny, Filipín, Indonésie, Kambodže, Kazachstánu, Laosu, Německa, Saúdské Arábie, Thajska, USA a Vietnamu. Jde o největší sbírku tektitů v České republice a zároveň největší sbírku vltavínů na světě. Zastoupena jsou v ní prakticky všechna česká a moravská naleziště (celkem 140 lokalit) v typických, netypických i extrémních ukázkách (morfologie, barva, hmotnost).

5.6.3.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Zvýšení vypovídací hodnoty sbírky tektitů lze očekávat především vystavením vybraných tektitů (zejména vltavínů) v nové stálé expozici meteoritů a tektitů v Historické budově Národního muzea. Zejména vltavíny jsou mezi laickou veřejností dobře známé a velmi populární pro způsob svého vzniku (důsledek dopadu meteoritu) a svou estetickou atraktivitu. Kromě okolností vzniku tektitů a míst jejich výskytu budou představeny různé typy tektitů z rozmanitých českých a zahraničních lokalit. I nadále se počítá se zapůjčováním tektitů na dočasné výstavy v regionech. V současnosti je u neobvyklých vltavínů (velikostí, barvou, neobvyklým nalezištěm) ověřována jejich provenience a zjišťovány příčiny barevnosti, a to na základě určení jejich podrobného chemického složení.

5.6.3.3 Vnitřní priority pro získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Prioritou je získávání ukázek tektitů z nových nebo málo zastoupených domácích lokalit (např. západní Čechy), dále výjimečné ukázky (velikostí, tvarem, barvou) z tradičních českých a moravských lokalit a ukázky ze světových málo zastoupených lokalit tektitů.

5.6.3.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Nové přírůstky do sbírky tektitů lze získávat dary a koupěmi od soukromých sběratelů v závislosti na dostupných finančních zdrojích.

5.6.4 Sběrka broušených drahých kamenů

5.6.4.1 Charakteristika a profil sbírky

Sběrka broušených drahých kamenů vznikala z jednotlivých darů až během poslední čtvrtiny 19. století. Velkou zásluhu na jejím budování měl profesor Karel Vrba, který pro ni ve spolupráci s architektem Josefem Schulzem vymyslel způsob instalace ve speciální vitríně, takže mohla být již v roce 1893 představena veřejnosti v nově postavené budově Národního muzea. Základem sbírky se stala kolekce 600 kusů (311 inv. položek), kterou mj. testamentárně odkázal muzeu sběratel a mecenáš Vojtěch Wraný. Z tohoto odkazu pocházejí např. jasně žluté ortoklasy z Madagaskaru, z nichž největší má hmotnost přes 50 karátů, nebo vzácný chrysoberyl ze Srí Lanky a také náš největší olivín z Kozákova (15,67 ct). Do roku 1952 se sbírka pomalu rozrůstala až na 380 položek. Po roce 1952 se na 39 let stal správcem sbírky Jiří Kouřimský a během prvních pěti let sbírku více než zdvojnásobil z četných darů a také promyšlenou nákupní politikou. Velmi přínosná pro sbírku byla léta 60. a 70. dvacátého století, během nichž byla sbírka obohacena o vzácné přírůstky. K 100. výročí dostavby hlavní budovy NM byla otevřena i nová trezorová expozice – Kabinet drahých kamenů, která názorně ukazuje jak přírodní ukázkou minerálu, tak i jeho broušenou drahokamovou podobu. Od roku 1992 převzala sbírku Petra Burdová a přes omezené možnosti ji dále rozšiřovala až na současných 4785 inventárních čísel, což reprezentuje zhruba 7 250 jednotlivých kusů, a tím se stala největší sbírkou svého druhu v ČR, ale i jednou z nejpočetnějších sbírek v evropském či světovém srovnání. Největší její předností je to, že u většiny broušených kamenů je známa lokalita. Sběrka je členěna podle mineralogického systému a geograficky.

Z hlediska historického, vědeckého a expozičního patří sbírka broušených drahých kamenů k nejvýznamnějším a nejdůležitějším sbírkám Národního muzea. Je návštěvníky záměrně vyhledávána a proto předpokládáme v rámci mineralogicko-petrologického oddělení její soustavné kultivování (zpracovávání podle různých hledisek) a rozvoj v souladu s trendy světovými. Sběrka byla a je principiálně budována jako celosvětová sbírka, se specifickým zaměřením na území České republiky, Slovenska a Evropy. V současné době obsahuje 4779 evidenčních čísel z oboru drahých kamenů, zastoupených cca 7250 kusy a dalšími celky doprovodné dokumentace k sbírce. Doprovodná dokumentace zahrnuje zejména doplňkové předměty k výstavám a studijní materiál. Ve stanoveném období nepředpokládáme vnitřní členění sbírky do fondů nebo referátů.

5.6.4.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Výsledkem sbírkotvorné činnosti v sbírce broušených drahých kamenů je nejen představení této sbírky veřejnosti ve stálé expozici, ale i možné uplatnění při tematických výstavách menšího rozsahu. Pro vědecké zhodnocení této sbírky je možné studovat a exaktním měřením gemologických parametrů doplňovat údaje k jednotlivým sbírkovým předmětům tak, aby vznikl doprovodný archiv analytických údajů, které tuto sbírku významně zhodnotí.

5.6.4.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Kromě nákupů je získávání drahých kamenů vlastním sběrem z českých nalezišť velmi omezené, ne-li uzavřené. Nové drahé kameny (jako druhy) nebo drahé kameny ze světových lokalit, v sbírce nezastoupených, je možné získat pouze koupí, a to ještě převážně na zahraničních trzích. Tím by se sbírka nejen rozšiřovala, ale i zkvalitňovala a tak by bylo naplněno i původní krédo, se kterým byla sbírka budována – dosáhnout co největšího počtu zastoupených druhů z co nejširšího seznamu lokalit.

5.6.4.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Sběrka bude doplňována především nákupy. Pro sbírku broušených drahých kamenů je velmi limitující dostatek finančních prostředků. V budoucnosti se je možné se zaměřit i na nákup suroviny a tu pak v našich podmínkách nechat vybrousit.

5.6.5 Sběrka meteoritů

5.6.5.1 Charakteristika a profil sbírky

První meteority byly Národním muzeem získány již nedlouho po jeho vzniku. Roku 1824 daroval hrabě Eugen z Vrba Národnímu muzeu meteorit z Praskoles u Žebráku, roku 1829 pak baron František Malovec ze Skalice meteorické železo z Bohumilic a roku 1836 J. Löhner meteority z Lysé nad Labem a ze Stonařova. Další meteority přibývaly do Národního muzea dary, koupěmi a výměnami i ve druhé polovině 19. století, v té době ovšem ještě netvořily samostatnou kolekci, ale byly součástí sbírky minerálů. Roku 1882 nastoupil do Národního muzea významný mineralog profesor Karel Vrba, který se významně zasloužil o založení samostatné sbírky meteoritů a její následné obohacování a rozvoj. Za jeho působení došlo k jejímu největšímu rozšíření. Roku 1895 byla zřízena a roku 1909 rozšířena samostatná expozice meteoritů. Sběrka byla koupěmi a výměnami velmi rychle rozšiřována (v roce 1905 zahrnovala již 245 kusů z 206 pádů a nálezů). Kolem roku 1910 byl Vrbou zaveden i samostatný inventář sbírky meteoritů, takže sbírka meteoritů se definitivně oddělila od sbírky minerálů. K roku 2015 je ve sbírce meteoritů Národního muzea evidováno 496 inventárních položek (559 kusů), které zahrnují 181 kamenných meteoritů (chondritů a achondritů), 127 meteorických želez a 22 kamenných želez celkem z 330 světových pádů a nálezů. Sběrka je mimořádně ceněná zejména proto, že je v ní zastoupeno velmi mnoho historických meteoritů, které posloužily jako typový materiál k podrobné klasifikaci meteoritů, např. vzácný uhlíkatý chondrit Mighei, achondrit Novo-Urej (ureility), velmi vzácný marsovský meteorit Nakhla (nakhly), meteorit Stannern (Stonařov) aj. V 19. i 20. století vzniklo na základě studia meteoritů ve sbírce Národního muzea množství vědeckých prací. Nejcennějším meteoritem novodobého období sbírky je meteorit Příbram, který byl roku 1959 jako první meteorit na světě nalezen po vyfotografování průběhu pádu a vypočtení jeho dráhy.

5.6.5.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Zvýšení vypovídací hodnoty sbírky meteoritů jako celku lze očekávat především jejím vystavením v budoucí nové stálé expozici meteoritů a tektitů v Historické budově Národního muzea. V současnosti zahrnuje sbírka celkem 501 ukázek meteoritů nejrůznějších typů a z množství rozmanitých pádů a nálezů. Předpokládá se, že asi 90 % ukázek najde uplatnění v chystané expozici, kde budou chronologicky představeny všechny české meteority podle doby nálezu nebo pádu; zahraniční meteority zde budou uspořádány podle systematické klasifikace meteoritů se stručným vysvětlením podstaty této klasifikace. Tematika pádu meteoritů je velmi atraktivní mezi laickou veřejností, která může v nově vybudované expozici získat přehled o okolnostech pádů a nálezů meteoritů, způsobu jejich vyhledávání a o jejich původu. Četní zahraniční badatelé v oboru meteoritiky a sběratelé meteoritů mohou ocenit pestrost zastoupení zejména starších, dnes již nedostupných ukázek meteoritů, které slouží jako velmi vyhledávaný srovnávací materiál. Sběrka meteoritů Národního muzea totiž patří k nejstarším na světě a je v povědomí odborné veřejnosti dobře známá. I nadále se počítá se zapůjčováním meteoritů na dočasné výstavy v regionech.

5.6.5.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Cílem je obohatit sbírku meteoritů každoročně alespoň o jeden přírůstek v kvalitě (především dostatečné velikosti), jež by umožnila jeho vystavení ve stálé expozici. Prioritou je získávat meteority z pádů ve sbírce dosud nezastoupených, popřípadě i meteority již zastoupené, ale v lepší kvalitě (celé kusy nebo alespoň poloviny). Dalším cílem je získávat alespoň malé ukázky vzácnějších typů meteoritů (z hlediska jejich systematické klasifikace) ve sbírce dosud nezastoupených.

5.6.5.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Přírůstky do sbírky budou získávány dary nebo koupěmi od obchodníků či soukromých sběratelů v závislosti na dostupných finančních zdrojích.

5.6.6 Petrografická sbírka

5.6.6.1 Charakteristika a profil sbírky

Petrografická sbírka byla a je budována jako celosvětová sbírka se zaměřením na Českou republiku a ve významné míře i na Slovensko a Evropu. Sběrka zahrnuje cca 24 663 podrobně evidovaných a zpracovaných vzorků našich i zahraničních hornin. Na další podrobné zpracování čeká přibližně dalších 8000 horninových vzorků. Největší část hornin byla získána převodem z paleontologického oddělení, menší část vlastními sběry, darem od organizací nebo soukromých osob. Sběrka je tvořena převážně formátovanými vzorky hornin. Sběrka obsahuje i cca 200 kusů hornin větších rozměrů, na nichž jsou dokumentovány charakteristické znaky, které by na menším formátu zanikly. Zde stojí za zmínku např. orbikulární žula z Muckova u Černé v Pošumaví, itakolumit (ohebný slídnatý křemenec) z Brazílie, nebo leštěné desky hornin ze Žulové ve Slezsku, na nichž jsou v charakteristickém vývoji zachyceny jednak kontakty granodioritového magmatu s vápencem a staršími krystalickými břidlicemi, jednak partie granodioritu prostoupené mladšími magmatickými horninami. Součástí petrografické sbírky je i kolekce leštěných dekoračních kamenů, která prezentuje použití řady typů dekoračních kamenů v různé době. Nalezneme zde zástupce dekoračních hornin (především mramory a vyvřelé horniny, dále pískovce, opuky a fylity) použitých na budovách a stavbách nejen po celé Praze, ale i jinde. Ve sbírce jsou velmi dobře dokumentovány horniny vyvřelé, metamorfované i sedimentární různého geologického stáří (nejstarší horniny z pevninských štítů – 3,8 mld. let až po ukázky recentních hornin) i kolekce hornin z různých regionů České republiky i Slovenska. Nechybějí ani horniny doprovázející ložiska rud (např. z Příbrami, Kutné Hory, Jáchymova a dalších). Horninovou sbírku vhodně doplňují výbrusy hornin, které tvoří dokumentační materiál k různým geologickým oblastem. Výborně je zdokumentována například petrografie oblasti Barrandienu.

5.6.6.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Zvýšení vypovídací schopnosti petrografické sbírky lze očekávat díky doplnění o horniny, které dosud nejsou ve sbírce zastoupeny. Jde zejména o horniny významné a jedinečné svým minerálním složením, strukturou a texturou, horniny typické pro určité regiony (české i zahraniční, které dosud nejsou ve sbírce zastoupeny), vzácné horniny získané z hlubokých vrtů nejen v České republice, ale především z pro nás neznámých a zajímavých oblastí. V neposlední řadě bude sbírka doplňována o dekorační horniny používané v současné době na úpravy budov a o horniny, které sloužily jako provenienční kámen pro zhotovení kamenných nástrojů v prehistorické době. Významným faktorem je i doplnění vhodných typů hornin pro připravovanou přírodovědnou expozici.

5.6.6.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Vnitřní prioritou při získávání nových přírůstků je vypovídací schopnost získaných petrologických ukázek tak, jak je již zmíněno v předchozím bodě, a dále i estetická hodnota, aby je bylo možné použít pro nově připravované expozice. Sběrka bude zhodnocena i o vzorky hornin, které byly již vědecky zkoumané, mají zhotovený výbrus, případně jsou doplněné o chemické a další analýzy.

5.6.6.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Nejvýznamnějším zdrojem nových přírůstků do petrografické sbírky jsou a nadále budou vlastní terénní sběry, v menší míře dary od účastníků různých přírodovědných expedic, případně z jiných odborných pracovišť a od soukromých osob. V případě dekoračních kamenů dary od firem, které tyto kameny zpracovávají.

5.6.7 Paleontologická sbírka

5.6.7.1 Charakteristika a profil sbírky

Paleontologická sbírka je jednou z nejstarších součástí sbírek Národního muzea. Její základy položil sám jeho zakladatel Kašpar Šternberk, který věnoval muzeu svou sbírku fosilních rostlin, včetně řady unikátních (tzv. typových) kusů. V 80. letech 19. století se paleontologická sbírka velmi významně rozrostla díky odkazu sbírky staropravohorních zkamenělin Joachima Barranda, který je autorem díla *Système Silurien du centre de la Bohême*. Až na vzácné výjimky je veškerý vyobrazený materiál v tomto díle uložen ve sbírkách NM. Vědecky mimořádně významná je také sbírka fosilních bezobratlých a obratlovců z období mladších prvohor, popsaná Antonínem Fričem v jeho stěžejním díle *Fauna der Gaskohle*. Frič ovšem také shromáždil velké množství druhohorních zkamenělin z české křídly a srovnávací materiál ze zahraničí. Josef Velenovský obohatil muzejní typovou sbírku křídlových rostlin a zasloužil se o její světovou proslulost. Sbírkou fosilních rostlin svými sběry výrazně obohatil František Němejc, který byl v Národním muzeu zaměstnán mezi dvěma světovými válkami. I v pozdějších letech se paleontologická sbírka dále rozrůstala, a to jak díky vlastní výzkumné činnosti pracovníků muzea, tak díky nákupům a darům. V poslední době byla sbírka obohacena také o unikátní nález dinosaurí kosti. Jedná se o první nepochybný nález dinosaura z území Čech. Paleontologická sbírka je především cenná po badatelské stránce, nalezneme zde originální studijní materiál, který dokumentuje všechna geologická období známá na našem území. Bohatství paleontologických sbírek bylo dokumentováno v množství tištěných vědeckých katalogů, jejichž příprava byla a je nedílnou součástí práce členů paleontologického oddělení. Patří k nim katalog trilobitů (Horný a Bastl 1970), prvohorních krinoidů (Prokop 1991) a typové sbírky Kašpara Šternberka (Kvaček a Straková 1997).

Paleontologická sbírka dokumentuje období přesahující 0,6 miliardy let tj., od svrchního proterozoika do konce kenozoika. Tvořila se průběžně od založení muzea v roce 1818, přičemž do svého základu pojala některé starší sbírky. Na jejím vytváření se soustavně podíleli muzejní pracovníci, významní přírodovědci a soukromí sběratelé, např. K. Šternberk, J. Barrande, H. Zeidler, A. Frič, A. Corda, O. Feistmantel, J. Marschal, E. Bayer, A. E. Reuss, C. Klouček, R. Růžička, F. Hanuš, B. Bouček, J. Velenovský, B. Brabenec, F. Prantl, J. Koliha, V. Plas, J. Petrbock, V. Havlena, F. Němejc, Č. Bůžek, F. Holý, E. Knobloch, Z. Kvaček a mnoho dalších. V současnosti se jedná o celosvětovou sbírku makro-, meso- a mikrofosilií i mikroskopických preparátů (výbrusy, kutikuly získané macerací, spory a pyly) včetně početně významně zastoupeného typového materiálu, v němž významem převažuje materiál ze střední Evropy, především z České republiky. Sbíрка je časově a systematicky členěna na dílčí fondy.

5.6.7.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Vytvoření ucelených souborů sbírkových předmětů dokládajících vývoj přírody v zájmovém území v průběhu jeho geologické historie. Zasazení těchto souborů do světového kontextu s důrazem na paleogeograficky blízká území. Záchrana studijního i výstavního materiálu unikátně zpřístupňovaného těžební a stavební činností pro budoucí generace.

5.6.7.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Revize stávajících sbírkových fondů včetně doprovodné dokumentace s maximálním využitím odborné způsobilosti týmu pracovníků paleontologického oddělení a soudobých možností (např. využití GPS ke zpřesnění lokálních informací apod.), převádění sbírkových předmětů do vyšších evidenčních stupňů spojené s doplňováním dostupných údajů. Spolupráce s experty, např. v rámci projektu Synthesys, umožňující vědecké zhodnocení nad rámec specializací stávajících pracovníků.

5.6.7.4 *Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky*

Prioritou je záchranný výzkum a získávání materiálu jak z těžební, tak stavební činnosti v zájmovém území. Dlouhodobý monitoring postupující těžby a krátkodobých odkryvů spojených se stavbami. Spolupráce se sběrateli působícími v zájmovém území a podchycování nejhodnotnějších exemplářů a jejich souborů. Prohlubování spolupráce s ostatními vědeckými institucemi působícími v oblasti paleontologie za účelem získávání sběrů vysoké vědecké hodnoty. Doplnění výjimečných exemplářů výstavního charakteru z tuzemského i mezinárodního trhu.

5.6.8 Mykologická sbírka

5.6.8.1 *Charakteristika a profil sbírky*

Mykologické sbírky existují v Národním muzeu od jeho založení v roce 1818. Územně pokrývají především Českou republiku, Slovensko a dále celou Evropu. Časté jsou i sběry z Asie a ze Severní Ameriky. V malé míře jsou zastoupeny také sběry z Afriky, Jižní Ameriky a Austrálie. Z hlediska uchovávaného materiálu jde o tyto typy sbírek: 1. základní herbář (sušené plodnice hub a houbových organismů a stélky lišejníků), 2. kusová sbírka (velké plodnice a stélky, zejména chorošů a břichatkovitých hub, tekutinové preparáty, sádrové a moduritové modely hub), 3. sbírka ilustrací hub (od O. Ušáka, R. Veselého, B. Dvořáka, V. Luňáčka a dalších, tabule z díla V. J. Krombholze, fotografie J. Holce), 4. negativy nasnímané A. Pilátem. Sbírkou doplňuje postupně zpracovávaná doprovodná dokumentace, kterou tvoří nezpracované nebo obtížně zpracovatelné soubory herbářových položek (konfiskáty, soubory darované nebo předané do 50. let 20. století, pracovní herbář M. Svrčka, herbář J. Herinka).

Historii mykologického oddělení a mykologie v bývalém Československu i v ČR dokumentuje obsáhlý archiv. Těžištěm sbírky jsou herbářové položky, které slouží k dokumentačním a vědeckým účelům (taxonomie, biodiverzita a rozšíření, ochrana hub a lišejníků). Ostatní části sbírky mají dokumentační a výstavní charakter. Nejcennější částí sbírky jsou typové položky nově popsaných druhů hub a lišejníků (několik tisíc kusů), originály mykologických ilustrací a některé archiválie (rukopisy významných mykologů).

Mykologická sbírka má v první řadě dokumentační a vědecký charakter. Patří k nejvýznamnějším sbírkám v Evropě a slouží jako referenční pracoviště s celosvětovou působností. Herbářové položky a jejich čísla systematické evidence se citují jak v odborných publikacích o systematice, rozšíření a ekologii hub a lišejníků, tak v nomenklatorických databázích (Mycobank) a databázích sekvencí DNA (GenBank). Význam má především bohatá sbírka typových položek (přes 6000 kusů), které představují mezinárodní standardy při popisování nových druhů. Sbírkou slouží profesionálním a amatérským mykologům v ČR i mykologům v zahraničí a pokrývá všechny skupiny hub. V ČR představuje největší mykologický herbář a zároveň největší pracoviště zabývající se velkými houbami. Je to dáno nepřetržitou tradicí významných mykologických osobností v NM (A. C. J. Corda, E. Bayer, A. Pilát, M. Svrček, Z. Pouzar) a dlouhodobým budováním potřebného zázemí, především unikátní knihovny.

5.6.8.2 *Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti*

Klíčovým bodem zvýšení vypovídací hodnoty mykologické sbírky je zakoupení profesionální sbírkové databáze, do které budou postupně převáděna jak všechna textová data z etiket jednotlivých sbírkových kusů (herbářových položek), tak obrazová data o sbírkovém materiálu samotném (fotografie preparovaných plodnic a stélek). U vybraných dat bude nutné jejich plynulé zveřejňování na internetových stránkách (např. e-sbírky), aby údaje mohla využívat nejširší veřejnost. Tyto údaje budou využity zejména pro mapování výskytu jednotlivých druhů hub a lišejníků, hodnocení jejich ohrožení, snadnější výběr materiálu pro taxonomické studie a také pro popularizační účely. Sbírkou budou zároveň procházet rozsáhlým přebalením a reorganizací (rozdělení stávajících balíků a přemístění herbářových položek do speciálních herbářových krabic, digitalizace sbírky negativů A. Piláta, sbírky ilustrací a sbírky diapositivů

živých hub). Podle možností bude zpracovávána i doprovodná dokumentace, což je ale často vázáno na revizi materiálu od externích mykologů.

5.6.8.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Zdrojem nových přírůstků budou zejména vlastní sběry pracovníků oddělení a předávání materiálu od profesionálních i amatérských mykologů v ČR, včetně typového materiálu. Vlastní sběry musejí rovnoměrně pokrývat celé území ČR, aby se podchytil stav výskytu jednotlivých druhů hub a lišejníků v daném období. Intenzivnější sběr bude zaměřen na biologicky významná území (národní parky, CHKO, vybrané maloplošné rezervace). Vlastní sběry ze zahraničí jsou vázány na zahraniční služební cesty a budou zaměřeny jen na ty skupiny hub, které pracovníci oddělení studují taxonomicky.

5.6.8.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Bude zahájen cílený výkup kvalitních herbářových položek od vybraných mykologů. Takto získané fondy výrazně obohatí sbírkový fond a exempláře hub a lišejníků z lokalit, které ve sbírce nejsou zastoupeny. Významnou akvizicí by se měly stát i mykologické ilustrace dvou významných malířů – zesnulého B. Vančury a současného A. Bielicha. Výrazně by obohatily fond ilustrací (P3I), který má velký potenciál využití pro výstavy a expozice.

5.6.9 Botanická sbírka

5.6.9.1 Charakteristika a profil sbírky

Botanická sbírka NM představuje nejrozsáhlejší a nejvýznamnější herbářovou sbírku v ČR a jednu z 30 největších kolekcí na světě. Sbírková je principiálně budovaná jako celosvětová, se zvláštním zaměřením na střední Evropu, území Íránu a Iráku, Sibiř, Mongolsko a Střední Asii, území Balkánského poloostrova a Austrálii, v současnosti je věnována pozornost zejména tropické jihovýchodní Asii.

Sbírkový botanického oddělení Národního muzea obsahuje v současné době cca 2 miliony herbářových položek cévnatých rostlin, mechorostů a řas. Herbář cévnatých rostlin je rozdělen na tzv. československý a světový. Pro české badatele je nejdůležitější československý herbář, který obsahuje 750 000 položek. Jednotlivé rody jsou srovnány abecedně podle svých latinských jmen a stejně abecedně jsou řazeny i jednotlivé druhy uvnitř rodů. Materiál ve světovém herbáři obsahuje cca 1 milion položek. Je řazen číselně podle botanického systému Dalla-Torreho a Harmse. Světový herbář je dosud uchovávaný ve více méně původních herbářových papírech. Umožňuje kromě taxonomického studia také srovnání i určení u nás neznámých druhů, ať už zavlečených, nebo získaných při zahraničních cestách. Cenné sběry významných botaniků z 19. století obsahují velké množství typového materiálu různé taxonomické hodnoty. Separátně je uložen herbář kapradin, ve kterém je seřazen český i světový materiál abecedně podle rodů. Ve speciálních krabicích je zcela odděleně uchovávaná již dříve zmíněná sbírka typů a historicky cenných položek, která obsahuje více než 7000 kusů. Tento mimořádně významný a žádaný materiál je v současné době digitalizován a bude postupně zpřístupněn v digitální formě badatelům z celého světa. Některé významné kolekce, jako Dominův australský herbář nebo Hadačova irácká a Sojákova iránská sbírka, jsou ponechány samostatně. Herbář mechorostů, který obsahuje více než 200 000 položek, je v České republice největší. Je srovnán abecedně podle latinských rodů bez ohledu na to, zda se jedná o náš nebo zahraniční materiál. Poněkud opomíjený je herbář řas s více než 15 000 položkami, který byl v minulosti často studován významnými badateli. Důležitou součástí botanických sbírek je také tzv. kusová sbírka, obsahující semena, plody a vzorky dřev, která dosahuje počtu 14 000 kusů.

5.6.9.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Vzhledem k vazbě největší biodiverzity na tropické oblasti, nedostatečné prozkoumanosti zdejší bioty a současně jejímu akutnímu ohrožení bude pozornost zaměřena zejména sem; vzhledem k již v minulosti navázané spolupráci především do tropů jihovýchodní Asie. Lze očekávat získání reprezentativního herbářového materiálu flóry této oblasti, stejně tak jako získání materiálu taxonomických skupin v sbírce dosud chybějících, nebo zastoupených zcela nedostatečně.

Botanická sbírka NM je jedním ze základních center dokumentace rostlinné diverzity v ČR. Vzhledem k této historicky dané funkci bude sbírkotvorná činnost taktéž cílená na domácí flóru tak, aby byla zachována historická kontinuita v této již dvě století probíhající činnosti.

5.6.9.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Vlastní sbírkotvorná činnost se bude profilovat dvěma směry: jednak se záměrem dokumentovat taxonomické skupiny v sbírce nedostatečně zastoupené a jednak se zaměřením na dokumentaci v sbírce nedostatečně zastoupených geografických oblastí.

Další činnosti budou směřovat k co nejširšímu zpřístupnění stávajících herbářových fondů vědecké komunitě s cílem zhodnocení sbírky její kritickou revizí. V tomto ohledu již pomohlo zapojení do projektu SYNTHESYS, které významně zvýšilo počet zahraničních badatelů přijíždějících sbírku studovat. Z tohoto hlediska je značně limitující existence rozsáhlých starých fondů, které nejsou patřičně preparovány: tímto směrem je nutno v příštím období směřovat existující zdroje.

5.6.9.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Jednou z nejeftivnějších cest k doplnění dosud ve sbírce nezastoupeného materiálu je mezinárodní výměna. V následujícím období hodláme obnovit vydávání exsikátů herbářového materiálu, které poslouží jako hlavní zdroj herbářového materiálu pro tyto reciproční výměny.

V rámci dokumentace národní flóry se mj. zaměříme na vytipování reprezentativních soukromých kolekcí, jejichž nákupem se vhodně doplní kolekce národní flóry.

Hlavní prioritou obohacení sbírek z tropických oblastí je funkční spolupráce s partnerskými institucemi, která jediná umožní efektivní výzkum v těchto územích. Vedle existující spolupráce s institucemi v Singapuru, Vietnamu a Thajsku bude v příštím období zahájena spolupráce na Filipínách.

5.6.10 Entomologická sbírka

5.6.10.1 Charakteristika a profil sbírky

Entomologická sbírka Národního muzea je jedinou entomologickou sbírkou v České republice koncipovanou již od svého založení jako srovnávací sbírka světové biodiverzity (rozmanitosti) hmyzu. Nejcennější materiály představují tzv. typy, tedy exempláře, podle kterých byl dotyčný druh hmyzu poprvé vědecky popsán. Ve sbírce NM jsou uloženy tisíce takovýchto typů a další každoročně přibývají. V současnosti čítá entomologická sbírka téměř šest milionů exemplářů hmyzu, včetně několika desítek tisíc typových exemplářů. Svoji velikostí a významem patří mezi deset nejvýznamnějších sbírek v Evropě.

Entomologická sbírka slouží především jako srovnávací a dokladový materiál pro vědecké studium hmyzu, na němž se vedle muzejních odborníků podílejí i externí specialisté, vysokoškolští studenti a amatérská odborná veřejnost. Každoročně za tímto účelem navštěvuje entomologické oddělení kolem 250 tuzemských i zahraničních badatelů, kteří se aktivně podílejí na zpracování a zhodnocování sbírky. Entomologická sbírka NM je tradičně dělena do osmi referátů, které odpovídají vyšší klasifikaci hmyzu:

1. Coleoptera (brouci) – přes tři miliony exemplářů (vč. několika tisíc typových) z celého světa.
2. Diptera (dvoukřídílí) – cca půl milionu exemplářů (vč. stovek typových).
3. Heteroptera (ploštice) – cca 228 000 exemplářů z celého světa (vč. stovek typových exemplářů).
4. Homoptera – přibližně 190 000 exemplářů řádů Auchenorrhyncha a Sternorrhyncha.
5. Hymenoptera (blanokřídílí) – cca 570 000 exemplářů, např. světově významná sbírka Chalcidoidea.
6. Insecta diversa „Malé řády“ – přibližně 110 000 exemplářů řádů Trichoptera, Plecoptera, Neuroptera, Ephemeroptera, Odonata, Mallophaga, Thysanoptera.
7. Lepidoptera obsahuje přes půl milionu motýlů z celého světa
8. Orthoptera zahrnuje asi 87.000 exemplářů řádů Dermaptera, Ensifera, Caelifera, Phasmatodea, Mantodea, Blattodea.

5.6.10.2 *Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti*

V nadcházejícím období očekáváme dva zásadní výsledky sbírkotvorné činnosti: 1) Zvýšení vypovídací schopnosti sbírky skrze její rozšiřování, tj. získávání dalších taxonů hmyzu, které dosud ve sbírce chybějí a s jejichž doplněním stoupá význam sbírky. Rozšiřování sbírky bude prováděno cíleným sběrem materiálu pracovníky EO a dary i nákupy ucelených sbírek externích specialistů. 2) Zvýšení vypovídací schopnosti sbírky skrze zhodnocení (determinace, vědecké zpracování) jednotlivých exemplářů uložených ve sbírce jak pracovníky EO, tak odborníky z jiných institucí a amatérskými entomology z ČR i ciziny.

5.6.10.3 *Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky*

Základní vnitřní prioritou je zajištění dostatečných lidských zdrojů pro přípravu sbírkových exemplářů k jejich zhodnocení. To se týká především preparace nově nasbíraných exemplářů, třídění a přípravy exemplářů pro jednotlivé specialisty, nebo prezentace nezpracovaného materiálu (např. umístování fotografií na internetu).

5.6.10.4 *Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky*

Prioritou je zajištění finančních prostředků pro nákupy ucelených specializovaných sbírek tuzemských profesionálních, ale především amatérských entomologů. ČR je unikátní širokou amatérskou entomologickou veřejností, přičemž řada amatérů se vědecky profiluje a publikuje. Sbírkové těchto amatérů obsahují typové exempláře a řádově stovky taxonů, které v muzejní sbírce nejsou zastoupeny. V následujících letech bude možné tyto sbírky odkoupit, a vzhledem k tomu, že amatérská entomologie (celosvětově) vymírá, další možnost získat podobné sbírky se nebude opakovat. Akviziční činnost bude významnou měrou naplňována i během sběrných cest odborných pracovníků.

5.6.11 *Zoologická sbírka*

5.6.11.1 *Charakteristika a profil sbírky*

Zoologická sbírka náleží svým historickým, vědeckým a expozičním významem k nejdůležitějším sbírkám Národního muzea. Zoologická sbírka NM byla a je principiálně budována jako celosvětová sbírka, s výraznějším zaměřením na území střední a jižní Evropy, obsahuje však i velké množství předmětů z ostatních kontinentů. Sbírkou obsahuje přes 100 000 položek představujících všechny skupiny světové fauny a velké množství druhů těchto skupin. Největší vědecký a společenský význam má sbírka typových jedinců nově popsanych taxonů, zahrnující několik set unikátních sbírkových předmětů. Zoologická sbírka je členěna na sedm referátů: mamaliologie, osteologie, ornitologie, herpetologie, ichtyologie, a dva specializované referáty evertibratologie (arachnologie a malakozoologie).

Sbírkou dále dokumentuje vývoj poznání fauny ČR, obsahuje druhy dnes vyhubené v ČR i celém světě a řadu ohrožených druhů. Materiál byl získáván převážně vlastním sběrem, ve formě darů mecenášů a koupí významných sbírek. Sbírkou také dokládá vývoj preparace řady skupin živočichů. Fond savců

zahrnuje čtvrtinu známých druhů, významné kolekce pocházejí z Evropy, Blízkého východu, Střední Asie a střední Afriky. Kromě typového materiálu jsou nejvýznamnějšími položkami vyhubené a ohrožené druhy, materiál velkých kopytníků a doklady historie jeho chovu. Fond ptáků je tvořen dermoplastickými preparáty, snůškami vajec a ptačími kostrami. K unikátům patří jedinci vyhynulých druhů (alka velká, kachna labradorská). Historicky zajímavým je zobák dronte mauricijského z jedince chovaného na dvoře Rudolfa II. Fond herpetologie zahrnuje zástupce prakticky všech významných skupin obojživelníků a plazů z celého světa. Podstatnou část sbírky tvoří materiál ze střední Evropy, Balkánu, Blízkého východu a severní Afriky a Jižní Ameriky. Kromě typů patří k nejhodnotnějším sbírkovým předmětům vyhynulý velescink kapverdský či bohatá kolekce haterie novozélandské. Fond ryb pochází z celého světa, zejména však ze střední Evropy a Balkánu, obsahuje především celé jedince uložené v lihu a část tvoří dermoplasty a kostry. Kromě typů jsou významné historické sbírky českých ryb, sbírky bahníků a bichirů a materiál z Balkánu. Ve fondu bezobratlých jsou zastoupeny téměř všechny živočišné kmeny, nejbohatšími skupinami jsou houby, korálnatci, pavoukovci, kroužkovci, korýši, stonožky a ostnokožci, jakož i schránky měkkýšů. Součástí sbírek bezobratlých je značný počet typového materiálu.

5.6.11.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Cílená sbírkotvorná činnost je a bude zaměřena na selektivní získávání pouze vědecky významného, expozičně cenného nebo ve sbírce dosud nezastoupeného zoologického materiálu. Z vědeckého hlediska je nejvýznamnější získávat do sbírky typový materiál, jehož spravování je prestižní záležitostí každé sbírkotvorné instituce. Jen následným vědeckým zpracováním nově získaného i stávajícího materiálu bude možné současnou kolekci zhodnotit. Sběrka tak bude dokumentovat jak vývoj fauny ČR a vybraných světových zoogeografických oblastí, tak i vývoj poznání této fauny a vývoj způsobu preparace řady skupin živočichů.

Vědecky dokumentovaný sběr předmětů a zejména rozšiřování, ošetřování a vědecké zpracování zoologické sbírky do budoucna je značně limitované nedostatkem finančních prostředků. Pro optimální rozvoj sbírky budou získávány finanční zdroje nejen pro organizaci sběrných výzkumných expedic, ale zejména pro odpovídající zpracování sbírek relevantními metodami.

5.6.11.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Základní prioritou akviziční činnosti zoologické sbírky je získávání sbírkově a vědecky kvalitních vzorků populací živočichů, a to ať již podle hlediska vědecké a sbírkové kvality předmětů a zastoupení druhů, anebo oblastí a lokalit. Nejvýznamnějším zdrojem nových akvizic do zoologické sbírky je v současné době vlastní terénní sběr pracovníky oddělení v rámci DKRVO a dalších projektů a v menší míře i dary od spolupracujících odborníků z jiných organizací (univerzity, zoologické zahrady) nebo převody (MŽP).

5.6.11.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Nákupy rozsáhlejších privátních sbírek se mohou uskutečnit jen ve velmi omezené míře, především z důvodu limitovaného dokumentačního významu takových sbírek. Nákupy jednotlivých kusů budou uskutečňovány především za účelem doplnění expozičně zajímavých kusů, sbírka bude obohacována i o dary takových exemplářů. Hlavním zdrojem nových přírůstků bude vlastní terénní sběr pracovníků zoologického oddělení na zájmových lokalitách.

5.6.12 Antropologická sbírka

5.6.12.1 Charakteristika a profil sbírky

Antropologická sbírka Národního muzea obsahuje téměř 33 000 sbírkových předmětů, které se člení do čtyř základních celků: a) doklady fylogenetického vývoje primátů a člověka a srovnávací kosterní materiál ze současných primátů, b) patologické změny a odchylky na kostrách a měkkých tkáních lidského těla

z 19.–20. století, c) odlitky posmrtných masek, rukou a lebek významných osobností a obličejové odlitky různých etnických kmenů a konečně d) kosterní pozůstatky datované od mladší doby kamenné po novověk („minulé populace“). Všechny části sbírky mají nesmírný význam nejen z hlediska historie osídlení našeho území, ale i z hlediska obecného vývoje člověka. Většina předmětů pochází ze středoevropského teritoria (ČR, Slovensko), jsou zde ale zastoupeny i mimoevropské nálezy. S výjimkou prvně zmíněného celku (paleoantropologická část) patří zbývající tři celky k největším sbírkám svého druhu v Evropě. Toto platí především o kolekci koster minulých populací a kolekci kostních a tekutých preparátů. S ohledem na odborné zaměření pracoviště se v následujících letech zaměříme především na rozšíření fondu minulých populací, přičemž plánujeme získání koster nejen z území České republiky.

První část představuje doklady fylogenetického vývoje primátů a člověka a srovnávací kosterní materiál ze současných primátů a dalších skupin savců. Jde zhruba o 540 položek. V rámci této části je vedle odlitků významných světových nálezů i několik originálních nálezů z území bývalého Československa (např. travertinový výlitek mozkovny neandertálského člověka z lokality „Hrádok“ v Gánovcích u Popradu; pozůstatky magdalenienkého člověka z jeskyně Zlatý kůň u Koněprus). Další částí je sbírka patologických změn a odchylek na kostrách a měkkých tkáních lidského těla, která pochází z 19.–20. století. Jde zhruba o 3.000 nálezů, které byly do Národního muzea převedeny v roce 1969 a 2005 z II. patologicko-anatomické kliniky 1. lékařské fakulty UK. Jde o nesmírně cenný srovnávací materiál, protože většinou jsou známy základní demografické údaje postižených osob, diagnóza a průběh choroby. Třetím celkem je sbírka odlitků posmrtných masek, lebek a rukou významných osobností, sbírka obličejových odlitků různých etnických kmenů. Ve sbírce jsou např. posmrtné masky slavných českých politiků, umělců a vědců (např. T. G. Masaryk, E. Beneš, B. Martinů, J. E. Purkyně). Nejrozsáhlejší část antropologické sbírky představují kosterní pozůstatky datované od mladší doby kamenné po novověk – sbírka minulých populací. Sbírá čítá zhruba 23 tisíc kosterních nebo žárových nálezů, které pocházejí z archeologických výzkumů z území bývalého Československa. Jde o jednu z největších sbírek minulých populací v Evropě. Nejstarší nálezy jsou datovány do období 5.000–4.000 let př. n. l., tj. jsou staré cca 7.000 let. Největší část sbírek pochází z období středověku, především z raně středověkých pohřebišť. Zastoupeny jsou především kosterní pozůstatky z velkomoravských pohřebišť (např. Mikulčice, Prušánky) a kostry z pohřebišť počátku českého státu (např. Libice, Praha – Pražský Hrad). Novověké kostry proto tvoří jen menší část sbírky minulých populací.

5.6.12.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Zvýšení vypovídací hodnoty antropologické sbírky je vedle zpracování nových přírůstků zajištěno i revizí sbírkového fondu prostřednictvím nových metod (např. izotopová analýza, DNA analýza), využitím nových přístrojů (např. CT a RTG vyšetření), digitalizací sbírkových předmětů (např. pomocí 3D laserového skeneru), aplikací nových morfologických metod, popř. získáním, či doplněním archeologických nálezových údajů.

5.6.12.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Základní vnitřní prioritou bude rozšíření antropologické sbírky o sbírkové předměty, které jsou jasně geograficky, časově, diagnosticky, popř. autobiograficky definovány. Rozšíření sbírky bude prováděno jak z hlediska sbírkového, výstavního, tak i vědeckého. Důležité bude i zajištění dostatečného počtu pracovních sil pro přípravu sbírkových exemplářů k jejich zhodnocení. To se týká jak zpracování nových přírůstků a jejich prezentace v rámci výstav či publikačních výstupů, tak i nového vyhodnocení, revize předmětů, které jsou již součástí antropologické sbírky.

5.6.12.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Antropologická sbírka bude rozšiřována podle stejných zásad jako v předešlých létech. Základní prioritou bude získat předměty, které doplní stávající sbírku i z vědeckého hlediska. Předměty musí být jasně dokumentovány (tj. lokalita, datování, diagnóza, popř. autobiografické údaje). Největší rozšíření očekáváme u sbírky kosterních pozůstatků minulých populací. V této oblasti antropologické oddělení úzce spolupracuje s archeologickými institucemi, které lidské kostry odkrývají v rámci záchranných a systematických výzkumů. V souvislosti s přípravou nové expozice NM se plánuje i zásadní rozšíření paleoantropologické části sbírky. Zde akviziční činnost může probíhat téměř pouze formou nákupů. Sběrka patologických změn na kostrách a měkkých částech lidského těla bude rozšiřována především ve snaze o doplnění zajímavých kazuistik. Převzetí větší kolekce tohoto typu není plánováno. Obdobná strategie bude uplatněna i v případě sbírky odlitků posmrtných masek, lebek a rukou význačných osobností a sbírky obličejových odlitků různých etnických plemen. Jejich rozšíření bude založeno především na darech příznivců Národního muzea.

6 Historické muzeum

6.1 Charakteristika a profil sbírek

Sbírký Historického muzea stály už u zrodu Národního muzea v roce 1818. Jednotná historická sbírka se po přestěhování do budovy muzea na Václavském náměstí začala organizačně členit (historická archeologie, archeologie a numismatika) a v průběhu 20. století vznikla, respektive k Historickému muzeu NM byla přiřčena původně samostatná muzea a sbírky (klasická archeologie, divadlo, národopis, sport, novodobé dějiny; jako poslední sbírka vznikla v roce 2015 sbírka Muzea dělnického hnutí). Každá ze sbírek je vnitřně různorodá (materiálově, tematicky apod.), některé sbírky jsou v podstatě uzavřené, k jejich zkvalitňování dochází jen na základě doplňování současných sbírek a na základě reinterpretace těchto sbírek. U nich do budoucna nenastane výrazný nárůst počtu. Na druhou stranu mezi sbírkami, jež dokumentují 20. století a současnost, existuje řada oblastí (např. dokumentace každodennosti a volnočasových aktivit), kde se jednotlivé sbírky překrývají. Na základě nových akvizic, ale i díky novým přístupům (odborným i muzeologickým) ke sbírkám a metodám při definování sbírkotvorné činnosti dochází ke stírání hranice mezi tradičně pojatými sbírkami (např. etnografie, novodobé dějiny, sport). Zde do budoucna předpokládáme značný nárůst počtu sbírek, a také proměnu typů materiálů, z nichž se sbírky skládají (zejména různé plasty); samostatnou kapitolu tvoří akvizice virtuálních objektů – především digitálních fotografií, ale i sociálních sítí apod. Redefinování sbírkotvorné činnosti některých oddělení je ovlivněno i získáním sbírek Muzea dělnického hnutí, které jako unikátní sbírka stojí na rozhraní mezi několika sbírkami HM, a čekají na své zhodnocení.

Součástí Historického muzea jsou i archivní fondy uložené v Archivu Národního muzea, v Československém dokumentačním středisku, částečně v divadelní sbírce a ve sbírce tělesné výchovy a sportu. Tato koncepce se jim primárně nevěnuje, ale samozřejmě akviziční činnost v archivních fondech je nutné naprosto jasně koordinovat se sbírkotvornými koncepcemi jednotlivých oddělení, protože především v oblasti papírových sbírek, fotografií, filmového materiálu apod. dochází k jejich úzkému propojení a v některých případech i k dublování.

6.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Hlavním výsledkem sbírkotvorné činnosti pro období let 2015–2021 bude zvýšení vypovídací hodnoty sbírek o konkrétním časovém období, respektive výseku lidské činnosti, již konkrétní sbírka reprezentuje. Ovšem zkvalitnění akviziční činnosti musí doprovázet několik faktorů, které ji v konečném důsledku podpoří. Jedná se zejména o:

- zkvalitnění a systematizaci digitalizace v NM;
- další rozvoj péče o sbírku a její uložení v Ústředních depozitářích v Terezíně, rozvoj restaurátorských pracovišť;
- zkvalitňování lidských zdrojů v péči o sbírku;
- sjednocení evidenčního systému pro všechny sbírky HM.

Rozvoj sbírkotvorné činnosti Národnímu muzeu také umožní zkvalitnění prezentační a vědecké činnosti. Nově získaný materiál bude moci být analyzován novými metodami v dílnách HM v ÚDT Terezín.

6.3 Vnitřní priority při získávání přírůstků a zhodnocení sbírky

Historické muzeum zahrnuje sbírky, které pokrývají dlouhý historický úsek od pravěku do současnosti. Mají odlišný charakter, způsob práce se sbírkovými předměty. Přesto je možné definovat několik cílů, které jsou pro léta 2015–2021 prioritní:

- Zkvalitňování a doplňování stávajících sbírek na základě vlastních výzkumů na historicky významných lokalitách (platí pro sbírku archeologickou, numismatickou, částečně historickou). Jedná se o výzkum nejenom nových lokalit, ale hlavně o výzkum lokalit již zpracovaných. Ovšem za použití nových metod, obohacujících naše poznání.
- Obohacování sbírek na základě koupí, darů, sběru materiálu (platí pro všechny sbírky HM). Tento přístup předpokládá aktivní přístup kurátora ke sbírce, jeho znalost trhu a cen, podobných sbírek v jiných muzeích v ČR. Určitým limitujícím prvkem může být nedostatek financí, především při koupích do sbírek, kde se předpokládá značná kulturně-historická hodnota (např. sbírka historická, numismatická, klasické archeologie). V tomto případě hraje důležitou roli systematická podpora státu při sbírkotvorné činnosti, kterou je nutné nově definovat.
- Dokumentace soudobé společnosti, která je metodologicky značně náročná, ale pro rozvoj řady sbírek v HM naprosto nezbytná (sbírka etnografická, novodobých českých dějin, tělesné výchovy a sportu, divadelní ad.). Předpokládá využití metod dosud málo používaných (orální metoda, pořizování audiovizuálních nahrávek, dokumentace internetu, sociálních sítí apod.).
- Zpracování hromadných přírůstků a analýza předmětů zařazených do doprovodné dokumentace.
- Snaha prezentovat nejvýznamnější část předmětů v expozicích Národního muzea. Ať už v připravované stálé expozici v Hlavní budově NM, nebo v jednotlivých oborových expozicích (Musaion, Lapidárium, Vrchotovy Janovice, Prachatice aj.).

6.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Podstatnou součástí pro rozvoj akviziční činnosti je spolupráce se subjekty, které se mohou stát potenciálními dárci/mecenáši sbírek HN NM. Jedná se např. o sportovní svazy, kulturní instituce, jednotlivce, výrobní a obchodní sféru, sféru občanské společnosti, státní úřady a veřejnou správu apod.

Na tomto místě je nutné také zmínit faktor soukromých muzeí, která začala vznikat po roce 1989 a věnují se různým aspektům dějin především 20. století. Vzhledem k tomu, že se jedná o soukromá muzea a dědicové o jejich provoz nemají zájem, je realitou jejich eventuální převod do majetku státu a zisk těchto sbírek v rámci sbírkotvorné činnosti NM.

6.5 Kritéria pro vyřazování věcí ze sbírkové evidence

Vyřazování sbírkových předmětů bude probíhat spíše ve výjimečných případech, týká se zejména následujících typů předmětů:

- multiplikátů ve sbírkách;
- předmětů, které neodpovídají aktuální akviziční koncepci;
- předmětů (především papírové povahy), které jsou souběžně uloženy jak v archivní, tak ve sbírkové evidenci s prioritou jejich vřazení do evidence archivní.

6.6 Přehled sbírek Historického muzea

6.6.1 Archeologická sbírka

6.6.1.1 Charakteristika a profil sbírky

Archeologickou sbírku tvoří v současné době více než půl milionu předmětů. Sbírkový fond je všestranně využitelným zdrojem poznání vývoje pravěkých a raně středověkých Čech v rámci evropského kontextu. Podle archeologických kultur a období jsou sbírkové fondy rozčleněny chronologicky na dobu kamennou (starší a střední, mladší, pozdní), dobu bronzovou, železnou (starší a mladší), dobu římskou, dobu stěhování národů a raný středověk, které spadají pod správu jednotlivých kurátorů, kteří příslušnou část sbírky vědecky zhodnocují.

K výraznému rozhojnění archeologických sbírek NM došlo na konci 19. století za působení univ. prof. dr. Josefa Ladislava Píče (1893–1911) a jeho četných spolupracovníků, díky jejichž rozsáhlé činnosti bylo vytvořeno jádro skutečně národní prehistorické sbírky s cca 50 000 předměty. Na konci 19. století započal systematický terénní archeologický výzkum Čech, který pomohl získat četné ověřené a spolehlivé nálezové celky, na nichž bylo možné budovat systém pravěkých dějin našeho území, a který byl ukončen v 90. letech 20. století. Hlavní sběrnou oblastí při vytváření archeologické sbírky byly vždy Čechy, byť archeologické oddělení Národního muzea v různých obdobích provádělo výzkumy i na Moravě či na Slovensku.

Předměty z jiných oblastí byly a jsou do sbírky zařazovány především jako srovnávací vědecký nebo prezentační fond. Výjimku tvořily sbírky egyptologické a antické, které s osamostatněním příslušných odborných pracovišť přešly pod jejich správu (egyptologické byly vyčleněny v roce 1969 do Náprstkova muzea, antické v roce 1995 do nově vzniklého oddělení klasické archeologie Národního muzea, které bylo v roce 2010 sloučeno s Oddělením prehistorie a protohistorie pod názvem Oddělení pravěku a antického starověku, sbírka klasické archeologie však zůstala samostatná). Fondy obsahující materiál z Moravy, Slovenska či zahraničí tvoří část sbírek, nicméně ne jejich základ.

Počet sbírkových předmětů postupně vzrostl díky dary, nákupy, převody a vlastními terénními výzkumy na současných přibližně 600 000 evidovaných předmětů. Od devadesátých let 20. století se odborná činnost zaměřuje primárně na uspořádání, konzervaci, evidenční zpracování a v neposlední řadě i publikaci těchto rozsáhlých sbírkových fondů.

Sbírka je členěna převážně chronologicky na několik fondů dle období: fond paleolitu, neolitu, eneolitu, doby bronzové, doby halštatské, laténské, doby římské a stěhování národů a fond raného středověku, ale některé fondy zůstaly vyčleněny územně: tzv. Moravica a Slovenica (sbírky původem z těchto oblastí) a tzv. cizokrajné sbírky. Tzv. stará sbírka (Bergerova a jiné sbírky) byla původně ponechána samostatně, ale postupně je rozčleňována dle období do fondů jednotlivých kurátorů. Každý fond je spravován kurátorem – specialistou na dané období či problematiku.

Doprovodnou dokumentaci ke sbírce tvoří archiv nálezových zpráv, fotoarchiv a fond kopií.

6.6.1.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Těžiště archeologické sbírky spočívá v nálezech získaných především výzkumy stěžejních archeologických lokalit uskutečněnými v 19. století až v období meziválečném. Jedná se o zásadní nálezový materiál, přitom však obtížně vyhodnotitelný s často těžko ověřitelnými nálezovými kontexty a situacemi. Cílem je proto získat ověřené a spolehlivé nálezové celky z výzkumů prováděných moderními metodami, jež umožní systematicky budovat sbírku reflektující dějiny celého našeho území od období nejstaršího paleolitu až po raný středověk. Prioritou je rozvíjení všech hlavních fondů archeologické sbírky s důrazem

kladeným zároveň jak na vyváženou skladbu z hlediska kvality, tak i charakter výpovědní hodnoty předmětů.

Akvizice proběhnu formou výběru a převodu fondů z výzkumů Archeologického ústavu AV ČR Praha, v. v. i. – výběr bude prováděn dle zájmových oblastí a lokalit – a ze sbírek univerzit v ČR (např. Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FFUK aj.) a také díky terénnímu výzkumu NM (dle možností, které bude poskytovat novela památkového zákona), nedestruktivní terénní prospekce na vytipovaných územích vztahujících se k zájmům oddělení (v rámci řešení vědecko-výzkumných záměrů). Předpokládány jsou také dary.

Archiv nálezových zpráv bude rozhojněn zálohováním kopií nálezových zpráv z ARÚP AV ČR, v. v. i., (výzkumy prováděné, resp. uložené v NM). Naopak nejsou předpokládány systematické akvizice kopií v doprovodné dokumentaci.

6.6.1.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

V první řadě bude pozornost směřována na klíčové české lokality pravěku a raného středověku. Půjde zejména o přírůstky z vlastní terénní činnosti, jež je v posledních letech rozvíjena především díky grantovým projektům.

V souvislosti s budováním nové stálé expozice NM Příběh pravěkých dějin, jež by měla být profilovou archeologickou expozicí s akcentem směřujícím na využití maximálního možného množství vystavovaných originálů, půjde o nové akvizice naplňující i tento expoziční cíl.

6.6.1.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Předpokládá se nárůst sbírek z limitované terénní činnosti a drobnějších cíleně vybraných převodů – sběry při povrchové prospekci, drobné sondáže, terénní výzkum, expoziční účely. Vhodné bude přebírání výjimečných nových výzkumů polykulturních lokalit z archeologických ústavů. Nákupy a dary stále budou tvořit nepodstatnou část akcese.

6.6.2 Sbírka klasické archeologie

6.6.2.1 Charakteristika a profil sbírky

Sbírka dokumentuje vývoj hmotné kultury antického starověku a středomořských kultur doby bronzové. Obsahuje na 9.000 předmětů. Sbírku tvoří z větší části ukázky antického uměleckého řemesla, v menším rozsahu je zastoupena mramorová a bronzová plastika. Kromě předmětů vysoké umělecké kvality a standardních uměleckořemeslných výrobků tvoří zajímavou část tzv. *utensilia* neboli předměty běžné denní potřeby dotvářející obraz starověkého světa.

Základ sbírky tvoří starověké archeologické památky, které do Národního muzea přicházely od 19. století hlavně jako dary a odkazy, zejména z řad české inteligence. Zpočátku nešlo o systematické budování samostatné kolekce, neboť památky tohoto druhu nezapadaly do národně koncipovaného muzejního programu Františka Palackého. Zárodek sbírky byl původně součástí etnograficko-archeologické sbírky muzea.

Po emancipaci prehistorické sbírky se soubor předmětů klasické archeologie dostal pod správu prehistorického oddělení, avšak k těmto sbírkovým fondům neměl žádnou přímou vazbu. Proto byl v témže oddělení ve 20. letech minulého století založen Josefem Schránilem samostatný inventář, který kromě předmětů z Řecka, Malé Asie, Itálie a Černomoří obsahoval i staroegyptské památky.

O další předměty byla kolekce obohacena po vzniku samostatného československého státu. To bylo počátkem systematického budování samostatné sbírky, třebaže v rámci prehistorického oddělení. Jádro

tvořily převážně suvenýry z cest, mezi nimiž převažovala řecká, etruská a římská keramika, drobné bronzы a terakoty, i ojedinělé kusy antické plastiky.

Další akvizice jsou spojeny se jménem Františka Zapletala (Mehdi ben Zapletal), starožitníka, který nabízel Národnímu muzeu velmi kvalitní práce antického umění hlavně před druhou světovou válkou a ještě několik let po ní. V té době byl kustodem sbírky Bedřich Svoboda, který se zasloužil o utřídění stávajícího sbírkového fondu a vytvoření základní koncepce sbírky. Za jeho působení byly předměty ze sbírky poprvé představeny veřejnosti na několika výstavách. Ohlasem největší výstavy z r. 1950 bylo mimo jiné i výrazné obohacení sbírky. Další správce sbírky, Roman Haken, nastoupil cestu systematického publikování antického fondu. Jeho úsilí však přerušila předčasná smrt.

Sbírka je systematicky spravována od roku 1969, kdy bylo zřízeno specializované pracoviště klasické archeologie při oddělení prehistorie a protohistorie. Oddíl egyptských starožitností, obsahující řadu velmi cenných exemplářů, byl v témže roce převeden pod správu Náprstkova muzea NM. O další přírůstky byla sbírka obohacena po realizaci několika výstav, zejména souborné výstavy *Antické umění v československých sbírkách* v roce 1978.

V letech 1995–2010 spravovalo sbírku samostatné oddělení klasické archeologie. V této době se uskutečnily největší akvizice, které sbírku významně obohatily a přinesly některé dosud nezastoupené ukázky antické tvorby. Po sloučení oddělení prehistorie a protohistorie s oddělením klasické archeologie spadá sbírka pod správu oddělení pravěku a antického starověku.

Sbírkový fond klasické archeologie rostl hlavně z nákupů a darů, žádný předmět nepochází z vlastních archeologických výzkumů (samostatný inventář sbírky se vede od 20. let minulého století). Celek zahrnuje hmotné doklady vývoje ve starověkém Středomoří od doby bronzové do pozdní antiky. V nejstarším oddíle je keramika doby bronzové ze Středomoří. Převážnou část sbírky tvoří památky řecké, etruské a římské civilizace, hlavně keramika, terakoty, bronzы, sklo, šperky a kamenná plastika. Jádrem řecké kolekce sestává z keramiky (v převaze z Attiky, Korintu a jižní Itálie), figurálních terakot a kamenné plastiky. V etruské kolekci převažují bronzы a keramika (malovaná i bucchero) z různých dílen v Itálii a votivní terakoty. Římský oddíl obsahuje jemnou i užitkovou keramiku z různých dílen římské říše, bronzové výrobky, skleněné nádoby a ukázky římského sochařství včetně portrétů.

6.6.2.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Sbírka klasické archeologie Národního muzea je jedinou specializovanou sbírkou v České republice pokrývající celé spektrum památek Středomoří od 3. tisíciletí př. n. l. do konce 5. a začátku 6. století n. l. Z tohoto důvodu se zaměřuje na získávání veškerých dostupných památek z daného období.

Tvorba sbírky spočívá v získávání hmotných památek z oblasti antické civilizace a jejích okrajových oblastí. Akviziční program dbá pokud možno o vyváženou skladbu sbírky jak z hlediska kvality, tak i charakteru výpovědní hodnoty předmětů (užitkové, umělecké). Sbírka je nedělitelná, neboť je tvořena jako komplexní doklad všech fází a modifikací antické civilizace. Oblast provenience získávaných předmětů představuje Středomoří, Černomoří a mimo tento okruh římské provincie.

Akvizice se týkají pozůstatků ze starších vývojových fází ve všech těchto oblastech, z jejichž tradice antická kultura vznikala. Sbírkotvorný program uplatňuje hledisko kulturní koherence, není vymezen hranicemi politického uspořádání ani geografického členění.

Druhy akvizic možné v současné době i v příštím období:

- a) nákupy od soukromníků; jednotlivé kusy nebo soubory;
- b) nákupy z aukcí – v mimořádných případech podle finančních možností;

- c) dary – odpovídající kvalitou i charakterem přinejmenším standardu sbírky;
- d) eventuální převody – z jiných institucí při zachování všech nezbytných kritérií.

6.6.2.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

V rámci sbírkotvorné strategie lze stanovit určité priority zaměřené na doplnění a rozšíření některých oddílů sbírkových fondů. Jedná se zejména o hmotné památky z minojského a mykénského období a o vzácně nabízené ukázky řeckého a římského sochařství včetně etruských památek obecně. Také se lze zaměřit na získávání nadprůměrných památek antického umění.

6.6.2.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Akvizice nelze plánovat, získávají se výhradně z darů a nákupů od soukromníků, z výkupů ze starožitností a aukcí. Případně lze jednat o převodech z jiných institucí. V rámci sbírkotvorné strategie se bude nadále pokračovat v mapování soukromých sbírek včetně jejich dokumentace pro jejich případné získání. Finanční prostředky na zakoupení mimořádně kvalitních předmětů by měly být i nadále získávány z fondu ISO, drobné nákupy pak z institucionálních zdrojů. Úkolem je hledání sponzorských příspěvků.

6.6.3 Historická sbírka

6.6.3.1 Charakteristika a profil sbírky

Historická sbírka (dále také sbírka oddělení starších českých dějin) patří ke klíčovým sbírkám HM NM. Zahrnuje všechny historicky cenné předměty, které mohou sloužit jako hmotné, obrazové a popř. i textové prameny k událostem, osobám a místům významným pro dějiny českých zemí, či které jsou důležité pro poznání hospodářského, politického, sociálního a kulturního života na tomto území ve sledovaném období (9. století – 1918, s přesahy). Zaměřuje se na dějiny obyvatel na území dnešních Čech, Moravy a Slezska, okrajově však sleduje i ostatní teritoria, jež měla k českým dějinám v uvedeném období nějaký vztah.

Sbírka oddělení starších českých dějin patří k nejrozmanitějším v celém Národním muzeu. Jednotlivé její soubory se od sebe liší svým rozsahem, významem, ale i stupněm odborného zpracování a využívání.

Sbírku oddělení starších českých dějin členíme na tyto fondy: historicko-archeologická sbírka, sochy a fragmenty architektury z kamene, sádrové modely a odlitky, zbraně a zbroj, bohoslužebné předměty, lékárenské předměty, porcelán, sklo, keramika, obecné kovy, zvony, drahé kovy, šperky, polodrahokamy a drahokamy, medaile a vyznamenání, odznaky, hračky a hry, dřevěné předměty, dřevořezby, nábytek, předměty ze vzácnějších přírodních materiálů, vosk, textil, oděvní doplňky, spínadla, obrazy, drobné a miniaturní obrázky, grafika, svaté obrázky, mapy a plány, kresby, fotografie a skleněné fotografické desky, pohlednice, papír a tisky, tiskařské štočky a desky, psací potřeby, pečetidla a pečeti, šicí potřeby, hodiny, měřické přístroje, řemeslné nástroje a pomůcky, přístroje, kuřácké potřeby, pouzdra a obaly a osobní památky.

6.6.3.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Prioritou akviziční činnosti sbírky v budoucích letech je další rozvoj klíčových fondů, tvořících „rodinné stříbro“ národního kulturního dědictví v NM: sbírky hmotné kultury středověku a raného novověku (archeologické prameny), uměleckého řemesla všech kategorií, výtvarného umění (obrazy, dřevořezby, grafika, kamenosochařské památky), zbraní a zbroje, historických lékáren, osobních památek významných představitelů kulturního a politického života sledovaného období. Cílem je rovněž zkvalitňování sbírek, jimž v minulosti nebyla věnována odpovídající pozornost (např. fotografie, hračky). Akviziční strategie akcentuje různé formy akviziční činnosti v závislosti na povaze sbírkových fondů. Budování historické sbírky Národního muzea by mělo být založeno na principu výběrovosti, aby místo ve sbírce zaujímaly předměty, jejichž povaha a hodnota koresponduje s programem a posláním národní kulturní instituce.

6.6.3.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Hlavní prioritou je pokračovat v evidenci I. a II. stupně přírůstků i staré zásoby. Dále budou zkvalitňovány všechny současné fondy historické sbírky, prioritní pozornost bude věnována fondům, které byly v minulých letech opomíjeny, např. fondu historické fotografie.

Prvořadá pozornost bude věnována i restaurování a konzervování předmětů, které jsou (nebo budou) využity v expozicích Národního muzea (Lapidárium, Vrchotovy Janovice, Hlavní budova NM).

6.6.3.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

V praxi se uplatňují všechny dostupné formy (vlastní výzkum, převody, nákupy, dary, odkazy). Perspektivní je např. spolupráce s Archeologickým a Národním památkovým ústavem.

6.6.4 Etnografická sbírka

6.6.4.1 Charakteristika a profil sbírky

Etnografická (národopisná) sbírka patří ke kmenovým a sbírkově nejobsáhlejším celkům HM. Obsahuje na 200.000 sbírkových předmětů, dokládajících každodennost i obřadní prvky tradiční lidové kultury českých zemí od 17. do 21. století, s důkladným srovnávacím materiálem z oblasti Evropy se zvláštním důrazem na slovanské země, národy a etnika. Etnografická sbírka vypovídá o tradiční, převážně rustikální kultuře hmotné, duchovní a sociální, tj. o tradičním lidovém bydlení, zařízení domácnosti, hospodářství a řemeslech, o lidovém oděvu, umění, náboženství, rituálech, zvycích, obyčejích a folkloru v širokých historických i geografických srovnávacích souvislostech.

S fondy původního Národopisného muzea se v roce 1922 po jeho sloučení s Muzeem Království českého (dnešní Národní muzeum) spojila jeho národopisná kolekce, která vznikla v roce 1894 na základě Všeobecné zemské jubilejní výstavy v Praze roku 1891. Tato koncepčně pojatá expozice historicko-archeologického a národopisného oddělení s názvem Selská síň byla tehdy prezentována jako jedna z významných expozic současné Historické budovy Národního muzea.

Národopisné sbírky obou institucí byly již v té době značně rozšířeny další sběratelskou činností, zaměřující se především na rustikální fenomény dokumentující tradiční zemědělství, bydlení a zařízení domácnosti, včetně výsledků bohatých terénních výzkumů Drahomíry Stránské z recentních oblastí Slovenska a Balkánu.

Za druhé světové války byla etnografická sbírka obohacena včleněním dalšího významného celku – fondu Náprstkovy sbírky. Tento časově nejstarší fond byl formován od konce 70. let 19. století Josefou Náprstkovou pro Náprstkovo České průmyslové muzeum. V této souvislosti je vhodné připomenout, že první domácí národopisné sběratelské celky vznikaly jako soukromé sbírky vázané na rodiny vzdělaneckých a měšťanských kruhů. V Národním muzeu se toto pojetí zachovalo v Památníku Františka Palackého a Františka Ladislava Riegra, v jehož interiéru jsou začleněny etnografické sbírky shromážděné na konci 19. století Libuší Bráfovou, dcerou Františka Ladislava Riegra.

První přírůstky do sbírek byly orientované především na doklady lidového umění; následné generace kurátorů 20. století se zaměřily na široce pojatou koncepci fondů, zahrnující všechny hlavní okruhy tradiční lidové kultury – vedle lidového umění především na zemědělské a řemeslné nářadí, lidové bydlení, zařízení a vybavu domácnosti, lidový oděv a textil, zvykoslovné předměty, lidové hračky, hudební nástroje a zbraně.

V posledních letech se kurátoři zaměřují na stále důkladnější dokumentaci městského prostředí – především zvykoslovných a folklorních aktivit a každodennosti 20. a 21. století, včetně dokumentace

etnograficky významných jevů unikátních a typických pro české země. V této oblasti je vhodné zmínit nedávno zahájenou rozsáhlou dokumentaci českého trampingu a dětských her a folkloru současnosti.

Nedílnou součástí etnografické sbírky tvoří písemný, obrazový, fotografický a filmový archiv a rozsáhlá národopisná knihovna, budovaná celé století.

Etnografická sbírka je nejrozsáhlejší domácí národopisnou sbírkou a jednou z nejstarších a největších etnografických sbírek ve střední Evropě. Sbírkou jako celek dokládá lokální a regionální podoby každodenního i svátečního života českého, moravského a slezského venkova v 18., 19. a 20. století s přesahy do městského prostředí a ranějších i pozdějších historických období. Integrovanými součástmi sbírky jsou i srovnávací doklady z kulturně příbuzných oblastí střední Evropy (území dnešního Slovenska, Německa, Rakouska a Polska) a dalších slovanských zemí (Bulharsko, Ukrajina, země bývalé Jugoslávie).

Největší část sbírky tvoří jeden z nejrozsáhlejších evropských fondů lidového oděvu, textilu a šperku, obsahující četné krojové celky i jednotliviny. Velmi rozsáhlé jsou i reprezentativní soubory lidového bydlení a zařízení domácnosti, především malovaného selského nábytku, lidového hospodaření, vzácné doklady lidového umění a lidové víry a náboženství, předměty dokumentující venkovskou každodennost a četné a unikátní zvykoslovné artefakty. Sbírkou má jako celek neocenitelný význam pro pochopení kořenů národní identity a pocitu češství a pro dokumentaci jevů, které nenávratně mizí z našeho každodenního života vlivem globalizace a související kulturní nivelizace. Její význam se dokonce v poslední době zvyšuje, především v souvislosti s mezinárodními aktivitami UNESCO směřovanými na ochranu tradiční lidové kultury jakožto součásti nehmotného kulturního dědictví (*Doporučení o ochraně tradiční a lidové kultury* z roku 1989; *Úmluva o zachování nehmotného kulturního dědictví* z roku 2003). Tyto mezinárodní snahy doznaly výrazného ohlasu i v politice vlády ČR (mj. vládní usnesení *Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice* z roku 2003; Usnesení vlády České republiky ze dne 5. ledna 2011 č. 11 o Koncepci účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na léta 2011 až 2015).

6.6.4.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Prioritou sbírkotvorné činnosti je postupně rozvíjet všechny hlavní fondy – tedy lidový oděv, textil a šperk, lidové bydlení, lidové hospodaření, zařízení domácnosti, zvykosloví a lidovou víru a lidové umění, s důrazem na doplnění teritoriálních mezer v dokumentaci a získávání relevantních srovnávacích dokladů. Všechny uvedené soubory mají potenciál postupného rozvíjení i v čase, kdy je ve většině fondů již od 60. let 20. století kladen důraz i na soudobou dokumentaci, mapování městského prostředí, každodennosti a folklorismu. Etnografická sbírka bude jako v minulých letech rozšiřována především vlastní akviziční činností. Ta tradičně vychází především z četných darů od běžné veřejnosti a domácích zájemců o folklor a národopis.

Očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti v nadcházejícím období spočívají zejména:

- v rozvoji všech hlavních fondů sbírek etnografické sbírky;
- v doplnění teritoriálních a časových mezer v dokumentaci napříč fondy.

V případě fondů zemědělství a řemesel bude akcentován vývoj během 20. století; u fondů zaměřených na jihovýchodní Evropu a oblast bývalého Rakouska-Uherska v 19. století, které tvoří základ fondů a jsou zastoupeny poměrně dobře, půjde o doplnění dílčích mezer např. v zastoupení nábytku z 1. poloviny 20. století nebo některých zemědělských strojů a každodenních předmětů a drobné architektury malého uměleckého významu (např. psí boudy, vybavení toalet, kurníky a holubníky...).

Fond domácích potřeb bude průběžně doplňován zejména o běžné vybavení domácnosti ve 20. století. Pozornost byla v posledních letech věnována dokumentaci současné expresivní kultury, resp. jejích

nedávných projevů – fenomén trempingu, tzv. domácí umění, projevy vojáků základní služby, hudební subkultury apod.

V případě fondu lidového umění, který pokrývá zejména 19. a počátek 20. století, je prioritou doplňování dílčích mezer časových anebo provinčních a podchycení činnosti soudobých nositelů tradičního řemesla (podmalby na skle, řezbáři atd.).

Ve fondu textilu bude sbírkotvorná činnost zaměřena na doplnění svatebních lidových krojů, svatebních čepení aj. především z Čech a Moravy v širokém kontextu, včetně tradičních svatebních zvyků. Bude rovněž doplněn fond lidových krojových součástek krojů nebo ucelených krojů, především z Čech a Moravy.

Ve Fondu lidového zvykosloví jsou prioritou masopustní masky z různých oblastí Čech a Moravy, pro udržení kontinuity dokumentace lidových tradic po roce 1989, kdy se tradice slavení masopustu rozšířila i tam, kde za minulého režimu zcela zanikla. Ve sbírce jsou zdokumentované tradiční masopustní masky z oblastí, kde se tradice nepřerušila, a to až do 80. let 20. století. Od té doby vznikají jiné formy masopustních masek, které se od tradičních masek velmi liší. Ve sbírce nejsou kromě pár tištěných papírových betlémových archů získaných darem zastoupeny betlémy od současných autorů od roku 1989. Fond lidových hraček rozšíříme o chybějící typy hraček, které se vyráběly v minulém století. Fond devocionálií by také měl být rozšířen o dokumentaci současných poutí a náboženských slavností.

V rámci dokumentace soudobé každodennosti, současného folkloru a folklorismu je cílem ukázat nejrůznější podoby tradiční lidové kultury i v naší současnosti. Nadále bude rozšiřován fond mapující vývoj trampingu; výhledově je možné uvažovat i o koncepčnějším sběru dalších předmětů, které nějakým způsobem reprezentují současný folklor – například mají vztah k současným pověstem nebo dalším subkulturám a folklorně aktivním sociálním prostředím 20. století (např. vojáci základní služby, děti, hudební subkultury...).

Sbírkový archiv se rozrůstá především formou darů a nelze předpokládat rozšíření o materiál po roce (přibližně) 1960. Oficiální dokumenty tohoto typu a rovněž obrazový materiál (např. rodinná alba) jsou stále využívány (př. průkazy totožnosti, oddací listy, rodné listy aj.).

6.6.4.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Prioritou sbírkotvorné činnosti je postupně rozvíjet všechny hlavní fondy (lidový oděv, textil a šperk, lidové bydlení, lidové hospodaření, zařízení domácnosti, zvykosloví a lidové umění), s důrazem na doplnění teritoriálních mezer v dokumentaci a získávání relevantních srovnávacích dokladů. Všechny uvedené soubory mají potenciál postupného rozvíjení i v čase, kdy je ve většině fondů již od 60. let 20. století kladen důraz i na soudobou dokumentaci, mapování městského prostředí, každodennosti a folklorismu. Etnografická sbírka je tak neustále rozšiřována s cílem ukázat nejrůznější podoby tradiční lidové kultury i v naší současnosti. V souvislosti s těmito snahami bylo v posledních letech vydáno i několik výzev veřejnosti k předávání předmětů souvisejících s projevy lidové kultury ve 20. a 21. století. Dalšími prioritami v této oblasti je především dokumentace volnočasových aktivit 20. století (dlouhodobá spolupráce s Trampským muzeem na převádění předmětů ze sbírek trampingu), soudobého zvykosloví a folkloru a projevů dětské tradice. Primárním motivem akviziční činnosti je tedy postupné rozvíjení a obohacování stávajících fondů až do současnosti se sekundárním přihlédnutím k aktuálním potřebám vyvolaným výstavní činností.

6.6.4.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Etnografická sbírka je jako v minulých letech rozšiřována především vlastní akviziční činností, z čtených darů od běžné veřejnosti a domácích zájemců o folklor a národopis. V tomto směru má stálý potenciál

rozvíjení především fond lidového oděvu a textilu, fond zařízení domácnosti a část fondu lidového umění. Dalším důležitým zdrojem rozšiřování sbírky je vlastní nákup. Zde má potenciál rozvíjení především fond lidového bydlení a hospodaření, fond zvykosloví a většina fondu lidového umění. Určité typy unikátních sbírkových předmětů je možné získat jen cíleným terénním výzkumem – příkladem mohou být tradiční masopustní masky z Hlinecka, které se nedávno staly součástí Reprezentativního seznamu nemateriálního dědictví lidstva UNESCO.

6.6.5 Numismatická sbírka

6.6.5.1 Charakteristika a profil sbírky

Numismatická sbírka obsahující přes jeden milion sbírkových předmětů je v ČR nejen největším fondem v oboru, ale i největším historickým muzeálním fondem vůbec (čítá více než třetinu všech sbírkových předmětů HM). Sbíрка dokumentuje vývoj peněžních prostředků, medailí a příbuzného materiálu v českých zemích a Evropě se zřetelem ke světovému vývoji. Najdeme v ní platidla z období antiky až po současnost. Svůj nezastupitelný význam má nejen v oblasti české numismatiky, ale i mezi evropskými mincovními kabinetů.

O zřízení sbírky rozhodli čeští vlastenci již v Programovém Provolání k založení Národního muzea 15. dubna 1818. Rozsahem nevelká kolekce, vznikající z náhodných darů, byla původně připojena ke knihovně a až do roku 1881 ji spravovali bibliotékáři Národního muzea. Sbířku, která v roce 1822 čítala něco přes 100 kusů, rozmnožil od roku 1829 převod sbírky Královské české společnosti nauk na 6000 předmětů. Ucelený a kvalitní numismatický soubor byl však vytvořen až velkorysým darem Františka hraběte Šternberka-Manderscheida (1763–1830), který roku 1830 věnoval muzeu 3760 mincí a medailí. Stal se tak v pravém slova smyslu zakladatelem numismatické sbírky – kromě ražeb daroval muzeu i bohatý rukopisný materiál ve formě lístkového katalogu, sbírku českých mincovních nařízení a další rukopisné výpisky z oblasti mincovní organizace a dobové literatury.

V roce 1830 byl pověřen správou sbírky bibliotékář Národního muzea Václav Hanka. Za svého působení vytvořil nejstarší německy psaný katalog sbírky a v roce 1859 uskutečnil velký nákup 700 českých ražeb ze známé kolekce Viléma Killiana. Za působení Josefa Smolíka, od roku 1881 prvního skutečného kustoda numismatické sbírky, došlo k jejímu nárůstu, zejména díky systematickému sběru nálezů. Sbířka byla přestěhována z Nostického paláce do nynější Historické budovy Národního muzea na Václavském náměstí, kde byla instalována první numismatická expozice.

Díky péči Gustava Skalského byla kolekce, která se stala centrem vědeckého bádání pro celé území ČSR, rozšířena z 30 000 na 130 000 kusů. V roce 1922 vznikla nová numismatická expozice a pokračovaly práce na vytvoření dokonalé odborné knihovny, započaté již v dřívějším období.

Po druhé světové válce se sbírkové fondy rozrostly na tři čtvrtě milionu kusů díky převodům ze zkonfiskovaného majetku do Národního muzea.

Numismatická sbírka je jednotný fond, který lze teoreticky rozčlenit podle několika principů (časové úseky, typ materiálu, správa kurátorem). Podle typu materiálu je sbírka dělena na mince, papírová platidla, medaile, řády a vyznamenání a ostatní materiál. Mincovní část se poté člení dle materiálu na řecké, římské, keltské, bohemikální a nebohemikální mincovnictví, bohemikální pak dále na denárové, brakteátové, grošové, tolarové a korunové období. Zvláštní soubor tvoří sbírka nálezů mincí jako jedinečný historický pramen. V současnosti je tak těchto čtrnáct „fondů“ rozděleno mezi pět a půl kurátora na antický, středověký, novověký, moderní, medailový a nebohemikální úsek.

Sbířka čítá 640.363 čísel zapsaných v Centrální evidenci sbírek. Hlavní část sbírky tvoří tzv. základní sbírka (sestavující ze starých fondů a sbírek odkázaných muzeu do počátku 20. století, např. zakladatelem muzea

Františkem Šternberkem-Manderscheidem, Vilémem Killianem, Eduardem Fialou a dalšími, které byly rozloženy do jednotného mincovního systému na tabulkách). Další významnou část sbírky tvoří mince z konfiskátů a převodů ze státní banky. Unikátními částmi sbírky jsou pak odkazy dalších významných numismatiků a faleristů, jako např. Chaurova sbírka bohemikálních ražeb, Vávrova sbírka zlatých mincí, či Měřičkova sbírka řádů a vyznamenání.

I ostatní nemincovní materiál je bohatě zastoupen. Základem jsou tu především bohemikální medailové ražby, papírová platidla (bankovky, státopvky, nouzovky apod.), cenné papíry (akcie, obligace, vkladní knížky, ale i fiskální ceniny apod.), předměty souvisící s mincovní produkcí (razidla, sady závaží, modely) a sběratelstvím (mincovní skříňky, falsa), kopie, odlitky apod.

6.6.5.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Výsledkem sbírkotvorné činnosti numismatické sbírky v letech 2015–2021 bude snaha o záchranu nálezových celků – numismatických pokladů a získávání ve sbírce neobsažených, především bohemikálních exemplářů k doplnění numismatické sbírky a snaha o maximální zúročení jejich výpovědního a historického potenciálu.

Dalším možným zdrojem doplňování a rozšiřování numismatické sbírky NM je materiál nálezového původu, pocházející jak z probíhajících archeologických výzkumů, tak z náhodných nálezů, jejichž nedocenitelná a jedinečná historická výpovědní hodnota spočívá především ve zjištění nálezových okolností.

6.6.5.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Numismatická sbírka je doplňována především dary materiálu, který v ní chybí. Málodky se mezi nimi ale vyskytují unikáty. Získávání tohoto unikátního materiálu (dosud neznámé typy a varianty mincí od antiky po středověk) je z pohledu akviziční činnosti sbírky prioritou. Systematické akvizice numismatického materiálu jsou však díky tomu, že se jedná o předmět sběratelského zájmu a bohatého trhu, bohužel velmi nákladné, a proto často mizí v soukromých sbírkách bez možnosti zúročit svůj jedinečný výpovědní a historický potenciál.

6.6.5.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Prvořadým zdrojem rozšiřování sbírkových fondů numismatické sbírky jsou systematické nákupy. Prioritou je zajištění finančních prostředků z různých zdrojů, dalším možným zdrojem doplňování a rozšiřování numismatické sbírky NM je materiál nálezového původu, pocházející jak z probíhajících archeologických výzkumů, tak z náhodných nálezů. V tomto případě se nejedná o systematické rozšiřování sbírky, nýbrž o zdroje poplatné náhodě, jejichž nedocenitelná a jedinečná historická výpovědní hodnota spočívá především ve zjištění nálezových okolností, proto počítáme s rozšířením pravidelného archeologického výzkumu se zaměřením na numismatiku. Důležitá je přitom kooperace se sbírkou archeologickou a historickou. Dalším výrazným limitem pro získávání náhodných, často velmi cenných nálezů, je současná podoba památkového zákona, která vylučuje centrální instituce jako možné příjemce těchto nálezů.

6.6.6 Divadelní sbírka

6.6.6.1 Charakteristika a profil sbírky

Divadelní sbírka obsahuje okolo 750 000 sbírkových předmětů. Dokumentuje především historii českého profesionálního i amatérského divadla v Čechách a na Moravě v 19. a 20. století i v současnosti, výjimečně lze také najít dokumenty z 18. století. Nejstarším sbírkovým předmětem je cedule z r. 1642. Sběrka vzhledem k politické i kulturní situaci na našem území registruje také produkci divadla jinojazyčného, především německého, a nevyhýbá se přesahům do divadelního dění zemí celé Evropy.

Sbírkové fondy jsou rozmanité a dokumentují historii divadelního umění z nejrůznějších hledisek. Fondy jsou rámcově rozděleny podle druhu materiálů na rukopisy, staré tisky, divadelní plakáty a programy, výtvarná díla, fotografie a negativy a zvukové nahrávky. Samostatnou skupinu tvoří trofeje (trojrozměrné památky na divadelní osobnosti) a tematická sbírka cirkusového a varietního umění.

K organizaci divadelní sbírky při Národním muzeu došlo roku 1924. O potřebě zřízení divadelního muzea jako ústavu, který by dokumentoval význam divadla v kulturním a politickém životě českého národa, se však začalo hovořit již před více než sto lety. Přispěl k tomu i úspěch divadelní expozice, kterou uspořádal ředitel Národního divadla F. A. Šubert na Národopisné výstavě československé roku 1895.

Základem divadelní sbírky se stal archiv Sboru pro zřízení Národního divadla, který s sebou přinesl dramatik a divadelní historik Jan Bartoš při svém přestupu z intendantury Národního divadla do knihovny Národního muzea v již zmíněném roce 1924. Bartoš se svým spolupracovníkem Josefem Knapem následně doplnili fondy z historické registratury Národního divadla archivem Spojeného družstva a archivem společnosti Národního divadla. Z tohoto základu pak vznikla sbírka čítající téměř 750 000 sbírkových předmětů.

Divadelní oddělení Národního muzea je zásadní pramennou základnou pro výzkum a prezentaci českého divadla, jeho sbírka zahrnuje prameny ke všem druhům/žánrům divadla s přesahy do souvisejících druhů umění (tedy: divadlo činoherní, taneční, hudební, loutkové, kabaret, cirkus, varieté). Dokumentuje profesionální i ochotnické divadlo na českém a moravském území od počátků zhruba do poloviny 20. století, přičemž pro značnou část témat z historie divadla je role fondu divadelního oddělení, čítajícího statisíce položek, nezastupitelná: disponuje totiž unikátními a jinde nedostupnými fotografiemi, plakáty, rukopisy či scénografickými návrhy dokládajícími tvorbu těch nejvýznamnějších osobností, divadel a souborů.

Fondy oddělení jsou podle druhu materiálů rozděleny na sbírku rukopisů (A), tisků (B), cedulí (C), sbírku výtvarnou (D), která obsahuje scénické a kostýmní návrhy, makety, realizované divadelní kostýmy, obrazy a samostatnou loutkářskou sbírku, sbírku fotografií a negativů (E). Samostatnou skupinu tvoří tzv. trofeje – trojrozměrné památky na divadelní osobnosti.

6.6.6.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Dlouhodobým úkolem je mapování českého divadla všech druhů a žánrů (činohra, opera, balet, experimentální divadlo, příbuzné typy umění jako cirkus), včetně dokumentace jeho provozně organizačního kontextu (architektura, hospodaření, marketing aj.). Stěžejním úkolem zůstává dokumentace současného divadla (a rozvoj její metodiky), které je intenzivněji věnována pozornost v posledních letech.

Vypovídací schopnosti sbírky však nerozvíjejí pouze nové akvizice, ale i digitalizace sbírek. Tu v rovině vytváření digitálních obrazů předmětů, ale i evidenčních záznamů vnímáme jako jednu z našich hlavních priorit. Rádi bychom naše sbírky v co největší míře zpřístupnili badatelům online, případně alespoň v digitalizované podobě na divadelním oddělení NM. Pro badatele je to rychlejší a pohodlnější. Zároveň tím vzácné sbírkové předměty chráníme před zbytečnou manipulací. Digitalizaci lze tedy zároveň vnímat jako důležitý nástroj preventivní konzervace. V případě řady předmětů dochází k jejich postupné a nevratné degradaci, a je proto třeba uchovat alespoň jejich digitální stopu.

Z důvodů ochrany předmětů je prioritou několik digitalizačních projektů. V první řadě je to skenování badatelsky frekventovaných divadelních cedulí, které je realizováno za přispění Institutu umění – Divadelního ústavu. Dalším důležitým projektem je digitalizace skleněných negativů, citlivých na manipulaci. Průběžně jsou digitalizovány a online zveřejňovány také vzácné rukopisy. V roce 2013 byl na

portál e-sbírky umístěn rukopis Maryši bratří Mrštíků, v roce 2014 originální rukopis Loupežníka Karla Čapka.

Z hlediska evidence sbírek zůstává prioritou také zpřístupnění přírůstků, které se vzhledem k nedostatečnému personálnímu obsazení oddělení v posledních desetiletích nepodařilo zpracovat, resp. byly zpracovány pouze částečně. V současné době jsou intenzivně zpracovávány za součinnosti čtyř pracovníků oddělení. Nedávno byly zpracovány např. tyto významné přírůstky: Nina Jirsíková, Alfréd Radok, Evald Schorm aj.

6.6.6.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Novou prioritou v posledních letech se stala promyšlená, programová dokumentace současnosti. Skrze intenzivnější kontakty s aktuálně činnými divadelními tvůrci a organizátory archivovat produkty současné české divadelní kultury. Tímto způsobem je možné získávat památky, jejichž hodnota bude v budoucnosti pravděpodobně stoupat a bude za pár let mnohem obtížnější je do sbírky získat. Jako doprovodný materiál pořizujeme i vlastní audio a videonahrávky – např. z cíleně vedených rozhovorů s žijícími tvůrci.

V roce 2015 jsme zahájili projekt dokumentace vzniku současné české inscenace. Po vyhodnocení pilotní fáze projektu (inscenace Kámen Národního divadla a inscenace Ludwig (Kýč je mrtev!) souboru Depresivní děti touží po penězích) bude vytvořena metodika pro sběr materiálu a budou vytipovány další inscenace vhodné pro dokumentaci.

V poslední době se nám podařilo získat např. významný soubor korespondence adresované režiséru K. H. Hilarovi, soubory scénografických návrhů obsahující mimo jiné díla významných scénografů Josefa Svobody, Františka Trösterera a Vlastislava Hofmana, loutkové divadlo Jaroslava Švába, literární pozůstalost Oldřicha Daňka či archiv Městského divadla v Kolíně.

6.6.6.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Zvláštní důraz je třeba klást na záchranu sbírkových předmětů ohrožených. Nejzásadnějším úkolem divadelního oddělení v oblasti akvizic je přebírat do sbírky pozůstalosti či domácí archivy významných osobností (režiséři, výtvarníci, herci ad.) nebo dokumenty z rušených divadelních archivů – jen tak totiž tyto dokumenty a informace na věky nezmizí, ale zachovají se pro budoucí generace.

Každý kurátor by měl sledovat situaci na trhu, procházet aukční katalogy a usilovat o zakoupení předmětů, které mimořádně vhodným způsobem zhodnocují sbírku. Tato činnost je nezbytná i vzhledem k utváření povědomí kurátora o tržních cenách uměleckých předmětů (následné nastavení pojistných hodnot, možnost účelně vynakládat prostředky na nákupy).

Samozřejmě součástí naší práce je také terénní výzkum – pořizování audiovizuálních materiálů dokumentujících současnost i historii divadla či komunikace s divadelními soubory a jednání o převodu památek na jejich činnost do sbírek Národního muzea.

6.6.7 Sbírka tělesné výchovy a sportu

6.6.7.1 Charakteristika a profil sbírky

Sbírka tělesné výchovy a sportu dokumentuje historii, vývoj i úspěchy tělesné výchovy, sportu a olympijského hnutí od jeho počátků po současnost, a to na území našeho státu i v širším horizontu střední Evropy. Z historického hlediska představuje soubor dokumentů mapujících vývoj jednoho z nejvýznamnějších společenských fenoménů moderních českých (a československých) dějin.

Sbírkové předměty pocházejí z období časově vymezeného čtyřicátými lety 19. století až po současnost. Sbírka obsahuje materiály tradičních tělovýchovných organizací (Sokol, Orel, DTJ a další), sportovních

svazů a klubů. Spolu s nimi vytvořily základ sbírkového fondu materiály Československého olympijského výboru, Československého svazu tělesné výchovy a sportu, výsledky sběratelské činnosti jednotlivců a pozůstalosti významných osobností české a československé tělovýchovy (M. Tyrše, J. S. Gutha-Jarkovského, J. Rösslera-Ořovského), osobností českého a československého amatérského i profesionálního sportu, sportovních funkcionářů, novinářů a mnohých dalších.

Sbírka obsahuje přes 45 000 trojrozměrných exponátů, 78 000 fotografií, více než 750 alb, 1600 krátkometrážních filmů, dokumenty na VHS, CD a DVD, 1000 gramofonových desek, přes 9500 plakátů, 25 000 knih a rozsáhlou archivní sbírku 257 archivních fondů a sbírek.

Sbírka trojrozměrných předmětů obsahuje přes 40 000 trofejí, medailí, odznaků, plaket, plastik, praporů, sportovní výstroje a výzbroje, kreseb a obrazů. Jedná se o památky dokumentující vznik a vývoj sportovních odvětví, sportovních či tělovýchovných klubů a sdružení nebo pozůstalosti významných sportovců, sportovních a tělovýchovných činitelů. Nejobsáhleji jsou ve sbírkách zastoupeny památky sokolské a českého olympismu.

Fotoarchiv obsahuje více než 160 000 fotografií se sportovní a tělovýchovnou tematikou, filmový archiv uchovává 2000 krátkometrážních filmů ze všech odvětví tělovýchovy a sportu. V listinném archivu jsou uloženy písemnosti sportovních a tělovýchovných organizací, pozůstalosti významných osobností českého sportu a materiály k významným sportovním událostem. Do archivu patří také unikátní sbírka zhruba 9000 plakátů, které dokumentují řadu významných sportovních událostí. V knihovně je uloženo 30 000 knihovních jednotek, mezi nimi i dochovaný knižní celek Tyršovy knihovny a šachové knihovny J. V. Štefanydese.

6.6.7.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Vypovídací schopnost sbírky tělesné výchovy a sportu se zvýší zejména další soustavnou dokumentací současnosti i historie tělesné výchovy, sportu a olympijského hnutí v České republice i střední Evropě.

V příštích letech bude i nadále pokračovat spolupráce se sportovními organizacemi. V první řadě bude při akviziční činnosti kladen důraz na dosud marginálně pokrytá sportovní odvětví a na sportovce postižené politickými represemi. Dále plánujeme na základě znovunavázání spolupráce s Fotbalovou asociací České republiky akvizice kolekcí prvoligových a reprezentačních fotbalových dresů, které by doplnily ve fondu vývojovou řadu fotbalové výstroje. Dále také domlouváme navázání spolupráce s Českou kriketovou unií a Českým svazem aerobiku a fitness.

Sbírka tělesné výchovy a sportu nemá ve svých fondech zastoupenou např. problematiku paralympijských sportů, adrenalinových sportů, vývoje moderního boxu, bojových sportů a podobně. Také chybí současná výstroj a výzbroj, kterou postrádáme zejména při prezentaci sbírky v médiích, abychom mohli demonstrovat historický vývoj vybraných sportovních odvětví.

Významným faktorem při zhodnocení sbírky je jednak elektronická evidence sbírkových předmětů, jednak digitalizace nejohroženějších a badatelsky nejvyužívanějších fotografií, skleněných diapositivů Press Photo Service Illek a rozsáhlá sbírka skleněných diapositivů ze sokolských přednášek. Průběžně probíhá digitalizace plakátů, diplomů a archivních materiálů, které jsou prezentovány na serveru www.esbirky.cz NM. V případě filmové sbírky je v průběhu roku 2015 dokončována dokumentační digitalizace prvních 60 000 metrů. Filmy bude možné následně badatelsky zpřístupnit.

6.6.7.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Vnitřními prioritami jsou marginálně pokrytá sportovní odvětví (např. florbal, kriket, aerobik, bojové sporty), paralympijské sporty, doplnění vývojových řad sportovní výstroje a výzbroje.

6.6.7.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Vnější prioritou akviziční činnosti bude i nadále pokračování spolupráce s Českým olympijským výborem, do sbírky přibudou další kolekce oblečení pro olympioniky z letních i zimních olympijských her, sady medailí a pamětních odznaků vydávaných ČOV a materiály z olympijských her dětí a mládeže. Bude pokračovat spolupráce s Českým svazem ledního hokeje, Českou unií sportu, Českomoravským fotbalovým svazem, jednotlivými fotbalovými a hokejovými kluby, Českým volejbalovým svazem, Českou unií ragby a Českou baseballovou asociací. Sběrka tělesné výchovy a sportu díky této spolupráci každoročně rozšiřuje svůj fond o poháry, medaile i další artefakty současného sportovního dění v ČR.

6.6.8 Sběrka novodobých českých dějin

6.6.8.1 Charakteristika a profil sbírky

Sběrka novodobých českých dějin obsahuje přes 22 tisíc sbírkových předmětů. Jsou v ní uloženy předměty především z doby po vzniku Československé republiky, které pocházejí z území někdejší Československé republiky v hranicích z let 1918–1938, dále z území Ukrajiny (Volyňská gubernie a bezprostřední okolí) a výběrově pak ze všech zemí světa, kde působily osobnosti či skupiny, jejichž činnost souvisí se společenským, hospodářským a politickým děním na území Československa a České republiky, se zvláštním zřetelem na oblast střední a východní Evropy. Dokumentuje zejména podobu a změny způsobu života (každodennost, veřejný a spolkový život, kulturu), život krajské komunity na Volyni i život na někdejší Podkarpatské Rusi a obsahuje i materiálové soubory, k nimž náleží drobné tisky, plakáty, odznaky, uniformy a spolkové atributy apod.

Předměty jsou členěny do následujících sbírkových fondů: Hmotná kultura každodenního života, Volynští Češi, Podkarpatská Rus, Drobné tisky, Plakáty, Fotoarchiv, Noviny a časopisy, Plastiky, obrazy, Dějiny českého skautingu, Dějiny protikomunistického odporu a komunistické perzekuce.

Ve sbírce novodobých českých dějin jsou uloženy především předměty z doby po vzniku Československé republiky dokumentující: podobu a změny způsobu života, „každodennosti“, předměty spjaté s politickým životem a předměty memoriálního charakteru – soudobé společenské a politické dění, kdy výběr nemůže být striktně materiálově či tematicky upřesněn – drobné tisky ke všem výše uvedeným tématům s ohledem na ne zcela jasnou podobu spolupráce archivů a muzeí. Dále předměty dokladující život krajské komunity na Volyni, přibližující život na někdejší Podkarpatské Rusi. Časové určení však nemůžeme chápat striktně. Sběrka začala být systematicky shromažďována v roce 1977 a již v nejstarších dokumentech vztahujících se k činnosti ONČD se toto časové vymezení rozšiřuje o „nezbytné přesahy“.

Teritoriálně je sběrka zaměřena na území někdejší Československé republiky v hranicích z let 1918–1938 a dále pak na území střední a východní Evropy, blízké příhraničí sousedních států a vybraných regionů Ukrajiny; Zakarpatská oblast – bývalá Podkarpatská Rus a dále bývalá Volyňská gubernie a bezprostřední okolí. Dále je věnována pozornost těm zemím světa, kde působily osobnosti či skupiny, jejichž činnost souvisí se společenským, hospodářským a politickým děním na území Československa a České republiky.

6.6.8.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Vypovídající hodnota sbírky se zvýší díky další soustavné dokumentaci historických i současných jevů ve společnosti. Zejména pak dokumentací veřejného prostoru soudobé české společnosti.

Nové sbírkové předměty jsou získávány do sbírky prostřednictvím nákupů, darů, a částečně vlastním akvizičním programem. ONČD se do budoucna zaměří na následující okruhy:

- Dokumentaci dějin dvacátého století.

- Dokumentaci soudobé společnosti na základě archivace především elektronických a jiných médií, a to s důrazem na celostátní/středoevropskou/evropskou souvislost.
- Ve spolupráci s ANM se zaměří na pozůstalosti významných osobností. Jde o to, získat nejenom písemnou pozůstalost, ale i trojrozměrné předměty, které budou životem a osobnostmi dotýkané a jsou vždy cenné nejenom pro poznání doby, ale i pro výstavní činnost.
- Dokumentace vývoje české státnosti po roce 1992.
- Obecné rysy a trendy vývoje české společnosti po roce 1989 (globalizace, sociální a společenská diferenciacie české společnosti apod.).
- Mapování nejnovějšího vývoje Národního muzea. Zachycení širokého mediálního obrazu NM a vytváření „živého“ obrazu muzea ve sbírkách. Práce na zachycení vzpomínek pracovníků muzea. Toto vše za spolupráce s dalšími částmi NM.
- Propracovávání metodiky dokumentace soudobé společnosti a její uvádění do praxe.

6.6.8.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Vnitřními prioritami je jak aktivní akviziční činnost pracovníků oddělení (kurátorů), zaměřená na dokumentaci veřejného prostoru soudobé české společnosti v širokých mezioborových souvislostech, tak i využití úzké spolupráce se spolupracujícími organizacemi (Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, Společnost přátel Podkarpatské Rusi).

6.6.8.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Vnější priority směřují na vytěžování politických subjektů (artefakty spojené s volebním děním), osobností, subjektů občanské společnosti (spolky, sdružení, občanská hnutí atd.). Stávající sbírkové fondy budou rozšiřovány výběrově dle aktuálních možností (jednání s potenciálními dárci).

6.6.9 Sbírka Muzea dělnického hnutí

6.6.9.1 Charakteristika a profil sbírky

Sbírka Muzea dělnického hnutí pokrývá období od poloviny 19. století do konce 20. století s důrazem na novodobé a sociální dějiny. Vznikla v roce 1990 po sloučení tří muzeí: Muzea Klementa Gottwalda, Muzea Julia Fučíka a Muzea V. I. Lenina, která byla založena jako stranická muzea po roce 1948. V roce 2014 byla na základě darovací smlouvy převedena do Národního muzea.

Sbírka Muzea dělnického hnutí, jejímž základem jsou sbírkové fondy Muzea Klementa Gottwalda, Muzea Julia Fučíka a Muzea V. I. Lenina, zahrnuje tematicky podstatnou část společenských hnutí včetně mezinárodních souvislostí, historickou dokumentaci k dějinám a některým oblastem činnosti politických stran, především KSČ a sociální demokracie. Uchovává dokumentaci některých významných osobností 20. století, zejména osobní fond Julia Fučíka a předměty z pozůstalosti a ze sbírky darů věnovaných prezidentům republiky Klementu Gottwaldovi a Antonínu Zápotockému. Nejrozsáhlejší část sbírky Muzea dělnického hnutí je vytvořena ze sbírek bývalého Muzea Klementa Gottwalda a obsahuje řadu děl zachycujících historické revoluční události – z doby husitské, roku 1848, vznik a rozvoj dělnického hnutí, dějiny čs. Sociálně demokratického hnutí a dějiny KSČ, Slovenské národní povstání, rok 1945 a 1948, budování lidové demokracie a počátky socialismu. Součástí sbírky je fond výtvarného umění se sociální tematikou a rozsáhlá sbírka děl socialistického realismu. Sociální dějiny jsou zastoupeny předměty k dokumentaci způsobu života zejména dělnických vrstev a jednotlivých profesních skupin, předměty z odboje za okupace. Součástí sbírky je dále rozsáhlý fond plakátů, předměty k dokumentaci způsobu života, zaměstnání, oděvu a tradic různých vrstev obyvatel, předměty z oboru vědy, techniky a průmyslu, architektury, veřejného a spolkového života. Menšími fondy jsou zastoupeny modely a makety, militaria, audiovizuální média a drobné tisky.

Sbírka fotografie, filmu a audiovizuálních médií může velmi hrubým odhadem obsahovat cca 300 000 položek. Materiálově tato sbírka obsahuje fotografické pozitivy, fotografická alba, skleněné a analogové negativy, diapozitivy, 16mm a 35mm filmy – hrané, dokumentární, vzdělávací a instruktážní, videokazety, DVD, dále fonotéku zahrnující gramofonové desky, magnetofonové pásky, kazety, CD nahrávky. Časově je tento fotografický, filmový a audiovizuální materiál vymezen počátkem 19. století po 80. léta 20. století. Mapuje české a československé politické, sociální i kulturní dějiny. Na konci roku 2014 Národní muzeum protokolárně převzalo soubor 626 kusů 16mm a 35mm filmů. Fotografie, negativy a ostatní audiovizuální předměty jsou přebírány v průběhu roku 2015. Nově získané dokumenty, představující specifické politické paradigma, dokladují naši nedávnou historii.

6.6.9.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Díky atypické podobě sbírky Muzea dělnického hnutí, která byla nově v roce 2014 získána do Národního muzea, bude hlavním cílem v letech 2015–2020 převést celou sbírku pod Národní muzeum a provést zpracování a evidenci sbírky. Dále bude třeba provázat jednotlivé fondy do společného kontextu, aby vypovídací hodnota celé sbírky byla co největší a aby bylo možné její prezentování jako jedné z nejobsáhlejších sbírek na dějiny Československa v rozmezí let 1945 až 1990. Dalším důležitým cílem bude provázat části fondů s kontextem a dalšími sbírkami v rámci Národního muzea a vzájemného propojení a vymezení se, ale i s dalšími institucemi. Díky obsahu sbírky lze očekávat zvýšený zájem o předměty vztahující se k dějinám politických stran, jako jsou sociální demokracie a KSČ, kde bude snaha o zapojení tohoto souboru do širšího kontextu doby, aby bylo možné zvýšit vypovídací hodnotu této unikátní sbírky.

Sbírka Muzea dělnického hnutí je přebírána jako uzavřený komplet, který byl vyprofilován specifickou sbírkotvornou koncepcí Muzea dělnického hnutí. Sbírka bude i nadále doplňována předměty, které dokumentují dělnické hnutí, levicovou činnost v 19. a 20. století, nově bude dokumentováno i období po roce 1989. U fondů fotografie, filmu a audiovizuálních médií budou kurátorské akvizice probíhat společně se sbírkou novodobých českých dějin.

6.6.9.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Díky povaze a rozsahu sbírky budou prováděny dílčí akvizice, které sbírku jednoznačně obohatí, rozšíří a umožní zkvalitnění její interpretace.

6.6.9.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

V případě získávání nových sbírkových předmětů bude postupováno společně s Muzeem dělnického hnutí o.p.s., které má rozsáhlé vazby na prostředí, kde by se mohly nacházet předměty, jež by mohly obohatit tuto sbírku.

7 Knihovna Národního muzea

7.1 Legislativní východiska

Knihovna Národního muzea je veřejná speciální (muzejní) knihovna, jejím hlavním typovým klientem je vědecky a odborně zaměřený uživatel. Spravuje přes 4,6 milionu knihovních a jinodruhových jednotek dokumentujících vývoj myšlenkové literární a knižní kultury bohemikálního prostoru ve všech jeho pojetích (teritoriální, jazykové, recepční, kulturně vztahové).

Knihovna Národního muzea je podle svých funkcí rozložena do tří organizačních systémů, které tvoří hierarchicky a komunikačně uspořádané sítě uchovávací, ochraňující, dokumentující a kulturní paměť zprostředkovávající dědictví uchované prostřednictvím různých médií, převážně papírové povahy. Zatím se nevěnuje shromažďování a evidenci nových virtuálních médií, čímž roste deficit její odpovědnosti udržovat obsahovou dokumentační kontinuitu bez ohledu na materiál nosiče. Jde o funkce a role v rámci správy knihovní, muzejní a archivní.

Pohledem legislativní zodpovědnosti k evidovaným fondům je však knihovna rozdělena do čtyř systémů. Poměrově vyjádřeno je její nejvyšší zodpovědnost ve vztahu ke knihovnímu zákonu: 58,7 % evidenčních jednotek. Následuje zodpovědnost v definici kulturní památky (památkový zákon): 38 %. Třetí je zodpovědnost sbírková (sbírkový zákon): 3,8 %. Marginální je zodpovědnost archivní správy (archivní zákon): 0,2 % v evidenci NAD.

Koncepce sbírkotvorné činnosti je tedy pro Knihovnu Národního muzea podle legislativního kritéria příslušnosti správy fondů spíše zanedbatelná. Vztahují se k ní jen necelá 4 % jejích fondů. Podle historické hodnoty fondů zahrnující ukazatel historické jedinečnosti ve spojení se stářím dochovaných fondů však význam sbírkového podílu (tj. evidovaný v CES) pochopitelně roste, ač ho nelze korektně kvantifikovat v poměru k ostatním „nesbírkovým“ fondům.

Knihovna Národního muzea je v rámci své mateřské organizace, ale i v celé České republice svou legislativní složitostí naprosto jedinečná. Tento stav výrazně komplikuje její pracovní pravidla a zvyklosti ve sféře evidenčních systémů, akvizice, ochrany i zpřístupňování fondů veřejnosti. Její personální politika spojená s odbornými pracovníky je rovněž nesrovnatelná jak v rámci Národního muzea, tak na půdorysu knihovních, muzejních a archivních organizací v ČR.

Nejdůležitější východisko pro Sbírkotvornou koncepci Knihovny Národního muzea je především nejednoznačná reprezentativnost samotné koncepce v rámci všech druhů a typů fondů spravovaných knihovnou. Podává totiž zkreslený obraz celku Knihovny Národního muzea a lze jí správně rozumět jen se znalostí ostatních koncepcí určujících tvářnost knihovny.

7.2 Charakteristika a profil sbírek muzejní povahy v KNM

7.2.1 Knihy

Základ sbírky tvoří tzv. knižní celky – jedná se o soukromé knihovny významných osobností české vědy a kultury (např. F. Palackého, P. J. Šafaříka, J. Nerudy, J. Arbesa, J. Otty, E. Destinnové, Chvály, R. Havla, J. Váchala, M. Martena), které jsou uchovávány v původní podobě a uspořádání a do fondu KNM se dostaly především jako pozůstalostní odkazy nebo dary. Představují ukázkou specifického druhu knihoven osobností, mají velký kulturně-historický a literárněvědný význam a jsou atraktivním pramenem pro badatele studujících život a dílo jejich původních majitelů. KNM se aktuálně zabývá jejich výzkumem v projektu Provenio.

Knižní celky „Knihovny osobností“ (František Palacký, Pavel Josef Šafařík, Jan Otto, Julius Zeyer, Jan Neruda, Jakub Arbes, Ema Destiniová)

Knižní fond „Knihovny osobností“ byl vytvářen od konce 19. století (knihovna F. Palackého byla získána v roce 1886). Tvoří jej soukromé knihovny významných osobností české vědy a kultury. Knihovny byly získány převážně formou daru či převodem z jiných institucí (Palacký, Šafařík, Otto, Neruda). Některé knihovny byly dodatečně doplňovány formou daru i koupí (Destiniová, Arbes). Knihovny nezářídka obsahují staré tisky a bibliofilie, které mají svou individuální hodnotu. Největší význam však mají ve své celistvosti a výpovědi o osobnosti vlastníka, jeho okolí a době, ve které žil a tvořil. To dokládá nejen skladba knihovny, ale také četné dedikace, vpisky a poznámky v knihách obsažené.

Knižní celky Obrození, Bibliofilie, knihovny osobností (Rudolf Havel, Miloš Marten, Alois Chvála, Josef Váchal)

Knižní fond Obrození byl vytvářen od 2. poloviny 20. století. Jeho základem jsou knihy vyčleňované od roku 1947 z hlavního knižního fondu Knihovny Národního muzea. Od padesátých let byl doplňován koupěmi. Ve fondu jsou uložena zejména významná díla představitelů českého a slovenského národního obrození. Na fond tematicky navazuje knihovna z pozůstalosti po literárním historikovi Rudolfu Havlovi.

Knižní fond Bibliofilie představuje unikátní soubor bibliofilských tisků a uměleckých knižních vazeb, který se začal soustavně budovat od 30. let 20. století a je průběžně doplňován i v současnosti. Na Bibliofilie navazují osobní knihovny významných osobností české knižní kultury: grafika a knihaře Josefa Váchala, typografa Aloise Chvály a spisovatele a bibliofila Miloše Martena. Reprezentativní zastoupení sbírky je nejen v díle Josefa Váchala (Šumava), ale i v ilustrativních doprovodech význačných českých umělců: F. Bílka, J. Konůpka, M. Švabinského, F. Koblihy a dalších.

7.2.2 Sbírka rukopisů a starých tisků

Sbírka byla budována s bohemikálním zaměřením, avšak nejen v teritoriálním smyslu, nýbrž i ve smyslu jazykovém, autorském a tematickém. Ve sbírce je proto kladen důraz na knihy, které vznikly na českém území, ale jsou zde zastoupena i díla provenienčně německá, rakouská či francouzská a ruská. Sbírka obsahuje rukopisy a rukopisné zlomky z 9.–20. století, staré tisky od poloviny 15. století do přelomu 18. a 19. století.

Sbírka rukopisů a starých tisků Knihovny Národního muzea byla již od počátku budována s ohledem na bohemikální koncepci, stejně jako další sbírkové soubory Národního muzea. Nebránila se však ani akvizici dokladů zahraniční rukopisné tvorby a pozdějšího knihtisku. Za její základ byly položeny dary českých šlechtických rodů (Sternbergové, Kolowratové ad.).

Rukopisná sbírka pokrývá svým fondem období dějin od 12. do 20. století. Obsahuje jednak vlastní sbírku rukopisných knih (sign. začínající I–XVIII), jednak sbírku rukopisných zlomků (sign. začínající 1). K nejvýznamnějším rukopisným památkám bezpochyby patří iluminované rukopisy Liber viaticus Jana ze Středy, Mater verborum, Jenský kodex, Budyšínský rukopis a také falza Rukopis královédvorský a zelenohorský.

Sbírka starých tisků (sign. začínající 1–2, 10–74, 101–102) v sobě pojímá období od samotných počátků knihtisku v polovině 15. století až do roku 1800 včetně, s určitými přesahy do 19. století. Z unikátů jmenujme český prvotisk Kroniku Trojánskou Guidona de Columna a sbírku letáků z třicetileté války, tzv. Troilův sborník a bohatou sbírku bratrských tisků.

Součástí sbírky jsou také celky dvou zámeckých knihoven uložených v pražských palácových knihovnách, nostická zámecká knihovna Měšice měšického zámku (sign. Měšice) v Majorátní knihovně hrabat z Nostic

a Rienecka a část fondu zámecké knihovny rodu Kinských ze zámku v Heřmanově Městci (sign. Heřm. Měst.) v Knihovně knížat Kinských, knihovna kostela sv. Ignáce v Praze na Novém Městě (sign. Ignác), klášterní knihovna roudnických kapucínů a soukromá knihovna Gelasia Dobnera (sign. Dobner), fragment broumovské knihovny Eduarda Langera, knihovna Bohuslava Duška a Jaromíra Loužila.

7.2.3 Sběrka časopisů

Periodika v KNM tvoří samostatný fond, který je svým významem a rozsahem zhruba srovnatelný s fondem periodik Národní knihovny v období od 17. století do poloviny 20. století. Jde o živý fond, doplňovaný od roku 1946 tzv. povinným výtiskem a v Národním muzeu tak tvoří pravidelně nejpočetnější přírůstkový roční objem. Jen zcela nepatrná část (181 evidenčních čísel, tj. i předmětů) je však evidována jako sbírka muzejní povahy, jinak je celý fond veden podle knihovnické evidence. K vyčlenění sbírkové části došlo v roce 2002 zřejmě s cílem postupně vybudovat reprezentativní průřez doklady k vývoji novinářství.

Sběrka zahrnuje periodické tisky z období 17. století až poloviny 19. století. Časově nejstarší je unikát *Extraordinari Wochentliche Postzeitung* (1664), v ČR druhý nejstarší fyzicky dochovaný doklad vydavatelské činnosti u nás. I ostatní zapsané exempláře periodik jsou teritoriálně bohemikální, jazykově však více než z poloviny německé. Z hlediska druhu sbírka obsahuje většinou zpravodajská periodika (noviny) a vytváří tak dobrý přehled o vývoji periodického zpravodajství nejstarší české (teritorium) provenience s místem vydávání Praha, tak jak postupně licencovaní tiskaři udržovali kontinuitu pražských novin (Sedlčanská, Schoenfeld, Kramerius, Haasové). Kromě pražských novin sbírka obsahuje i první venkovské noviny *Auřednj List cjs. Král. Prachynskeho... auřadu* (1836 Písek).

7.2.4 Sběrka dokladů k vývoji knižní kultury

Sběrka Doklady k vývoji knižní kultury zahrnuje všechny sbírkové předměty v Oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea, které vzniklo v roce 1969 za účelem dokumentovat jedinečnost moderní a současné české knižní kultury (celkově spravuje téměř 300 tisíc zpracovaných a nezpracovaných sbírkových předmětů). Pod správu oddělení mj. přešly fondy ze zrušeného Literárního archivu Knihovny NM, které především byly a jsou výrazně rozšiřovány koupěmi a dary od 60. let 20. století. Sběrka obsahuje vedle největší sbírky kramářských tisků u nás a druhé největší sbírky exlibris v ČR rozsáhlou sbírku originálních knižních ilustrací, historických plakátů, volné grafiky, početnou sbírku štočků, hmotných památek, fotografií, doklady k dějinám české polygrafie (kasy liter) a typografie (návrhy grafických knižních úprav, kaligrafické práce, návrhy písma, užitá grafika), nakladatelské archivy především prvorepublikových nakladatelství, osobní fondy ilustrátorů a dalších umělců, nakladatelské prospekty, ale i svaté obrázky, modlitby, zbožné vzpomínky, novoročenky, pozvánky či předsádkové papíry.

Fond kramářských tisků je tvořen především kramářskými písňovými tisky, které se v rámci Knihovny NM systematicky sbíraly již v 1. polovině 20. století. V současné době je sbírka doplňována příležitostnými koupěmi v antikvariátech. Je zaměřena především na jazykově české tisky, přestože obsahuje nezanedbatelný počet německých tisků. Fond obsahuje tisky z období od 17. do 20. století. Je doplněn o další typy drobné kramářské produkce, prozaické kramářské tisky, modlitby a drobné náboženské tisky. Reflexi písňové produkce dokládá sbírka rukopisných zpěvníků. Z mladšího období od přelomu 19. a 20. století sbírku doplňuje kolekce kupletů a populárních písní. **Fond exlibris** obsahuje zejména exlibris a drobné užití grafiky, jako jsou novoročenky, pozvánky a oznámení v časovém rozmezí od konce 18. století po současnost. Nejvíce je zastoupeno meziválečné období, dále období po druhé světové válce až do 70. a 80. let 20. století. Základ fondu tvoří velké sběratelské pozůstalosti, např. K. J. Obrátla, M. Novotného, A. Chvály, M. Červenkové, J. Nováčka, z novějších přírůstků je to odkaz J. Paroubkové. V současné době je sbírka doplňována převážně drobnými přírůstky ze sbírek současných sběratelů

a soubory autorských exlibris. Částečně je v jednotlivých pozůstalostech zastoupena i zahraniční produkce, primárně je ale sbírka zaměřena na produkci českých autorů. **Fond ilustrací** dokumentuje nejen vývoj knižní kultury ve 20. století, ale i způsob práce knižních ilustrátorů a grafických úpravců knihy. Zastoupeno je především meziválečné období, dále velmi hojně čtyřicátá, padesátá a šedesátá léta 20. století. Fond tvoří nakladatelské pozůstalosti a pozůstalosti samotných ilustrátorů. Ve fondu je zastoupena většina významných českých výtvarníků tvořících především v první polovině 20. století (Cyril Bouda, Věnceslav Černý, František Kobliha, Artuš Scheiner, Jan Konůpek, Zdeněk Mézl a další). Zajímavostí jsou například některé autorské experimentální výtvarné techniky (například unikátní tisky Jaroslava Hořánka). Fond je stále doplňován o moderní knižní ilustraci, a to přímým jednáním s ilustrátory nebo jejich dědici. **Fond grafika** slouží jako doplňující a srovnávací materiál k dílu výtvarníků zabývajících se knižní tvorbou. Zastoupeno je především meziválečné období. Významnými a hojně zastoupenými autory ve fondu jsou František Kobliha, Ludmila Jiřincová a Josef Váchal. Fond dokumentuje mimo jiné rozmanité grafické i autorské výtvarné techniky, používané v průběhu 20. století. Fond není systematicky doplňován.

Fond štočky obsahuje tiskařské štočky ke knižním a časopiseckým ilustracím, dokumentující téměř všechny tiskové techniky používané při tisku obrazových částí publikací. Zastoupeny jsou jak průmyslově zhotovené štočky, tak štočky zhotovené ručně přímo výtvarníkem. Nejstaršími sbírkovými předměty jsou oceloryty G. Doeblera z 30. let 19. století. Za zmínku stojí větší soubory linorytů Josefa Čapka, dřevorytů, dřevořezů a rytin Jana Paroubka, dřevorytů Josefa Hodka a dřevorytů i dřevořezů Josefa Váchala. Fond je doplňován především o ručně zhotovené štočky k ilustracím, dokumentující výtvarníkův postup práce na knize. Fond **hmotné památky** tvoří především tiskařské a knihařské nástroje a náčiní. Součástí fondu jsou i sady liter používaných pro knihtisk. Fond není systematicky doplňován.

Základ fondu **plakáty** tvoří plakáty sběratele Karla Jaroslava Obrátla zejména z období prvních desetiletí 20. století. Fond obsahuje také modernější plakátovou tvorbu z 50. až 80. let a současnou produkci. Ve fondu se nacházejí plakáty reklamní, nakladatelské, politické, sportovní i kulturní. Nacházejí se zde větší soubory plakátů A. Muchy, E. Orlika nebo K. Reisnera. Fond plakátů dokumentuje mimo jiné proměny tiskových technik od konce 19. století do současnosti. V současnosti je doplňován výběrově pouze o plakát nakladatelský a plakát s muzejní tematikou. Fond **typografika** tvoří několik set prací typografa Oldřicha Menharta. Nachází se zde návrhy grafických knižních úprav, kaligrafické práce, návrhy písma, užitá grafika a další tvorba tohoto významného písmaře. Fond je doplňován o tvorbu dalších českých typografů, působících v oblasti knižní kultury. Fond **fotografie** je především dokumentací činnosti českých nakladatelů, tiskařů, knihařů a ilustrátorů ve 20. století (portréty, interiéry nakladatelství, tiskáren, sazáren, kniháren, ateliérů). Fond je výběrově doplňován o fotografie, které jsou součástí pozůstalostí osobností z oblasti knižní kultury. Mimořádně rozsáhlý je **fond nakladatelských archivů a osobních fondů**, který obsahuje doklady z činnosti českých nakladatelů, výtvarníků, typografů a sběratelů žijících v 19. a 20. století. Jedná se především o korespondenci nakladatelů se spisovateli, výtvarníky, ale i o korespondenci zcela osobní a rodinnou, dále jsou zastoupeny rukopisy spisovatelů a nakladatelů a jejich osobní doklady. Ve fondu jsou například pozůstalosti těchto nakladatelů: Václav Petr, Vladimír Žikeš, Václav Poláček, J. R. Vilímek, Josef Pelcl, Josef Hladký, z osobních fondů stojí za pozornost korespondence a rukopisy Josefa Váchala, Adolfa Kašpara, Oldřicha Menharta nebo Kamilla Reslera. Fond je stále doplňován, naposledy nejvýrazněji o nakladatelský archiv nedávno zaniklého brněnského nakladatelství Petrov nebo o soubor korespondence a rukopisů ilustrátora Jaroslava Hořánka.

Na tento fond navazuje sbírka nakladatelských prospektů, dokumentující od konce 18. století do současnosti proměnu nakladatelské reklamy, kterou vytvářeli v historii naši přední grafici (V. Preissig, K. Teige, J. Čapek, L. Sutnar). V neposlední řadě je v sbírce zastoupen **fond svatých obrázků**, jehož základem je velmi cenný dar Bedřicha Přibila a bývalý fond svatých obrázků LA KNM, dokládající proměnu této devoční grafiky od 18. století do současnosti.

7.3 Cíle a výsledky sbírkotvorné činnosti

Celkový cíl sbírkotvorné činnosti v tomto období vyplývá z vnitřního obsahu a struktury jednotlivých sbírek a jejich vztahu k ostatním fondům Knihovny Národního muzea.

Prvním výsledným aspektem zdařile dosaženého cíle bude další posílení znaku jedinečnosti sbírek. Toho lze dosáhnout především ve Sbírce rukopisů a starých tisků a ve Sbírce dokladů k vývoji knižní kultury. Jedinečnost Sbírky rukopisů a starých tisků vyplývá z jejího dlouhodobého utváření a tradičně prvořadě důležitosti mezi ostatními sbírkami a fondy Knihovny Národního muzea. Současně je tato sbírka jedním z nejdůležitějších pramenů v České republice, který dokumentuje bohemikální literární kulturu 12.–18. století v oblasti rukopisů a starých tisků. Jedinečnost Sbírky dokladů k vývoji knižní kultury nemá v současnosti v České republice obdoby po stránce své druhové úplnosti, zejména potom v dokumentaci nakladatelské činnosti 20. století. Proto je žádoucí posilovat její extenzivní růst, včetně materiálu dokumentujícího hmotnou kulturu výrobní stránky tištěných produktů (polygrafické a tiskařské stroje). V případě sbírky Knihy (Knihovny osobností) se jedinečnost zakládá na provenienčním principu. Cílem je pokud možno soustředit sbírkovou aktivitu především na provenience spojené s osobnostmi majícími vazbu na Národní muzeum a dále na případné doplňování již existujících provenienčních celků, tak jak se to podařilo v minulém období v celku Destinová. Jedinečnost Sbírky časopisů je silně problematická, protože byla založena bez zvážení toho, jakým systémem může dále růst. Netvoří ani jedno procento z celkového fondu periodik v Knihovně Národního muzea, který je v rámci České republiky druhý největší a historicky nejvýznamnější, a její extenze je limitována nedostatečnými podmínkami pro zajištění náležitého ochranného a uživatelského sbírkového režimu. Cílem pro dané období je jednoznačné vyřešení tohoto stavu. Její doplňování v režimu administrativního zápisu do CES je možné v případě, že by byly akvizičně získány exempláře doplňující její titulové řady, nebo pokud by byl získán unikát v rámci České republiky.

Druhým výsledným aspektem je posílení vypovídací schopnosti sbírkových fondů jejich průzkumem provenienční metodou. V tomto směru je situace mimořádně příhodná, protože Knihovna Národního muzea provenienční výzkum systematicky rozvíjí. Pro samotné sbírky to znamená, že provenienční celky nebo fragmenty v ní obsažené získávají virtuálním scelením s relevantními provenienčními celky dochovanými v jiných tuzemských i zahraničních knihovnách v databázi širší význam a vypovídací přesah. Takto lze sbírkové fondy zhodnocovat především ve sbírkách Knihy (Knihovny osobností) a Rukopisy a staré tisky.

Třetím výsledným aspektem naplněného cíle je zajistit náležitou kvalitu ochranné správy sbírkových fondů. Jedná se o závažný problém související s opětným stěhováním sbírkových fondů z přechodného uložení do rekonstruovaných depozitářů v historické budově Národního muzea v předpokládaném období 2018–2020. V bezprostřední návaznosti se uskuteční inventarizace stěhovaných sbírkových fondů jdoucí nad pravidelné inventarizační kvóty.

7.4 Vnitřní priority při získávání přírůstků do sbírek

Sbírka Knihy: Knižní celky osobností spojených svými aktivitami či sociálním statusem s Národním muzeem. Poměrně zanedbané je v tomto směru období od druhé poloviny 20. století. Druhou prioritou představuje pokračování v akvizicích do fondu Bibliofilie. Fond Obrození je v podobně komplikovaném postavení jako sbírka časopisů. Jeho potenciální jednotlivé přírůstky jsou rozesety v knižním (nesbírkovém fondu), ale zde bývají často součástí knižních celků, sbírkových i nesbírkových, odkud je není možné delimitovat. Akvizice tohoto fondu nákupem či dary bude výjimečná, podmínkou by byla míra unikátnosti či vhodné doplnění ediční řady. Jako nový úkol je stanoveno rozhodnout o založení nového fondu spočívajícího v integritě druhu a žánru politické brožury. V případě kladného rozhodnutí lze tento fond do

roku 2021 také vytvořit na základě akvizice „drobných tisků“ z Muzea dělnického hnutí, které jsou jako jediné v přebíraném knižním fondu shromážděny v určitý celek, i když vnitřně neuspořádaný. Důvodem pro zvážení tohoto záměru je fakt, že politické brožury nejsou v jiné knihovně v České republice soustředěny do vývojové řady, nepodávají tudíž ani výběrově modelovou názornou představu o jejich vývoji a navíc v mnoha knihovnách byly po roce 1989 skartovány (týká se zvláště vydavatelského období po roce 1948). Tato akvizice je vymezena obdobím od roku 1848 do desátých let 21. století. Dalším úkolem je převedení fondů Bibliofilie a Obrození do správy oddělení knižní kultury a vznik nové podsbírký: Jiná – knižní celky.

Sbírka rukopisů a starých tisků: Kritérii pro akvizici jsou unikátnost a vzácnost výskytu na území České republiky. Akvizice se specificky orientuje na bohemika, která jsou dochována v zahraničí. To je sice nesmírně náročné finančně i organizačně, ale současně se jedná o zásadní konstitutivní smysl celé sbírky: doplňovat obraz bohemikální produkce koncentrací jejích exemplářů do hlavního teritoriálního a jazykového ohniska jejího zrodu, tedy do dnešní České republiky.

Sbírka časopisů: Doplněvány budou jen unikáty dochované v rámci dnešní České republiky, případně exempláře jednotlivých čísel vydání titulových řad do sbírky již zapsaných. Do roku 2021 bude vyřešena otázka, zda sbírku zachovat, nebo ji zrušit a převést exempláře do evidence běžného knižního fondu.

Sbírka dokladů k vývoji knižní kultury: Akvizice do všech fondů této sbírky jsou ve větší či menší míře stejně potřebné, protože jde o svébytnou sbírku s výjimečným rysem druhové mnohostrannosti a díky tomu také jedinečně ilustrující různé činnosti a procesy spojené s výrobou, distribucí a částečně i recepcí tištěného (hlavně knižního) obsahu a formy. Tato sbírka je navíc skutečně živá ve smyslu doplňování jejích fondů materiály současné produkce.

Druhá struktura této sbírky je neobvykle členitá a obsahuje tyto fondy: kramářské tisky, svaté obrázky, exlibris, ilustrace, grafika, štočky, hmotné památky, plakáty, typografika, fotografie, nakladatelské archivy a osobní fondy, nakladatelské prospekty, svaté obrázky. Akviziční prioritu ve smyslu systematického a co nejvíce plynulého doplňování mají fondy: ilustrace, nakladatelské archivy a osobní fondy nakladatelů, výtvarníků, typografů a sběratelů. Do roku 2021 dojde k doplňování fondů o doklady z činnosti nakladatelství, jejichž činnost byla ukončena do roku 2015.

Početný nábytkový mobiliář, pocházející především z osobních pozůstalostí nakladatelů, vydavatelů a spisovatelů, bude v tomto období převeden z evidence majetkové do sbírkové evidence, a to do podsbírký Doklady k vývoji knižní kultury, fond Nábytek.

7.5 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Knihovna Národního muzea používá k doplňování svých sbírkových i nesbírkových fondů několik postupů. Z hlediska finanční nenáročnosti budou i do budoucna na prvním místě dary. Koncentrují se především do Sbírky dokladů k vývoji knižní kultury. Pro intenzitu živosti této sbírky je zcela klíčové vynakládat i nadále mnoho energie na udržování osobních vazeb s dárci, což jsou jednak soukromí sběratelé, jednak samotní původci sbírkového materiálu (nakladatelé a nakladatelství, výtvarníci, knihaři).

Nákup z vlastních zdrojů provozního rozpočtu není možné objemově dopředu fixovat a případně vnitřně distribuovat mezi jednotlivé sbírky. Jednak není z hlediska své velikosti stabilní a může se měnit v roční periodicitě, jednak jeho využití podmiňuje aktuální nabídka na trhu. Také nákup z vnějšího systematizovaného zdroje ministerstva kultury ISO je každoročně proměnlivý. Jeho význam je v tom, že umožňuje nákupy za vyšší a vysoké částky.

Vedle těchto dvou finančních zdrojů nemá Knihovna Národního muzea svého „generálního sponzora akvizice“, který by udržoval akviziční solventnost knihovny dlouhodoběji a v určité neměnné finanční hladině bez nároku určovat předmět akvizice konkrétněji než např. v druhovém zaměření (kupř. finance na rozvoj fondu ilustrace). Získání takového sponzora je otázka náhody vyvolané aktivní snahou někoho takového najít. Bylo by dobré se o to do roku 2020 pokoušet.

Velmi zanedbaný a nevyužívaný akviziční způsob je obsazení prostoru aukcí s uměleckými a historickými předměty, kde se materiál našich sbírek vyskytuje, ať jde o internetové nebo kamenné aukce. Náprava tohoto deficitu je však záležitostí centrálního přístupu k této otázce v Národním muzeu a může být otevřena v okamžiku, kdy proběhne diskuse o pravidlech našich finančních operací. Nutno konstatovat, že nulová aktivita na tomto poli výrazně snižuje tvůrčí systematický přístup k tvorbě sbírek a ponechává volné pole konkurenci, především soukromým sběratelům.

7.6 Kritéria vyřazování předmětů ze sbírkové evidence

V případě sbírkových fondů Knihovny Národního muzea nepřichází deakcese prakticky v úvahu ve sbírkách Knihy, Rukopisy a staré tisky, Časopisy. Naopak ve sbírce Dokladů k dějinám knižní kultury probíhá a má více forem. Nabídky darů nebo koupě jsou obvykle mnohočetné celky s velkou řadou duplicí a kurátor ještě před projednáním návrhu akvizice Poradním sborem pro sbírkotvornou činnost Národního muzea (sekce Knihovna Národního muzea) z nabízených celků vybírá. K přímé deakcesi zapsaných sbírkových předmětů dochází z důvodu jejich špatného stavu (za podmínky příslušné duplicity) v případě drobných tisků nakladatelských prospektů.

8 Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur

8.1 Charakteristika a profil sbírek

Autorem prvního sbírkového programu je sám zakladatel muzea Vojta Náprstek se svojí matkou Annou. Právě on vytvořil široký dokumentační program rukodělné a průmyslové výroby s cílem razit cestu technickému pokroku. Prvními exponáty se staly moderní přístroje a zařízení, které zakoupil v Londýně na světové výstavě. První mimoevropskou sbírku z roku 1857 pořídil při výpravě k jezerním a dakotským Indiánům, tu však věnoval Museu království českého. Ta se do Náprstkova muzea vrátila v roce 1921. Kolem Náprstka se soustřeďovali významní cestovatelé, kteří postupně darovali či za peníze přinášeli k Náprstkům významné kolekce předmětů. Po smrti zakladatele a jeho ženy muzeum řídilo kuratorium, které dospělo k poznání, že sbírat průmyslové a technické předměty je nad síly muzea, proto zúžilo akviziční program muzea na doplňování etnografické kolekce a přikročilo k delimitaci sbírek. Např. v roce 1925 byla převedena sbírka evropských zbraní do Vojenského muzea. V roce 1932 předalo kuratorium muzeum do správy Země české, a sice již s novým názvem: Náprstkovo muzeum všeobecného národopisu. Další delimitace následovaly poté, co Náprstkovo muzeum bylo začleněno do Národního muzea 1. ledna 1943. Sbírka uměleckých a umělecko-řemeslných předmětů byla předána Uměleckoprůmyslovému muzeu, sbírka průmyslových výrobků a technických zařízení Národnímu technickému muzeu. Národopisné předměty české provenience přešly do národopisného oddělení Národního muzea, kam přešly i sbírky slovanského národopisu. V roce 1962 byla dosavadní orientace rozšířena o umělecké řemeslo, archeologii a numismatiku.

8.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Náprstkovo muzeum jako jediná instituce v České republice, která komplexně vědecky zkoumá sbírkové fondy dokumentující vývoj lidských společností v mimoevropském prostoru (s mírnými přesahy do Evropy), stanovuje zásady jejich ochrany a koncipuje a realizuje jejich prezentaci veřejnou formou.

Náprstkovo muzeum pečuje o sedm sbírek, z nichž dvě (Sbírka asijských kultur, Sbírka mimoevropské etnografie) se primárně zaměřují na dokumentaci moderních mimoevropských kultur, jedna (Sbírka mimoevropské numismatiky) na dokumentaci mimoevropských platidel (včetně platidel evropských kolonií), jedna (Sbírka pravěku a starověku Přední Asie a Afriky) na kultury pravěku a starověku a dvě na fotografická a jiná média zachycující mimoevropský prostor a jeho obyvatele (Fotografická sbírka NpM I. a II.). Poslední sbírka označená jako Náprstkův inventář schraňuje předměty z pozůstalosti rodin Novákových, Fingerhutových, Křížkových, Náprstkových a jejich přátel a má přímou vazbu na zakladatele muzea.

Sbírka Náprstkova muzea má značný vědecký, pedagogický, výstavní i popularizační potenciál a je často navštěvována zahraničními specialisty. V kontextu České republiky, ale i širší střední Evropy se jedná o sbírku zcela výjimečnou. Se sbírkou se intenzivně pracuje a její části jsou publikovány ve vědeckých monografiích a výstavních katalozích.

Sbírkové předměty jsou postupně digitalizovány (nejnověji také 3D-skenerem). V uplynulém období došlo k novému uložení části sbírek, v následujícím období budou nově uloženy jak Sbírka mimoevropské numismatiky a Náprstkův inventář, tak i některé části ostatních sbírek. Sbírka je průběžně restaurována dle plánu restaurování, ale také často prioritně před prezentací.

V následujícím období, především v kontextu přípravy nové stálé expozice, dochází k revizi a rekatalogizaci jednotlivých sbírek s cílem získat maximální sumu údajů o jednotlivých předmětech, ale i částech sbírky.

V uplynulém období docházelo k prezentaci sbírek Náprstkova muzea veřejnosti prostřednictvím výstav, které byly často doprovázeny odborným nebo populárně-naučným katalogem. Jednotlivé části sbírky jsou dále průběžně publikovány formou vědeckých publikací a dílčích studií zpravidla ve světových jazycích, čímž se sbírka zpřístupňuje široké mezinárodní odborné veřejnosti.

Systematická revize sbírek by měla vést k určení provenience a datace všech sbírkových předmětů, případně k edicím epigrafického materiálu. Těmito činnostmi byl a bude odkryt značný vědecký, pedagogický, výstavní i popularizační potenciál sbírky.

U sbírky průběžně dochází ke zkvalitňování jejího uložení a digitalizaci (digitální fotografie v tiskové kvalitě, 3D skenování aj.). Vedle zákonem dané inventarizace probíhají v pravidelných ročních kvótách revize, tedy odborné zhodnocování fondu dle nejaktuálnějších znalostí v oboru. Je rovněž přihlíženo ke stavu materiálu, eventuálně duplicitám nebo možnostem výměny mezi institucemi tak, aby sbírka představovala plnohodnotný vitální celek.

8.3 Vnitřní priority při získávání přírůstků a zhodnocení sbírky

Možnost nabývání nových přírůstků z mimoevropského prostoru je omezena regulací ze strany států původu, které zčásti nebo zcela vylučují vývoz potenciálních sbírkových předmětů mimo své území. Pro asijskou a etnografickou sbírku by byl právě terénní sběr nevhodnějším nástrojem sbírkotvorné činnosti. Terénní sběr je však spojen s poměrně vysokými cestovními náklady i s náklady na přepravu předmětů do České republiky. V posledních letech se pro Sbírkou pravěku a starověku objevila možnost získávat předměty díky vlastním archeologickým terénním výzkumům (v podobě podílu na nálezech). Téma mimoevropské fotografie je velmi široké, při akcesích se zaměřujeme především na doplňování již stávajících fondů či na získávání fondů, které souvisejí s přáteli Náprstkovy rodiny, případně stávajícími sbírkovými předměty z ostatních oddělení NpM. Sbírkou Náprstkův inventář lze rozšiřovat pouze v omezené míře, a to jednotlivostmi.

Všechny sbírky je třeba doplňovat o sbírkové předměty, které se již na území České republiky nacházejí. Tyto se formou darů či nákupů průběžně soustřeďují v muzeu. Všeobecně je zapotřebí klást důraz na vakantní sbírkové kategorie historicko-geografické, které jasně ukazují na konkrétní místa ve sbírce, jež potřebují doplnění.

8.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Vzhledem k tomu, že vývoz historických a archeologických předmětů z některých států je omezen či přímo zakázán, je nutné úzce spolupracovat se sběrateli a aktivně sledovat nabídku aukčních síní. Předměty dokumentující současnost je pak možné získávat jak od soukromých sběratelů, tak prostřednictvím terénního sběru a nákupů přímo v oblastech zájmu i v České republice, potažmo Evropě. Důležitou část tvoří dary a výkupy pozůstalostí, které jsou však spíše náhodné a nejdou předem naplánovat.

8.5 Kritéria pro vyřazování věcí ze sbírkové evidence

Deakcese se provádí dle vnitřního nastavení jednotlivých sbírek. Zpravidla se omezuje na předměty nevykazující charakter sbírkového předmětu, včetně nepochybných falz, případně se jedná o předměty, které nebyly dohledány v průběhu posledních dvou inventarizací nebo o předměty zničené přirozenou cestou, resp. nevratně poškozené předměty, které ztratily svou vypovídající hodnotu. Hromadná deakcese je očekávána v souvislosti generální revizí etnografické sbírky.

8.6 Přehled sbírek Náprstkova muzea

8.6.1 Sbíрка pravěku a starověku Předního východu a Afriky

8.6.1.1 Charakteristika a profil sbírky

Sbířka pravěku a starověku Předního východu a Afriky spravuje a vědecky zkoumá sbířkové fondy dokumentující vývoj pravěkých a starověkých kultur především v oblasti severovýchodní Afriky, Přední Asie a Mezopotámie, stanoví zásady jejich ochrany a koncipuje a realizuje jejich prezentaci veřejnou formou.

Sbířka pokrývá časový horizont od paleolitu až po vznik islámských států, výjimečně přesahuje do 10.–11. stol. n. l. Převážná část sbírky se datuje do období 3. tis. př. n. l. až přelomu letopočtu, v některých oblastech pak do helénistického a římského období.

Fond starověký Egypt a Núbie

Základem sbírky se při jejím založení v roce 1969 staly stávající egyptologické fondy NM – Náprstkova muzea a prehistorického oddělení NM – Historického muzea. Následně došlo k převodu několika sbírek z regionálních muzeí (Olomouc, Most, Karlovy Vary, Jihlava aj.). Součástí převodu z prehistorického oddělení NM – Historického muzea byla také kolekce předmětů pocházející z Dér el-Medíny, která byla získána jako dar Francouzského ústavu orientální archeologie v Káhiře, coby ocenění spolupráce Jaroslava Černého na francouzských výzkumech. Další dva podstatné celky představují podíly na nálezech Československého egyptologického ústavu během záchranných kampaní UNESCO v Dolní Núbii (Wadí Kitna, Kalabša Jih, Sajála, Naga el-Fárik, Táfa, Kertási) a ze systematických výkopů v Abúsíru (mastaba vezíra Ptahšepse, pohřebiště Džedkareovy rodiny, hrobové komplexy krále Raneferefa a královny Chentkaus II.). Muzeum vlastní původně soukromé sbírky egyptologů Františka Lexy, Jaroslava Černého a Zbyňka Žáby.

Fond starověký Přední východ

Sbířka starověkého Předního východu schraňuje osobní dokumentaci Bedřicha Hrozného, fotografie a diapozitivy z jeho výkopů v Kültepe (Turecko), Tell Erfádu a Šech Sa'adu (Sýrie). Tento archiv – vzhledem k roztržštění nalezených souborů do mnoha vzdálených institucí – poskytuje jedinečný a nejuplněnější přehled o zatím jediných českých výzkumech na Předním východě. Doplnuje jej malá kolekce tabulek z dědictví J. Petraše, který působil na Hrozného výkopech jako architekt a provázel jej i při jeho cestách Orientem.

Sbířka obsahuje kamenné industrie, keramické nádoby, pečetní válečky a razítka, amuletky, plastiky, pohřební stély, klínopisné tabulky z oblasti Malé Asie, Sýrie, Palestiny, Mezopotámie, Íránu v časovém vyjádření od neolitu až po dobu řecko-římskou.

8.6.1.2 Východiska a očekávané výsledky sbířkotvorné činnosti

Sbířka má značný vědecký, pedagogický, výstavní i popularizační potenciál. Sbířka je často navštěvována zahraničními specialisty. Se sbířkou se intenzivně pracuje a její části jsou publikovány ve vědeckých monografiích a výstavních katalozích.

V uplynulých deseti letech docházelo k časté prezentaci sbírky veřejnosti prostřednictvím výstav, které byly zpravidla doprovázeny odborným katalogem. Jednotlivé části sbírky jsou také průběžně zveřejňovány formou vědeckých publikací a dílčích studií zpravidla ve světových jazycích, čímž se sbířka zpřístupňuje široké mezinárodní odborné veřejnosti. V této činnosti by se mělo pokračovat. Systematická revize sbírky by měla vést k určení provenience a datace všech sbířkových předmětů, případně k edici epigrafického

materiálu. Těmito činnostmi byl a bude odkryt značný vědecký, pedagogický, výstavní i popularizační potenciál sbírky.

8.6.1.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Možnosti nabývání nových předmětů jsou velmi limitované, především s ohledem na skutečnost, že moderní státy, na jejichž území se nachází historická území, která představují předmět odborného zaměření sbírky, silně regulují, případně zcela vylučují vývoz takových předmětů mimo své území. V posledních letech se objevila možnost získávat předměty díky vlastním archeologickým výzkumům, u kterých je možnost získat podíl na nálezech.

Možnosti sbírkotvorné činnosti v případě této sbírky jsou jak teritoriální, tak chronologické. Bylo by dále vhodné rozvíjet rozsáhlé soubory kamenné industrie z různých částí severní Afriky a Předního východu, které jsou v kontextu střední Evropy jedinečné. Příkladem chronologického rozměru rozvoje sbírky může být téměř absolutní absence materiálu z období tzv. Střední říše ve staroegyptské části sbírky.

8.6.1.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Obchod se starověkými památkami severní Afriky (především pak faraonského Egypta) a Předního východu v České republice de facto neexistuje. V případě nákupu sbírkových předmětů se proto jedná o činnost spíše náhodnou a příležitostnou. Sbírkou lze tedy rozšiřovat především prostřednictvím nákupů předmětů, které se na území České republiky dostaly v době před 2. světovou válkou, případně krátce po jejím konci (nákupy starých sběratelských fondů, jejichž dědicům muzeum poskytuje poradní služby, aktivní účast na domácích, případně zahraničních aukcích). Dary tvoří nezanedbatelnou součást přírůstků do sbírky.

8.6.2 Sbírka mimoevropské numismatiky

8.6.2.1 Charakteristika a profil sbírky

Sbírka mimoevropské numismatiky NpM spravuje a vědecky zkoumá sbírkové fondy dokumentující vývoj peněz a jiných druhů platidel, jakož i medailí z mimoevropských oblastí, stanoví zásady jejich ochrany a koncipuje jejich prezentaci veřejnou formou. Systematicky zpracovává hospodářské dějiny daných teritorií. Zachovává tak kvalitní svědectví o minulosti i současnosti mimoevropských zemí.

Sbírka mimoevropské numismatiky NpM představuje ucelený, chronologicky a teritoriálně reprezentativní soubor mincí a ostatního numismatického materiálu, který sám o sobě je svědectvím o historicko-ekonomickém, kulturním a politickém vývoji mimoevropských civilizací. Třebaže je numismatický materiál na jedné straně nezastupitelným korigujícím historickým pramenem, na straně druhé dokumentuje estetické normy, vyspělou techniku tváření kovu i umělecké cítění doby. Z těchto důvodů je sbírka mimoevropské numismatiky NpM intenzivně vědecky a badatelsky využívána a byla v minulosti i v současnosti často veřejně prezentována. V posledním desetiletí s novými metodami (detektory kovů) došlo k přílivu nového domácího orientálního numismatického materiálu, který informačně obohacuje podklady pro studium historie území ČR (antika, raný a vrcholný středověk, raná moderní doba). Systematická sbírka se tak stává nezastupitelným zdrojem srovnávacího materiálu. V době nepříznivé archeologickému zkoumání na Blízkém východě a v situaci nekontrolovatelného pohybu tamních orientálních artefaktů představuje tato ucelená sbírka dané provenience neocenitelný konzervační, studijní a prezentační fond.

8.6.2.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Sbírka v průběhu šesti desetiletí získala přesné systematické historicko-geografické a věcné členění. Je vedena jasná dvoustupňová jednotná evidence. Systematicky je dokumentována minulost i současnost

mimoevropských zemí ve spolupráci s oficiálními i privátními subjekty. Značný informační potenciál má i doprovodná dokumentace.

Při vytváření systematické sbírky, jejím vědecké zkoumání, ochraně a prezentaci je přihlédnuto zejména k veřejnému zpřístupnění fondu a výsledků vědecké činnosti. Veřejná dostupnost je taktéž podmínkou pro odborný servis v případě mincovních archeologických nálezů ve střeoevropském prostoru obsahující orientální mince a při zkoumání krajanské problematiky mimo Evropu s přihlédnutím k numismatickým památkám. V tomto smyslu jsou poskytovány služby badatelům, poradenství, expertizy.

Sbírka má značný a často využívaný mezinárodní vědecký, pedagogický, výstavní a popularizační potenciál.

8.6.2.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

V rámci sbírkotvorné politiky sbírky mimoevropské numismatiky je zapotřebí vyzdvihnout celky i jednotliviny vážící se k historii českých zemí (Sásánovci, raná arabská perioda, islámské mince 10.–12. století, osmanští Turci). Kulturu sběratelství i společenskou a kulturní úroveň na našem území pak dokládají sběratelské celky, jejichž význam je neopominutelný a nedozírný. Z těchto důvodů je primárně nutno zaměřit se na výkup pozůstalostí a privátních systematických sbírek. V neposlední řadě je zapotřebí klást důraz na vakantní sbírkové kategorie historicko-geografické, které jasně ukazují na konkrétní místa ve sbírce, jež potřebují doplnění (typově: antický Orient, Blízký východ neislámský, Sásánovci a ražby sásánovského typu, islámský Východ a indické islámské ražby, neislámská Indie, Dálný východ, kolonie a državy, mimoevropské moderní státy a předmětově: mince, platidla, bankovky, tokeny, soukromé ražby, medaile, řády a vyznamenání, vitra, závaží, žetony, amulety, chrámové mince, votivní ražby, suvenýry, falza, krajanské ražby, kontramarky apod.).

8.6.2.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Dary jsou jednou z akvizičních možností, jež vyžadují v konkrétních případech značné diplomatické úsilí. Jsou spíše menšinovým zdrojem a nelze z nich činit základ akvizice. Nákupy financované MK a realizované z likvidního fondu NM na jednotlivé menší výkupy budou vždy tvořit základ akviziční politiky jakékoli státní muzejní instituce. V ojedinělých případech (výjezdy kurátora sbírky do zahraničí) lze počítat se sběry materiálu v terénu. Ve zvláště odůvodněných případech je možné uvažovat i o dražení materiálu na domácích i zahraničních aukcích (v některých domácích aukcích má NM předkupní právo), případně o formě korespondenčních nákupů. Je nutno v rámci kolegiálních vztahů udržovat stávající výměnu materiálu s muzei podobného zaměření doma i v zahraničí.

8.6.3 Sbírka mimoevropské etnografie

8.6.3.1 Charakteristika a profil sbírky

Sbírka mimoevropské etnografie spravuje přibližně 42 500 předmětů ze Severní, Střední a Jižní Ameriky, Arktidy, Afriky, Austrálie a Oceánie. Sbírka se počala utvářet v 2. polovině 19. století díky činnosti řady cestovatelů, badatelů, misionářů a sběratelů a prostřednictvím darů a nákupů se rozrůstá dodnes. Dokumentuje každodenní činnosti, kulturu, náboženství, mytologii, válečnictví a umění lidských populací obývajících tyto oblasti. Fondy zahrnují keramiku, textil, předměty ze dřeva, rostlinných materiálů, kostí, kůží a kožešin a grafické listy.

Sbírka je zajímavá z hlediska odborného (etnografického, historického i uměnovědného), výstavního i vzdělávacího, a to jak pro domácí, tak zahraniční odborníky a muzejní instituce. Fondy jsou z velké části zpracovávány a využívány pro četné výstavy i publikace.

Základem sbírky mimoevropské etnografie byla sběratelská činnost cestovatelů, badatelů i misionářů (Emil Holub, Enrique Stanko Vráz, Milan Stuchlík a řada dalších) a zakladatele muzea Vojty Náprstka, kteří

zdokumentovali minulost populací mimoevropských oblastí. Sbírky i osobnosti, které s fondy souvisejí, jsou postupně odborně zpracovávány.

Sbírka je tvořena následujícími sbírkovými fondy:

Fond Amerika

spravuje, eviduje a odborně zkoumá archeologické a etnografické sbírkové fondy získané od původních obyvatel Severní, Střední a Jižní Ameriky.

Americké domorodé sbírky Náprstkova muzea představují mnohvrstevný soubor, který vznikl v souvislosti s našimi kulturními dějinami a naším zájmem o mimoevropské společnosti, a který však je zároveň schopen dokumentovat společensko-kulturní vývoj v různých domorodých kulturně-geografických regionech Ameriky. Sbírkové předměty poskytují možnosti ke studiu technologických postupů, estetických názorů, náboženských představ apod. různých amerických domorodých společností až po složité otázky spojené se specifickým fungováním těchto společností a s jejich přínosem ke světovému kulturnímu dědictví.

Severoamerická sbírka obsahuje archeologický materiál a kolekce etnické hmotné kultury shromážděné v rozpětí od konce 18. století až do 20. století. Středoamerická sbírka obsahuje soubory starověké Mezoameriky (Monte Albán, Teotihuacan, Veracruz, Aztékové, Mayové) a početnou sbírku keramiky kultury Čirikí z Panamy. Novověká kolekce zahrnuje etnografické soubory současných nativních národů Nahuů, Mayů, Mixtéků, Zapotéků, Huicholů ad. Jihoamerická sbírka zahrnuje kolekce archeologického i etnografického charakteru. Archeologické sbírky dokumentují starověký Ekvádor, Kolumbii, Venezuelu a Peru (kultura Manabí, Nazca, Močika, Čimú, tíwanacká a incká kultura). Významný celek představuje sbírka koloniálního umění.

Americké domorodé sbírky jsou z uvedených důvodů odborně využívány českými i zahraničními badateli (studenty i vědeckými experty) a díky stálé expozici a krátkodobým výstavám se těší zároveň i velikému zájmu široké veřejnosti. V souvislosti s těmito sbírkami jsou zároveň poskytovány i služby badatelům, poradenství a expertízy.

Fond Austrálie a Oceánie

Sbírka etnografických artefaktů z oblasti Austrálie a Oceánie dokumentuje materiální i duchovní kulturu původních obyvatel australského kontinentu a ostrovů v Tichomoří. Sbírka začala vznikat víceméně „živelně“, ještě za života zakladatele muzea Vojty Náprstka. Jednalo se většinou o dary českých vlastenců, kteří měli kontakty se soukmenovci pobývajícími v cizině, či předměty získané osobami působícími ve službách Rakousko-Uherska v cizině (viz V. Stejskal, c. k. námořní komisař na válečné lodi Aurora) nebo od krajanů, kteří se usadili v dalekých krajích (např. plzeňský rodák, malíř Bohumír Lindauer na Novém Zélandu). Přestože se nejednalo o příliš obsáhlé sbírky, tím, že předměty pocházely z různých koutů této rozlehle oblasti, vznikl základní celek mapující mizející původní kulturu Tichomoří. První cíleně sběratelskou expedici za účelem shromáždění etnografik pro muzeum podnikl E. St. Vráz na Novou Guineu roce 1898. Ve 20. století množství přírůstků z Oceánie začalo klesat, přesto se do sbírek dostalo několik souborů získaných od soukromých sběratelů, ať už z pozůstalosti, či dosud žijících. K rozšíření sbírkového fondu přispěly i akvizice z převodů cizokrajních sbírek z regionálních muzeí, mezi nimiž byla zastoupena i oblast Oceánie, a roku 1967 se uskutečnila česká vědecká výprava do Austrálie, jejímž výsledkem byl mimo jiné soubor nasbíraných etnografických předmětů, který též obohatil muzejní sbírky.

Fond Afrika

mapuje vývoj materiální kultury na území celého afrického kontinentu od konce 19. století až po současnost. Díky své rozmanitosti a šíři je unikátním souborem artefaktů, jenž pomáhá pochopit vývojové

tendence v tradičních afrických společnostech. Rovněž je nepostradatelným materiálem při studiu přeměny tradičních společností v moderní a rovněž umožňuje sledovat dopady globalizace na tradiční africké společnosti. Africká sbírka umožňuje multifokální pohled na přeměny tradičních hodnot afrických společností v jednotlivých vzájemně kulturně nepropojených regionech se zvláštním zřetelem na přítomnost nositelů evropské kultury v těchto regionech. Kromě místního vývoje je rovněž zcela neopomenutelným dokumentem při studiu vzájemné kulturní výměny.

Sbírka zahrnuje soubor etnického umění, jako jsou řezby národů Bété, Dan, Ngere, Fon, Joruba, Zande, Mangbetu, Kuba, Songe a Čokwe. Dále jsou zde zastoupeny soubory kulturního inventáře národů Fulbe a Mandingo, Berti, Núbijců, Jorubů a Pygmejů, národů Pare a Džaga, Čvana a Sotho. Z jednotlivých umělecko-řemeslných souborů je to kabylská keramika, ibské textilie a keramika, kožené předměty ze Sahary a severní Nigérie a skleněná bižuterie Zulů a Xosů.

8.6.3.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Sbírka je členěna územně, ale s využitím moderní počítačové databáze je možné sledovat nejen vývoj regionální, ale také odlišnosti ve způsobu zpracování materiálů či užití jednotlivých předmětů.

Sbírka je průběžně podrobována vědeckému zkoumání, a to i ve spolupráci se zahraničními odborníky, kteří jsou v souvislosti s vědeckým zhodnocením sbírky oslovovali.

V současné době neprobíhá terénní sběr, proto je současnost zkoumaných kultur dokumentována především prostřednictvím darů a nákupů. Bylo by vhodné se zaměřit na akcesi předmětů ze současnosti za účelem vytvoření srovnávací sbírky, která by dokumentovala aktuální stav vývoje duchovní i hmotné kultury v oblastech našeho zájmu.

V současné době probíhá stěhování depozitářů. V souvislosti se stěhováním a reorganizací depozitářů a probíhající kontrolou dojde ke zvýšení vypovídací hodnoty sbírky díky přehlednějšímu uspořádání sbírky, a zejména díky identifikaci předmětů bez inventárních čísel, jejich zařazení do patřičného fondu a případně upřesnění provenience. Sbírkové předměty jsou dále odborně zpracovávány za použití moderních metod ve spolupráci s oddělením správy, evidence a péče o sbírky, doplňuje se obrazová dokumentace a probíhá zadávání údajů do elektronické databáze. Vypovídací hodnota bude zhodnocena také prostřednictvím konzultací a navázáním spolupráce se zahraničními kurátory. Databáze sbírkových předmětů bude průběžně doplňována o nově získané informace na základě studia vědecké literatury a případného terénního výzkumu.

8.6.3.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Pro získávání nových přírůstků je nezbytné zaměřit se na terénní výzkum, přestože jsou možnosti dovozu z některých zemí silně limitovány vládními nařízeními. Z teritoriálního hlediska by se sbírkotvorná činnost měla zaměřit především na následující oblasti: Mexiko, Guatemala, Karibik; tropická Amazonie, vysokohorské Peru; arktická oblast Sibiře; Sahel, západní Afrika; Nová Guinea a Nový Zéland. Vzhledem k zákazu dovozu historických předmětů z některých zemí je nutná aktivní spolupráce s domácími i zahraničními sběrateli. Doplnit a rozšířit je vhodné zejména sbírku předmětů každodenní potřeby dokumentující současnost populací obývajících oblasti zájmu.

8.6.3.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Vzhledem k tomu, že vývoz historických a archeologických předmětů z některých států je omezen či přímo zakázán, je nutné úzce spolupracovat se sběrateli a aktivně sledovat nabídku aukčních síní. Předměty dokumentující současnost je pak možné získávat jak od soukromých sběratelů, tak prostřednictvím terénního sběru a nákupů přímo v oblastech zájmu i v České republice, potažmo Evropě. Důležitou část tvoří dary a výkupu pozůstalostí, které jsou však spíše náhodné a nejdou předem naplánovat.

8.6.4 Sbírka asijských kultur

8.6.4.1 Charakteristika a profil sbírky

Asijské sbírky Náprstkova muzea tvoří přibližně 50 000 předmětů a zahrnují rozsáhlou oblast od Předního východu přes Střední Asii, Zadní Indii, Malajsii, Indonésii, Indii, Čínu a Mongolsko až po Japonsko. První předměty z těchto oblastí se objevovaly již krátce po založení muzea, a to jako náhodné dary či nákupy. Později se do muzea dostaly již sbírkové celky nashromážděné cestovateli a sběrateli. Akvizice prostřednictvím darů a nákupů stále pokračují. Většina předmětů pochází z období 19. a 20. století, nalezneme však i předměty datované do starších období (například čínské bronzové nádoby z doby 1. tisíciletí př. n. l.). Pokud jde o materiálové rozdělení, nalezneme zde předměty z kovu (nádoby) z islámských zemí, Indie, Číny a Japonska, zbraně (především z islámských zemí a Japonska), keramiku a porcelán (Čína, Korea), malířství a grafiku (indické miniatury, čínské a japonské malířství a grafika, lamaistická náboženská malba, současná grafika Vietnam), textil (Indie, jihovýchodní Asie, Čína, Japonsko), nábytek, umělecké řemeslo a etnografický materiál z různých oblastí (zajímavý je etnografický materiál z Indonésie, Mongolska, lidové hračky z Indie, Číny a Japonska) a hudební nástroje. Mezi reprezentativní soubory patří buddhistická plastika (Indie, Čína, Japonsko), japonské dřevořezy, čínské malířství a etnografický materiál z indonéských ostrovů.

Předměty v asijské sbírce byly získávány v různých obdobích vývoje sbírky různými způsoby. Na konci 19. století to byli především cestovatelé, ale i nákupy na evropském trhu se starožitnostmi. Počátkem 20. století se objevily sbírky sběratelů z řad osobností uměleckého a vědeckého světa, po druhé světové válce konfiskáty především šlechtických sbírek, ve druhé polovině 20. století sběratelé, kteří asijské země navštívili. Touto historií je dán i charakter sbírek, který obsahuje etnografický materiál, užitkové předměty městské kultury 19. a počátku 20. století, i předměty, které na trhu se starožitnostmi získaly status „uměleckých artefaktů“. Z hlediska historie samotných předmětů lze většinu zahrnout do období 18. až 20. století, i když jsou zde i předměty starší.

Přestože sbírka vznikala nesystematicky, vytvořily se v ní postupem času ucelené soubory reprezentující významná období převážně islámské kultury. V roce 1994 byla muzejní sbírka rozšířena o rozsáhlou kolekci anatolských koberců a kilimů, dokumentující anatolskou kobercovou tvorbu od 18. až do počátku 20. století, kterou Národnímu muzeu daroval český rodák, starožitník, soukromý sběratel a publicista v oblasti užitého umění **Rainer Kreissl** (1924–2005).

Asijské sbírky jsou členěny teritoriálně Přední východ, Střední Asie a Kavkaz, indické sbírky, indonéské sbírky, japonské sbírky, korejské, vietnamské a čínské sbírky.

Fond Přední východ, Kavkaz a Střední Asie

Některé předměty z těchto oblastí se do muzea dostaly krátce po jeho založení. Přivezli je cestovatelé nebo přátelé zakladatele muzea Vojty Náprstka. Sbírka se rozšiřovala příležitostnými dary, nákupy od podniků a soukromých osob nebo převody z regionálních muzeí. Tento sbírkový fond zahrnuje velkou mnohdy etnicky, kulturně i nábožensky rozmanitou oblast, čemuž odpovídá i zastoupení typů předmětů z jednotlivých regionů.

Základem sbírky jsou předměty převážně z 19. století. Fond je dále členěn materiálově a předmětově na kovy, zbraně, keramiku, textil, šperk, knižní kulturu a hudební nástroje.

Fond Indie

Indická sbírka zahrnuje předměty z Indie, Pákistánu, Nepálu, Bhútánu a Šrí Lanky. První předměty této sbírky se do muzea dostaly zásluhou Otokara Feistmantela (1848-1891), který patřil k přátelům manželů

Náprstkových. Další rozsáhlejší soubor ji obohatil až v 50. letech 20. století, kdy muzeum obdrželo dar Celoidnického výboru uměleckých řemesel. Od 60. let do sbírky přispívali svými dary i indologové, kteří přiváželi z Indie etnografické a uměleckořemeslné předměty. Těžiště sbírky představují předměty z 19. a 20. století. Jedná se umělecká řemesla provedená v různých materiálech, jako je dřevo, slonovina nebo kámen. Povrch je zdoben technikou vykládání kovem, kostí, perletí a polodrahokamy, nebo emaily a laky. Keramika ukazuje práce z různých výrobních center v 2. polovině 19. století. Bohatě jsou zastoupeny ukázky kovolijectví a kovotepectví, reprezentované různými typy nádob, nástrojů, šperků, zbraní a plastik. Výtvarné umění reprezentuje menší soubor buddhistické plastiky v podobě reliéfů z oblasti Gandháry (dnešní Pákistán) a jednotlivosti z různých oblastí a období. Malířství je zastoupeno výběrově, nejvýznamnější jsou dva listy z tzv. Džahángírova alba. Ostatní ukázky se váží na lokální indické školy. Vedle oficiálních malířských dílen se vyvíjela volná tvorba lidového charakteru, zvláště poutní obrázky ztvárňující místní božstva a mytologické příběhy. Mezi tradiční řemesla patří tkaní a dekorování textilií barvením, potisky a především výšivkou. Všechny tyto techniky jsou ve sbírce zastoupeny. Součástí sbírky jsou také ukázky lidového umění a předměty etnografického charakteru z různých částí Indie.

Fond Zadní Indie a jihovýchodní Asie

Teritoriálně se jedná o oblast Barmy, Thajska, Laosu a Kambodži. Barmská sbírka zahrnuje plastiky provedené v kovu, mramoru i dřevě. Figurální dřevořezba je zastoupena soškami sedícího Buddha, božských *natů* i démonů, krytých zlatým lakem a zdobených zrcátky a barevnými sklíčky. Thajské sbírky obsahují figury Buddha z různých období thajských dějin, od drobných hlaviček po velké sochy sedícího a stojícího Buddha. Kambodžská a laoská sbírka, která patří k početně nejmenším, se představuje několika kovovými, hliněnými a dřevěnými skulpturami Buddha, boha Višnu a *apsaras* - nebeských tanečnic, dále obrazy nebeských bytostí malovaných kvašovými barvami na bavlněné tkanině, dechovými varhánky *khen* a předměty etnografického charakteru.

Fond Indonésie

Indonéská sbírka patří k nejstarším muzejním sbírkám. Byly to sbírky Pavla Durdíka z Niasu a Františka Czurdy ze Sulawesi, které se do muzea dostaly již za dob Vojty Náprstka. Kmenové umění z jednotlivých ostrovů představuje předměty pro denní užití, které jsou ukázkou uměleckých řemesel daných oblastí. Umění a řemesla z Jávy a Bali, ovlivněné hinduismem a buddhismem, jsou zastoupeny tradiční i moderní dřevořezbou, stínovým divadlem, loutkami, textilem, hudebními nástroji a zbraněmi. Jedná se o reprezentativní sbírku, která postihuje nejrůznější aspekty umění a řemesel jednotlivých indonéských ostrovů.

Fond Japonsko

Sbírka japonského umění, uměleckého řemesla a etnografického materiálu je nejpočetnější sbírkou asijské sbírky. Sbírka zahrnuje grafiky, fotografie, knoflíky *necuke*, mečové zástity, keramiku, dřevořezy. Kolekce japonské grafiky čítá 7.000 sbírkových předmětů. Je zde několik vynikajících tisků raného japonského dřevořezu pocházejících od mistrů školy Torii. Nejčetnější jsou tisky mistrů 19. století, Kunisady, Kunijošiho, Hokusai a Hirošigeho. Dále k významným souborům náleží sbírka tzv. ósackých dřevořezů. V japonské sbírce je zastoupena rovněž malba, jako např. šestidílný paraván z počátku 17. století nebo stejně velká zástěna od anonymního autora z počátku 19. století. Ukázky zenistické malby na tzv. paravánku ve stylu harimaze pocházejí z dílen několika japonských autorů. Patrně k nejstarším ukázkám malby patří stojící postava Buddha Amidy ze 14. století. Dalším uceleným souborem je kolekce japonské keramiky a porcelánu. Kromě starého aritského porcelánu nalezneme ve sbírce též ukázky mladší porcelánové aritské produkce, práce firem Kóranša a Fukagawa aj. Jiným výborně zastoupeným odvětvím japonského uměleckého řemesla je mečířství a mečové ozdoby, zvláště sbírka mečových ozdob, mečových zástit *cuba*. V neposlední řadě je nutné k japonské kolekci přiřadit rovněž menší sbírku starších tradičních

dřevěných hraček, více než 700 kusů japonského textilu a ucelenou sbírku typů japonských látek a asi 850 barvířských šablon *katagam*, dále tradiční hračky, zejména loutky používané jako dekorace pro svátek děvčátek.

Fond Korea

Korejská sbírka představuje soubor asi 550 předmětů, zejména repliky tradičních oděvů a keramiky. Ve sbírce se také nacházejí masky, lakové předměty a v malém počtu grafika. I když chybějí umělecké artefakty nejstarších období korejských dějin, ve sbírce se nacházejí např. masky pocházející z KLTR, dnes už ceněné jako velmi výjimečné a málokde dochované.

Korejské umění i korejské řemeslo je zastoupeno velmi nerovnoměrně. Jednotlivými nákupy byl získán malý soubor seladonové vypichované keramiky z dynastie Korjo z 10.–14. století a keramiky z 15.–16. století. Sbírkou obsahuje i ukázky dalších uměleckých řemesel, a to práce v laku a vkládání perletí z konce 19. a začátku 20. století. Z korejského sochařství stojí za zmínku plastika bódhisattvy Kwan-se-um ze zlaceného bronzu ze 16.–17. století. Tušové malířství je reprezentováno několika ukázkami tvorby 20. století.

Fond Čína

Čínská sbírka se dělí do několika souborů. Je zde sbírka obrazů na hedvábí či papíru ve formě vertikálních či horizontálních svitků, listů z alba nebo malby na vějířích. Podle tradice se dělí na figuralistiku, krajinářství, malbu květin a ptáků a náboženskou tematiku, přiřazovanou povětšinou k lidovému umění proslulých malířů. Významná je sbírka portrétů zesnulých předků z konce dynastie Čching. Několik set kusů čítá sbírka suvenýrových maleb z konce 19. století, které dnes patří k hojně studovanému tématu, a stejně četná je sbírka lidových tisků.

Sochařská sbírka je tvořena souborem figurální hrobové keramiky, které lze datovat do doby dynastií Chan (206 př. n. l.–220 n. l.) a Tchang (618–907). Poměrně rozsáhlá je sbírka buddhistického sochařství.

Ukázky uměleckého řemesla představují největší část sbírky. Významná je sbírka keramiky zahrnující ukázky jednobarevných polí na kamenině a dále malovaného porcelánu. Sbírkou bronzových předmětů je poměrně malá, významnou část tvoří *cloisonné* a *champlevé*. Textilní sbírka zahrnuje tradiční oděvy – především z druhé poloviny 19. století a z prvních dvou desetiletí 20. století. Nalezneme zde zejména výšivkou zdobené dámské kabátky a sukně a mužské polooficiální oděvy.

Fond Vietnam

Vietnamská sbírka obsahuje předměty z geograficky jednotného území dnešního Vietnamu s přesahem do kulturně a historicky spřízněné oblasti jižní Číny. Fond je v porovnání s čínským či lamaistickým fondem poměrně malý (čítá cca 1000 předmětů). Jedná se zejména o grafiku a porcelán/keramiku, v menší míře o předměty z lakovaného dřeva a oděv. Předměty pocházejí z jasně definovaných zdrojů, jimiž jsou sbírky sběratelů, obvykle odborníků působících v této oblasti zejména v druhé polovině 20. století. Předměty lze datovat do toho období, keramiku/porcelán a lakované předměty do první poloviny 20. století a do 19. století. Jde většinou o esteticky působivé předměty kvalitního původu.

Hlavním sbírkovým souborem jsou lidové barevné či černobílé dřevořezy. Unikátní je sbírka současných otisků dekorů tzv. dongsongských bronzových bubnů, kulturních předmětů a hudebních nástrojů z období kolem přelomu našeho letopočtu. Textilní sbírka zachycuje oděvy a výšivky především z první poloviny 20. století. Sochařství je zastoupeno několika velmi kvalitními ukázkami vietnamského buddhistického sochařství, především se jedná o polychromovanou řezbu ve dřevě.

Fond Lamaismus

Fond tzv. lamaismu shrnuje geograficky a do jisté míry i kulturně odlišné oblasti, které však spojuje severní buddhismus, tzv. lamaismus. Jde o oblasti dnešního Mongolska, severovýchodní, západní a jihozápadní Číny a širšího tzv. kulturního Tibetu. Charakter sbírky je dán rozdíly v těchto oblastech.

Část mongolská obsahuje etnografický materiál a oděvy, původně dar vlády MLR z 80. let 20. století. Dále je zde několik souborů – darů a nákupů od československých občanů pracujících v MLR od 60. do 90. let 20. století. Tyto soubory čítají etnografický materiál, průvodní dokumentaci (fotografie, mapy), předměty náboženského kultu lamaismu.

Část pocházející z oblastí Číny a tzv. kulturního Tibetu představuje zejména předměty náboženského kultu a dále velký soubor náboženského malířství. Až na výjimky však nelze zpětně určit konkrétní místo původu ani původce sbírek. Ve velké většině jde o předměty, které byly získány před 2. sv. válkou a krátce po ní.

Z hlediska sbírkového materiálu se sbírka skládá ze tří částí. Jednak zde najdeme náboženskou plastiku v kovu, která představuje zobrazení různých božstev. Výrazným souborem jsou obrazy malované na šepsovaném plátně určené do chrámových prostorů, tzv. thanks, a stejnou technikou zhotovené drobné rituální obrázky. Tyto dvě části sbírky jsou doplněny velkým souborem obřadních předmětů a při kultu užívaných hudebních nástrojů. Menší je soubor oděvů a šperků. Dar mongolské vlády čítá v současnosti zhotovené tradiční oděvy a různé etnografické předměty včetně vybavení jurty.

8.6.4.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Historický fond: Asijská sbírka dokumentuje dobové sbírky cestovatelů, sběratelů, šlechtických rodů apod., hlavně z období konce 19. a počátku 20. století. Tyto sbírky a jednotlivé osobnosti byly ve své většině již odborně zpracovány v rámci vědeckých úkolů NpM. Je možné dále pokračovat v odborném zhodnocení tohoto historického fondu. Zvýšení vypovídací hodnoty sbírky je nutné provést detailním odborným studiem fondu, jehož předpokladem je digitalizace předmětů, revize starších popisů podle nových poznatků oboru a následná oprava chybných určení (datace, provenience) a s tím související určení autenticity předmětů. Výsledky odborného zhodnocení lze prezentovat ve formě monografií pro odbornou a výstav pro širší veřejnost.

Dokumentace současnosti: Vzhledem k tomu, že chybí doplňování fondu o terénní sběr, není možné zpracovávat odborná témata spojená s dokumentací současnosti (ojedinělé aktivity kurátorů a sběratelů z druhé poloviny 20. století v tomto směru lze již nyní považovat spíše za historický fond než za dokumentaci současnosti). Bylo by vhodné obrátit se tímto směrem a zaměřit se na terénní výzkum a terénní sběr v původních lokalitách a v přesídlených lokalitách v rámci Evropy a České republiky.

8.6.4.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Aktivita kurátorů a badatelů: Sbírkotvorná aktivita byla v minulosti kladně ovlivňována zájmem kurátorů nebo badatelů o předměty určitého typu, provenience či období, a to prostřednictvím nákupů na trhu se starožitnostmi nebo terénním výzkumem. Takto se rozrůstaly sbírky japonských dřevořezů, indického lidového řemesla nebo lidových hraček z Číny. Tyto aktivity byly svázány s konkrétními osobami a po ukončení jejich aktivit již dále nepokračovaly a jimi získané předměty nebyly dále odborně zhodnoceny. Tyto aktivity nebyly koordinovány a zůstávaly v rovině osobního zájmu konkrétní osoby. Zajisté by bylo vhodné tyto aktivity opět obnovit a podporovat, avšak s ohledem na celkový plán sbírkotvorných aktivit.

K dokumentaci současnosti, pokud jde o asijskou sbírku, tato v NpM neprobíhá. Sbíрка ve své většině konzervuje stav konce 19. a počátku 20. století. S výjimkou občasných nákupů/darů předmětů z 2. poloviny 20. století nebo dočasných aktivit kurátorů neobsahuje současné předměty. Aby sbírka

skutečně historicky dokumentovala mimoevropské kultury, je třeba doplňovat je o současné předměty z asijských kultur.

8.6.4.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Drobné dary muzeu a výkupy jsou stálým a tradičním zdrojem akvizic. U drobných darů jde většinou o rodinná dědictví, tedy o předměty pocházející z konce 19. a první poloviny 20. století. Většina nemá historickou ani uměleckou kvalitu, lze však mezi nimi nalézt předměty zajímavé z hlediska budování sbírky (doplnění stávajících souborů). V případě těchto darů nelze provést detailnější plánování. Výkupy představují i rozsáhlejší celky, často velmi cenné, které vznikaly mnohaletou sběratelskou aktivitou prodávajícího. Též je však nelze detailně plánovat.

Na trhu se starožitnostmi (aukční domy) se v současnosti objevuje řada zajímavých položek (malby, grafiky, plastiky, porcelán aj.). Ceny jsou momentálně poměrně vysoké a často výrazně přesahují historickou a materiálovou hodnotu předmětů. Např. u předmětů čínské provenience je to dáno zájmem sběratelů z ČLR skupovat téměř vše, co je na trhu k dispozici.

Mnohé drobnější, avšak zajímavé předměty se dostávají do sítě obchodů se starožitnostmi. Jde obvykle též o předměty z konce 19. a 20. století.

V současnosti kurátoři asijské sbírky neprovádějí terénní výzkum. Sbírkou NpM tedy zůstávají konzervované ve svých historických limitech s důrazem na konec 19. a začátek 20. století a nerozšiřují se o současný materiál. Terénní výzkum by bylo možné provádět jak v původních zemích, tak v Evropě a přímo v ČR (místní komunity, obchody, apod.)

8.6.5 Náprstkův inventář

8.6.5.1 Charakteristika a profil sbírky

Sbírka zahrnuje předměty, které dokumentují především život a činnost rodiny zakladatele muzea, jeho příbuzných a přátel. Zachovává tak svědectví o minulosti lidí spojených svým životem nebo prací s domem U Halánků na Starém Městě pražském a s Náprstkovým muzeem.

Sbírka obsahuje předměty osobní, profesní, mobiliář a památky z rodiny Anny Novákové-Fingerhutové a jejích dětí, především Vojty Náprstka. Vedle nábytku, oblečení a oděvních doplňků jsou zde šperky, nádobí, drobnosti z domácnosti, suvenýry a dárky od přátel, vybavení z pivovarské a vinopalnické živnosti U Halánků i krupašského krámu U Černého orla sestry paní Anny, Barbory Serafínové, a vybavení měšťanské domácnosti (nádobí černé i bílé, příbory, vázy, obrazy, nábytek apod.). Sbírka obsahuje také plastiky, obrazy, diplomy a veřejná ocenění paní Anny Fingerhutové a Josefy a Vojty Náprstkových.

Převážná většina předmětů pochází z 19. století, s jednotlivostmi ze století 18. a 20. Vzhledem k zakladateli muzea je sbírka neocenitelným pramenem poznání dobového vkusu i měšťanského vybavení domácnosti 19. století.

8.6.5.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Sbírkové oddělení spravuje a vědecky zkoumá sbírkový fond nazvaný Náprstkův inventář (celkem 2481 jedn.). Předměty byly shromážděny na počátku 20. století jako osobní památky na zakladatele muzea. Ve čtyřicátých letech 20. století byla sbírka sepsána a evidována v 2. stupni. V následujících letech byly do ní zapisovány nově nalezené předměty vztahující se jak k osobnosti zakladatele, tak i původnímu zaměření muzea. Sbírka je uložena zatím nevhodně v několika objektech, ale z důvodů prostorových není jiná možnost. Systematicky jsou prováděny plánované inventarizace fondu.

Sbírka neslouží jen Náprstkovu muzeu, ale je využívána i dalšími institucemi k zápůjčkám a prezentacím.

Sbírka nebyla dosud ve větší medializována a odborné veřejnosti není příliš známa. Navíc její zpracování probíhalo nedlouho po druhé světové válce často neodborně a liknavě. Sbírka byla proto rekatalogizována a přepsána do databáze. Prioritní je nyní její digitalizace, která spolu s restaurováním probíhá již několik let), která by po zveřejnění upozornila na některé unikátní exponáty. S ohledem na úzkou specializaci sbírky je důležitá její prezentace veřejnosti, ať již formou publikování v odborném i populárně-naučném tisku nebo vystavováním na výstavách. Vzhledem k charakteru exponátů jsou zápůjčky na výstavy jednou z nejčastějších prezentací této sbírky.

8.6.5.3 Vnitřní a vnější priority při získávání nových přírůstků

Vzhledem k charakteru sbírky jsou zdroje značně omezené. Sbírka je uzavřenou kolekcí, úzce profilovanou na rodinu a přátele zakladatele muzea. Vzhledem k tomu nepředpokládáme její doplňování formou nákupů, výjimečně se mohou objevit dary nebo převody z jiných oddělení.

8.6.6 Fotografická sbírka NpM I. a II.

8.6.6.1 Charakteristika a profil sbírky

Obě sbírky zahrnují různé typy fotomateriálu: negativy, diapozitivy (skleněné a celuloidové) a pozitivy. Tematicky jsou velmi rozmanité – zachycují architekturu, krajiny, lidské typy i lidské činnosti v mimoevropských oblastech. K nejvýznamnějším fondům patří skleněné negativy E. S. Vráze, z nichž nejstarší pocházejí z roku 1885 ze západoafrického pobřeží. Jiné unikátní snímky jsou z Nové Guineje, z Jižní Ameriky, Číny a Sibiře. Vzácný je fond A. V. Friče, obsahující snímky z oblastí řek Orinoko a Amazonka. Velmi rozsáhlý je fond negativů a diapozitivů B. Machulky a Richarda Štorcha z Afriky (1898–1935 – Libye, Súdán, Keňa, Kongo). Zajímavým etnografickým a historicko-uměleckým dokumentem jsou i fotografie, které ze svých cest přivezli J. Kořenský a K. Řezníček. Nezanedbatelnou část fotosbírky tvoří výsledky badatelské práce etnografů, pracovníků a spolupracovníků Náprstkova muzea (fotografie z výzkumů z Jižní Ameriky a Číny V. Šolce, Jižní Ameriky a Afriky M. Stuchlíka, z Afriky A. Holé a Afriky, Předního východu a Kuby V. Šťovíčkové).

8.6.6.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Fotografická sbírka spravuje a vědecky zkoumá fotomateriály s tematikou mimoevropských kultur, které zachycují projevy lidové kultury, architekturu, společnost. Děje zachycené na fotografiích jsou svědectvím o historicko-ekonomickém, kulturním a politickém vývoji mimoevropských civilizací. Z těchto důvodů je fotografická sbírka Náprstkova muzea intenzivně vědecky a badatelsky využívána a byla v minulosti i v současnosti často veřejně prezentována. I když geneze sbírky není dlouhá (základ fotografické sbírky vznikl v 60. letech 20. století, jako samostatné podsbírkby byly ustanoveny po vzniku CES v roce 2000), sbírka si již získala značný a často využívaný vědecký, pedagogický, výstavní a popularizační potenciál. Možnost využití fotografické sbírky je velmi široká. Pomineme-li samostatné fotografické výstavy, fotografie doplňují jako ilustrační materiál i ostatní různě tematicky zaměřené výstavy.

8.6.6.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Shromažďujeme fotografie z mimoevropských oblastí, které zachycují projevy lidové kultury, architekturu, společnost. Přírodní a turistické snímky nezařazujeme. Jelikož téma mimoevropské fotografie je velmi široké, při akcesích se zaměřujeme především na doplňování již stávajících fondů.

8.6.6.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Akvizice spočívají převážně v darech. Přijímáme fotografie, diapozitivy a negativy podle obsahu. Nákupy jsou spíše vzácné.

9 České muzeum hudby

9.1 Charakteristika a profil sbírek

Sbírký pro tento tematický okruh Národní muzeum získávalo cíleně v průběhu celé historie instituce. V roce 1946 vzniklo samostatné hudební oddělení při Historickém muzeu, které soustředilo většinu hudebních památek z původního oddělení historické archeologie a z rozsáhlého fondu hudebnin z Knihovny Národního muzea. Rozšiřoval se postupně nejen počet sbírkových předmětů, ale také komplexní odborné zaměření hudebních sbírek se specializací nejen na hudebniny a hudební nástroje, ale také na zvukové dokumenty, tiskovou a písemnou dokumentaci hudební kultury, obrazové prameny k hudbě i osobní fondy hudebníků. V roce 1976 vzniklo připojením monografických muzeí Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka Muzeum české hudby, od roku 2001 pod výstižnějším názvem České muzeum hudby, jako samostatný odbor Národního muzea.

Dnes uchovává přes 260 000 sbírkových jednotek, přičemž nejrozsáhlejší a nejvýznamnější je fond hudebnin (více než 200 000 sbírkových předmětů) spolu s fondy obou světově proslulých zakladatelů české národní hudby. Sbíрка hudebních nástrojů patří mezi významné evropské sbírký. Ve sbírce převažují předměty z 18. až 20. století. V tvorbě sbírky muzeum rozšiřuje původní převažující zaměření na tzv. klasickou hudbu směrem k dokumentaci hudební kultury jako celku (s výjimkou čistě etnografických jevů) a posiluje dokumentaci současného kulturního života ve všech žánrech. Výsledkem těchto snah je v roce 2007 ustavené Centrum pro dokumentaci populární hudby a nových médií.

9.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

České muzeum hudby (ČMH) je zaměřeno na soustavné shromažďování, uchovávání a zpřístupňování pramenů hudebního života od středověku do současnosti na území státu s důrazem na Čechy i v širším evropském a světovém kontextu s cílem uchovat tyto předměty a zároveň rozvíjet postavení muzea jako největšího a nejvýznamnějšího sbírkového hudebněhistorického pracoviště tohoto typu v České republice, těšícího se vysokému respektu také v zahraničí. Sbírký pro tento tematický okruh byly v Národním muzeu soustředovány v průběhu celé historie instituce, takže významné prameny vypovídající také o hudební historii zahrnují i další sbírký, především Historického muzea a Knihovny Národního muzea.

Sbírkotvorná koncepce ČMH se v obecné rovině převážně shoduje s charakteristikou široce zaměřeného sběrného programu hudebněhistorického oddělení, s ohledem na specifika dalších oddělení. Důraz je kladen na spolupráci a koordinaci sbírkotvorného procesu všech sbírek. Výsledkem je uchování a zprostředkování historické a kulturní výpovědi sbírkových předmětů systematickým uchováváním informací provenienčního charakteru i u předmětů, které jsou z důvodu péče o sbírku ukládány na pertinenčním principu (hudební nástroje, zvukové dokumenty). Ke zhodnocení výpovědní hodnoty sbírky významně přispívá zpracování záznamů systematické evidence v systému, který důsledně uplatňuje mezinárodní standardy popisu a pracuje se standardizovanými autoritami. Takto jsou objasňovány významné vztahy nejen mezi jednotlivými sbírkami Českého muzea hudby, ale i s dalšími sbírkovými fondy Národního muzea i jiných institucí (např. fondy Literárního archivu NM delimitované do Literárního archivu Památníku národního písemnictví). Cílem je posílení znalostí o české hudbě i o jejích kulturních vztazích v širších světových souvislostech, aby sbírka jako celek byla nástrojem hlubšího vědeckého poznání kulturní minulosti i dokumentací významných jevů současné kultury pro příští generace v tradičních i moderních formách prezentace a dokumentace sbírek.

9.3 Vnitřní priority při získávání přírůstků a zhodnocení sbírky

Vnitřní prioritou je nejen doplňování významných stávajících celků (především fondů světově významných hudebních osobností českého původu), ale i získávání širšího rozsahu dokladů k hudebnímu životu na našem území jak v úzké oblasti tzv. klasické hudby, tak zachycením významných jevů hudebního života celého spektra společnosti v minulosti i současnosti. Získávání sbírkových předmětů je pak posuzováno ve vztahu ke stávajícím sbírkám i dosud zčásti ve sbírce chybějícím hudebním fenoménům, např. v oblasti populární hudby a nových technologických směrů v tvorbě, reprodukci a šíření hudby.

9.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Vnějšími prioritami jsou vedle stále velmi významného vlastního sběru i nákupy a dary od soukromníků, se kterými pracovníci muzea navazují a udržují vztahy spolupráce a důvěry, které tuto formu získávání sbírek podporují. Náročnější je práce s trhem (domácím i zahraničním), kde je výrazný posun posledních let k aukcím a především prudce se rozmáhajícím internetovým aukcím a prodejům v České republice a zahraničí. Tento postupně převažující typ obchodu s kulturními statky probíhá rychle a celosvětově a administrativní procedury fungování příspěvkové organizace se mu těžko přizpůsobují. Přes mnohé úspěchy v této oblasti (především díky programu ISO) se daří získat jen některé velmi významné předměty, které mohou zvýšit kvalitu současné sbírky. Limitem je samozřejmě také objem finančních prostředků pro akviziční činnost. Zcela specifickým vývojem, se kterým se musí sbírková činnost vyrovnat nejen v hudební oblasti, ale i v rámci dokumentace dalších společenských jevů, je příklon k audiovizuálním dokumentům a rozmach výlučně digitální existence některých významných hudebních jevů, ke kterým často nejsou dostupné žádné hmotné doklady.

9.5 Kritéria pro vyřazování předmětů ze sbírek

České muzeum hudby provádí také soustavnou deakcesi sbírek, především ve sbírkách, které prošly nebo procházejí celkovou revizí fondů a upřesněním sbírkotvorného programu. Tato činnost je mimořádně významná a odpovědná, neboť překotné akce v minulosti lze zpětně hodnotit jako mnohdy sporné a poškozující sbírku. Důraz je kladen především na eliminaci kopií, mnohočetných multiplikátů, bezvýznamných fragmentů a podobných předmětů, které neobohacují výpovědní hodnotu sbírky. K jejich určení a zhodnocení přispívá i výše uvedené systematické zpracování či retrokonverze evidenčních záznamů (prováděná důsledně s předmětem v ruce) a jejich zpřístupnění v on-line databázích. Práci se sbírkou zlepšuje podstatně obrazová a zvuková digitální dokumentace sbírkových předmětů z vlastních sbírek i možnost srovnání s podobnými on-line přístupnými sbírkovými celky ve světě.

9.6 Přehled sbírek Českého muzea hudby

9.6.1 Hudebněhistorická sbírka

9.6.1.1 Charakteristika a profil sbírky

Hudebněhistorická sbírka Českého muzea hudby obsahuje významné notové i nenotové prameny k dějinám a současnosti hudební kultury na našem území, které svým významem často zasahují do celoevropského kontextu. Vzhledem k tomu, že je to nejrozsáhlejší sbírka na území ČR, která pokrývá vývoj hudby od středověku do současnosti, představuje velmi významný potenciál.

Sbírka, která obsahuje mnoho unikátů, je bohatě využívána českými i zahraničními badateli a interprety. Je také podkladem k vydávání hudebních děl a její předměty jsou využívány ve výstavní činnosti.

Fond hudebnin

Svým rozsahem a významem patří mezi nejrozsáhlejší a nejcennější sbírky v ČR a je srovnatelný s předními evropskými sbírkami. Obsahuje notové rukopisy a tisky od začátku 15. století do současnosti. Největším počtem předmětů je zastoupeno 18. a 19. století. Kromě jednotlivin jsou ve fondu uloženy také rozsáhlejší celky, např. klášterní nebo zámecké sbírky.

Časové zařazení: od konce 17. století do současnosti

Charakteristika: rukopisy a tisky

- zastoupení autoři – zejména střeoevropský okruh – např.:
- čeští skladatelé 18. a 19. století – členové rodin Bendů, Brixů, Stamiců, Rejchů; J. Mysliveček, J. J. Ryba, F. Škroup, J. N. Škroup, V. J. Tomášek atd.
- čeští skladatelé 20. století – J. B. Foerster, J. Fučík, A. Hába, J. Ježek, M. Kabeláč, R. Karel, J. Křička, V. Novák, O. Ostrčil, J. Suk, L. Vycpálek atd.
- světoví skladatelé 18.–20. století – L. van Beethoven, J. Haydn, F. Liszt, W. A. Mozart, F. Schubert, R. Wagner atd.

Nejvýznamnější předměty: autografy F. Škroupa (Kde domov můj), L. van Beethovena, rukopisy J. Haydna

Fond pozůstalostí

Fond je tvořen pozůstalostními celky předních osobností české hudební kultury. Kromě Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka, kterým se věnují monografická muzea, jsou zde zastoupeni např. Josef Suk, Vítězslav Novák, Zdeněk Fibich, Pavel Bořkovec, Alois Hába, Karel Boleslav Jirák, Jaroslav Ježek aj.

Časové zařazení: konec 19. století – 20. století

Charakteristika: pozůstalosti obsahují například osobní doklady, smlouvy, korespondenci, ikonografický materiál, vlastní skladby, skladby cizích autorů, osobní předměty, zvukové nahrávky; od 70. let 20. století jsou fondy pozůstalostí zpracovávány jako celky (do této doby byly materiály z pozůstalostí ukládány v jednotlivých sbírkových úsecích)

Zpracované fondy: Z. Fibich, J. Ježek, K. B. Jirák, K. Kovařovic, J. Křička, O. Nedbal, V. Novák, M. Očádlík, E. Schulhoff, J. Suk, H. Wihan, Památník J. Suka v Křečovicích

Nejvýznamnější fondy: J. Suk, V. Novák, Z. Fibich, z nezpracovaných fondů: J. B. Foerster, J. Hanuš

Fond ikonografie

Fond spravuje největší ikonografickou sbírku svého druhu v ČR co do objemu, zaměření i časového rozsahu. Má tři části: kolekci ikonografie v užším smyslu, soubor negativů a soubor osobních památek.

Časové zařazení: podle povahy materiálu od 17. století do současnosti

Charakteristika: obrazy, plastiky, grafika, fotografie a negativy

Nejvýznamnější předměty: díla těchto malířů a grafiků: L. van Leyden, J. Sadeler, J. Berka, J. Kriehuber, F. Ženíšek; fotografie z ateliérů J. Mulač, J. Eckert, F. Drtikol, J. Langhans

Fond notových písemností

Obsahuje především korespondenci skladatelů, ale i osobní doklady, nakladatelské smlouvy, diplomy, pamětní zápisy, památníky, muzikologické a publicistické práce. Také největší fond svého druhu v ČR.

Časové zařazení: od konce 18. století do současnosti

Charakteristika: archiválie nenotové povahy s hudebním obsahem – především korespondence

Nejvýznamnější předměty: korespondence těchto osobností – L. Janáček, B. Martinů, J. B. Foerster, E. Destinnová, H. Berlioz, P. I. Čajkovský, F. Liszt, G. Mahler, R. Schumann, R. Wagner, P. Hindemith, B. Bartók, A. Schönberg, R. Strauss aj.

Fond tiskové dokumentace

Fond obsahuje divadelní a hudební cedule, divadelní a hudební programy, koncertní programy a brožury, pozvánky, letáky a letáčky k hudebním akcím nejrůznějšího druhu, plakáty a novinové výstřižky.

Časové zařazení: od poslední čtvrtiny 18. století do současnosti

Charakteristika: koncertní a divadelní programy a plakáty, novinové výstřižky, drobné tisky

Nejvýznamnější předměty: unikátní divadelní cedule a hudební plakáty z konce 18. století, které dokládají provedení Mozartových oper (např. nejstarší dochovaná cedule k provedení Dona Giovanniho v Praze v roce 1788); dokumentace aktivit interpretů českého původu a provádění skladeb autorů českého původu

Fond sbírkových knihoven

Vedle odborné příruční knihovny má ČMH specializovanou knihovnu sbírkotvorného rázu, kterou tvoří staré tisky, hudební periodika a sbírka libret a celé knihovny z pozůstalostí.

Časové zařazení: od 16. století do současnosti

Charakteristika:

1. staré tisky (značka D) vydané v letech 1500–1800 – 99 jednotek
2. Soubor hudebních libret (značka B) z konce 17.–20. století – cca 3500 jednotek
3. Osobní knihovny: R. Veselý, E. Trola, O. Horník, J. Bartoš, L. Ballo, Patočka

Nejvýznamnější předměty: J. Cochlaeus: Tetrachordum Musices (Norimberk 1520), S. Heyden: De arte canendi (Norimberk 1540), T. B. Janovka: Clavis ad thesaurum magna (Praha 1701)

Fond specifických hudebnin AZ

Časové zařazení: od 14. do počátku 18. století

Charakteristika: notové rukopisy a tisky

Nejvýznamnější předměty: Kutnohorský sborník, opisy a tisky renesančních autorů, opisy skladeb K. Haranta z Polžic a Bezdržic, tisk olomouckého misálu z konce 15. století.

Fonotéka

Fond archivuje zvukové snímky na původních zvukových nosičích z celé dosavadní historie zvukového záznamu. Archivní jednotkou je zvukový nosič s nahrávkou. Předmětem archivace jsou i audiovizuální záznamy na nosičích technologicky obdobných nosičům zvukovým. Zaměřuje se tedy zejména na fonoválčky, standardní gramofonové desky, dlouhohrající gramofonové desky, magnetofonové pásky.

Časové zařazení: od počátku 20. století do současnosti

Charakteristika: zvukové válčky, standardní a dlouhohrající gramofonové desky, magnetofonové pásky a kazety, CD, videokazety, DVD; zachycena zejména produkce českých firem.

Nejvýznamnější předměty: unikátní zvukové dokumenty nekomerčního charakteru, zachycené na rozmanitých amatérských i profesionálních formátech, studiové gramofonové snímky z archivu rozhlasové stanice Hlas Ameriky – unikátní válečné a poválečné rozhlasové pořady Voskovce a Wericha.

9.6.1.2 Očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Cílem sbírkotvorné činnosti je dokumentace hudební kultury v širokých souvislostech od období středověku do současnosti na území Čech a také dokládání hudebních aktivit osob či institucí pocházejících z Čech mimo území Čech a recepce jejich tvorby nebo činnosti. Jedná se např. o dokumentaci aktivit skladatelů, interpretů, hudebních těles, pedagogů, historiků, muzikologů, výrobců hudebních nástrojů, hudebních vydavatelů, vzdělávacích institucí, koncertních agentur atd.

9.6.1.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Aby mohla být naplněna sbírkotvorná koncepce – tj. dokumentace hudební kultury, jsou sbírány tyto typy sbírkových předmětů:

- notové rukopisy a tisky
- nenotové archiválie (archiválie neobsahující notový zápis, ale pojednávající o hudbě – např. korespondence, osobní doklady, smlouvy, teoretické spisy, diplomy apod.)
- hudebně ikonografický materiál – veškeré obrazové doklady k životu a dílu hudebníků a hudebních institucí; forma: fotografie, negativ, film, grafika, malba, sochařská díla, osobní památky (třírozměrné předměty)
- tisková dokumentace: koncertní a divadelní programy a plakáty, drobné propagační tisky
- libreta, sbírkové knihovní celky
- zvukové nosiče – všechny typy zvukových záznamů (fonoválčky, standardní gramofonové desky, dlouhohrající gramofonové desky, magnetofonové pásky, SD) a další nová média (video, DVD)

Prioritou je sběr materiálu k nejvýznamnějším osobnostem české hudební kultury, v žádném případě ale nelze podceňovat získávání předmětů, které dokumentují běžný hudební život. Pouze toto široké spektrum sběru má zásadní význam pro vytvoření věrohodného obrazu hudební kultury.

9.6.1.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Sbírkové předměty jsou získávány vlastním sběrem nebo formou daru, jako nákup nebo převod. Při nákupech předmětů mimořádné hodnoty ČMH spoléhá na podporu v rámci projektu ISO C. Bylo by rozhodně potřeba najít možnost pružného nákupu přes internetové aukce, takto uniká poměrně velké množství zajímavých, důležitých a cenově dostupných předmětů.

U části akvizic je muzeum osloveno nabízejícími, část je získávána aktivním oslovováním potenciálních dárců nebo vyhledáváním v antikvariátech.

9.6.2 Sběrka hudebních nástrojů

9.6.2.1 Charakteristika a profil sbírky

Od založení NM až do roku 1946 byly hudební nástroje shromažďovány v oddělení historické archeologie NM. Po vzniku samostatného hudebního oddělení sem byly hudební nástroje postupně převedeny. Sběrku pak budoval v letech 1948–1962 Alexander Buchner. V roce 1954 byla otevřena první stálá expozice hudebních nástrojů ve Velkopřevorském paláci. Nová expozice ČLOVĚK – NÁSTROJ – HUDBA byla zpřístupněna veřejnosti v rekonstruované budově v Karmelitské ulici v r. 2004.

K unikátům sbírky, které ji činí jedinečnou v Evropě, se bezesporu řadí např. zakřivený velkobasový roh a další nástroje tzv. rožmberské kapely ze 16. století, housle N. Amatiho, italský virginal, viola (A. & H. Amati, Cremona 1592), viola d'amour J. O. Eberleho, viola da gamba J. P. Christy, nástroje T. O. Hulínského, loutna M. Brunera, harfy, dulcian, sbírka dud, basetových rohů, nástroje J. Šedivy a V. F. Červeného, z novějších nástrojů čtvrttónový klavír zhotovený z podnětu A. Háby firmou A. Förster. Ve sbírce ČMH se setkáme také s několika kuriozitami (baryton, arpeggione, šedifony, serpent, chromatická harfa, skleněná harmonika).

Historická sbírka obsahuje všechny druhy hudebních nástrojů používané ve středoevropském kontextu: smyčcové, drnkací, strunné klávesové, dechové dřevěné a žesťové, vícehlasé vzduchové, bicí, elektronické a mechanické hudební nástroje, včetně nástrojů lidových. Toto zaměření není nutné nijak upravovat, stálou prioritou je dokumentace výroby špičkových hudebních nástrojů v Čechách.

Sběrka je rozdělena podle organologických tříd na chordofony, aerofony, membranofony, idiofony, elektrofony, automatofony a ostatní předměty (modely, měřiče).

9.6.2.2 Výsledky a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Cílem je doplňovat soustavně sbírku o významné hudební nástroje buď výrobců dosud ve sbírce nedokumentovaných, nebo doplňování významných vývojových etap nástroji výrobců, kteří jsou ve sbírce zastoupeni v druhové i časové linii jejich výrobků.

V širším odborném kontextu a v koordinaci s ostatními odbory NM bude nutno zvážit hloubku a komplexnost zaměření na nástroje z lidového prostředí. Významnou součástí je Státní sbírka hudebních nástrojů, která se vymyká charakterem, ošetřením a používáním ostatním sbírkám a bude nutno řešit nově její další směřování a ekonomické zajištění.

9.6.2.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírek

Vedle soustavného naplňování základního zaměření sbírkového profilu sbírky na hudební nástroje vyráběné a používané na českém území bude prioritou případné nahrazení sbírkových předmětů postižených povodní v roce 2002, které dosud nebylo možno restaurovat, obdobnými nástroji. Pozornost by měla být také věnována technické dokumentaci výrobců hudebních nástrojů.

9.6.2.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Prakticky vyloučené je získávání významných bohemik na světovém trhu, který je realizován převážně na aukcích v Londýně a USA, a malý předstih dostupnosti aukčních katalogů většinou neumožňuje zajistit dotace v rámci existujících procedur programu ISO C. Protože především smyčcové nástroje jsou v posledních letech předmětem teaurace disponibilních prostředků, jsou ceny mimořádně vysoko a lze velmi obtížně konkurovat asijským investorům.

Na domácím trhu pak hladina cen odráží zvýšenou poptávku návštěvníků Prahy a prodávající většinou není ochoten s prodejem čekat na potřebný úřední postup. Přestože je NM pracovištěm, které garantuje povolování vývozu historických hudebních nástrojů, při volném pohybu zboží a osob v rámci EU nelze naprosto vyloučit únik jednotlivých nástrojů do zahraničí. V monitorování trhu jsou nám velmi užiteční členové poradního sboru pro sbírkotvornou činnost.

Ekonomické změny, především deregulace nájemného, přinášejí četnější nabídky na získání často velmi podstatných hudebních, především klávesových nástrojů darem nebo za velmi výhodných finančních podmínek. Pro přijetí případných darů jsou základní podmínky zabezpečeny získáním nového Centrálního depozitáře Českého muzea hudby, finanční krytí pro případné nákupy je však ve vztahu k cenám na trhu minimální. Stranou nebude ani omezeně možný vlastní sběr a významná pro sbírku je i spolupráce s Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových.

9.6.3 Sbírka Muzea Bedřicha Smetany

9.6.3.1 *Charakteristika a profil sbírky*

Dokumenty a památky ke Smetanovu životu a dílu začal systematicky shromažďovat Sbor pro postavení Smetanova pomníku od Smetanovy výstavy v roce 1917 pro budoucí muzeum, které Sbor založil 1926. V roce 1928 byla zakoupena Smetanova pozůstalost. Od roku 1976 je součástí NM. Základ muzejních sbírek byl průběžně doplňován koupěmi a dary dalších materiálů nejrůznějšího charakteru včetně některých osobních pozůstalostí. Fondy dokumentují nejen Smetanův život a dílo, ale i jeho rodinu a širší dobový kontext, v němž žil a tvořil, a zejména provozování, šíření a recepci jeho děl doma i v cizině od 19. století do současnosti.

Nejcennější základ sbírky tvoří fond B. Smetana, který představuje v hudební oblasti součást našeho národního kulturního dědictví. Kromě mimořádné ceny je významný především z hlediska vědeckého a dokumentačního, většinu materiálů lze využít i jako mimořádně unikátní výstavní artefakty. Další dokumentačně a zároveň prezentačně významné fondy z hlediska smetanovské problematiky i širších souvislostí představují výtvarná sbírka, scénografie, trojrozměrné předměty a fotoarchiv. Sbírka nenotových rukopisů a tisků představuje soubor významných dokumentů především z hlediska dokumentace širšího kulturně-historického kontextu. Fondy tiskové dokumentace, hudebnin a libret a fonotéka mají především dokumentační význam z hlediska provozování a recepce Smetanova díla. Čím jsou obsáhlejší a kompletnější, tím větší je jejich význam a výpovědní hodnota především z hlediska badatelského využití.

9.6.3.2 *Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti*

Základem akviziční činnosti je především průběžné systematické doplňování všech sbírkových fondů o nová smetaniana, dokumentující nejen život a dílo B. Smetany, ale také interpretační praxi a všestrannou recepci jeho odkazu doma i v zahraničí až do současnosti.

9.6.3.3 *Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky*

Prioritou zůstává získávání dalších originálních smetanian. V prvé řadě originálních rukopisů a dokumentů skladatele ze soukromého majetku, které doplní stávající fond B. Smetana, a dále významných, umělecky cenných materiálů pro další sbírkové fondy, které mohou být atraktivní i pro prezentační a výstavní potřeby.

9.6.3.4 *Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky*

V případě originálních rukopisů B. Smetany se kromě soukromých majitelů jedná především o aukční nabídky. Pro další sbírkové fondy jsou důležitým zdrojem zejména antikvariáty a obchody se

starožitnostmi, materiály se získávají také formou vlastního sběru a převody z jiných částí NM, případně z dalších institucí.

9.6.4 Sběrka Muzea Antonína Dvořáka

9.6.4.1 Charakteristika a profil sbírky

Muzeum Antonína Dvořáka (dále MAD) bylo založeno Společností Antonína Dvořáka roku 1932 s cílem shromažďovat památky a materiály o Antonínu Dvořákovi, jeho žácích a významných dvořákovských interpretech. Roku 1956 přešlo pod správu Památníku národního písemnictví. Od roku 1976 je součástí NM.

Sběrka Muzea Antonína Dvořáka je nejvýznamnější sbírkou dokumentů o skladateli Antonínu Dvořákovi. Sběrka obsahuje naprostou většinu všech dochovaných skladatelových autografů, osobní doklady a korespondenci (inventáře S 76 a S 226). Ve sbírce se dále nachází řada významných dokumentů vztahujících se přímo k životu a tvorbě skladatele či k následné recepci jeho díla. Významný je též fond ikonografie a fondy dvořákovských badatelů O. Šourka a J. Burghausera.

Základ sbírky tvoří dva fondy Antonín Dvořák (S 76 a S 226) obsahující notové autografy, skici, Dvořákovy úpravy a zápisy cizích skladeb, skladatelovy osobní doklady, rodinnou, osobní i úřední korespondenci, první vydání skladeb, fotografie, tisková dokumentace, část skladatelovy knihovny a diplomy. Sběrku pak významně doplňují další osobnostní fondy a fondy jednotlivců.

9.6.4.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Zásadní důraz je stále kladen na originální prameny k životu a dílu Antonína Dvořáka, především na rozšiřování v mimořádné komplexnosti dochovaného souboru autografů a dopisů skladatele. Oproštěno bylo od širšího záběru na skladatelovy žáky a spolupracovníky.

V roce 1998 převzalo MAD mimořádně rozsáhlou pozůstalost dvořákovského badatele Otakara Šourka a skladatele a hudebního vědce Jarmila Burghausera; je sice průběžně zpracovávána, rozsahem však přesahuje současné personální možnosti instituce.

9.6.4.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Nejčastěji se v poslední době objevují dopisy psané skladatelem nebo mu adresované, přinášející podstatné informace k životu a dílu skladatele. Vlastním sběrem je doplňována především dokumentace recepce díla a zvukové nahrávky.

9.6.4.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky a zhodnocení sbírky

Příležitostně se na českém i mezinárodním trhu objevují dvořákovské materiály. Částečně se daří významné předměty zásadně obohacující sbírku vykupovat ve spolupráci s programem ISO C. Velmi často však narazíme na příliš vysokou cenu na mezinárodním trhu a na velice nízkou flexibilitu administrativního postupu při nákupu přes internetové aukce. Dvořákovské materiály jsou prodávány za výrazně stoupající ceny. Významný je vlastní sběr a kontakt s potenciálními vlastníky důležitých předmětů.

9.6.5 Sběrka Centra pro dokumentaci populární hudby a nových médií

9.6.5.1 Charakteristika a profil sbírky

Centrum pro dokumentaci populární hudby a nových médií je nejmladším oddělením Národního muzea – Českého muzea hudby. Vzniklo roku 2008 z potřeby samostatně věnovat pozornost těm oblastem hudební kultury, které byly v minulosti klasickou hudební vědou opomíjeny. Už sám název odráží fakt, že současná populární hudba a překotný rozmach nových médií a virtuální komunikace staví před centrum úkoly muzeologicky odlišné od ostatních sbírek, často interdisciplinárního charakteru i s obory mimo klasickou

hudební vědu. Cílem centra je především shromažďovat, uchovávat a odborně zhodnocovat cenné hudební a související prameny v oblasti populární hudby.

Dosud největší akvizice se vztahuje k osobnosti Karla Gotta – obsahuje soubor fotografií (ca 6000 kusů) a dalších předmětů (amatérské nahrávky koncertů na magnetofonových kazetách, plakáty, SP desky, výstřižky). Další akviziční akce oddělení směřují k vlastnímu sběru letáků a plakátů z oblasti soudobé elektronické taneční hudby, pořizování dokumentace elektronické povahy (audio, video, grafika, záznamy o konání akcí, diskuse na komunitních serverech), ale i na hudební nástroje.

9.6.5.2 Východiska a očekávané výsledky sbírkotvorné činnosti

Centrum se chce zaměřit na dokumentaci populární hudební kultury v širokých souvislostech na území Čech, českou recepci zahraniční populární hudby či dokumentaci a recepci hudebních aktivit osob či institucí pocházejících z Čech mimo toto území. Nově uplatňuje kulturně-antropologické hledisko pohledu na kulturu „zdola“, tedy od jejích aktérů. Zaměřuje se nejen na tradiční sběr předmětů nonartificiálních hudebních aktivit (zvukové nosiče, notové záznamy, hudební nástroje), ale nově také na dokumentaci prožívání této hudební kultury jejími vlastními aktéry, např. formou audiovizuálních nebo tištěných záznamů rozhovorů a pamětí významných osobností i běžných recipientů této hudební kultury. Využívá k tomu nejen čistě muzikologických, ale i hudebně antropologických metod.

Metodologicky bude nutno kodifikovat tezauraci dokumentace hudebních jevů, které existují jen v digitálním virtuálním prostoru a zajistit ukládání takto objemných dat v rámci datového úložiště NM.

9.6.5.3 Vnitřní priority při získávání nových přírůstků a zhodnocení sbírky

Soustavný monitoring osobností populární hudby v minulosti i současnosti. Vytvoření databáze hudebních nástrojů užívaných současnými umělci na poli elektronické hudby a jejich soustavný sběr a nákup na základě internetového průzkumu a etnografické činnosti. Průběžné sledování digitálního prostředí této hudební komunity. Terénní výzkum a sběr.

9.6.5.4 Vnější priority při získávání přírůstků do sbírky

Vlastní sběr, práce s pamětníky a sběrateli. Sledování specializovaných serverů (nyx.cz, techno.cz, midi.cz) a následná aktivní akvizice vhodných předmětů.

V Praze dne 30. června 2015

PhDr. Michal Lukeš, Ph.D.
generální ředitel Národního muzea